

GAZETA

ANTIREVIZIONISTA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARAD, Str. Nica Filipescu 30

Organ săptămânal de documentare
Redactor și proprietar: ISAI TOLAN

ABONAMENTE: Pe un an 130 lei, pe 6 luni 70 lei.
Autorități, instituții, întreprinderi 500 lei.
Autorități și instituții sătești 200 lei

O răsplată binemeritată

Presă românească din Ardeal sărbătorește pe ziua din stăgiri ei, pe ziua numai dintre ei care înainte de Uni-

de a nu se teme de urgia ungarească. Presa ardeleană dinaintea războiului, ori că a fost ea de redusă din cauza lipsii de mijloace, are marele merit de a fi contribuit mai mult decât orice, să fie trează

ori erau coplesii de sărăcie și de pușcărie.

Generația noastră este prea aproape de miracolul înfaptirii României Mari, pentru ca să și poată da seama de valoarea contribuției fiecărei câte goi de cetățeni în actul UNIRII, dar n'avem nici o îndoială că va veni o vreme când contribuția ziaristilor la acea mare aci, va fi apreciată la adevărata ei valoare.

Azi, când sunt sărbătorii într'un cadru restrâns col câțiva cri au rămas atașați profesioniști de ziarist în Ardeal, le trimitem salutului nostru frățesc, ca o recunoaștere a dreptului ce li au câștigat la recunoștința tuturor pentru bărbăția cu care au luptat să inițiere o a-suprire și să dea libertate unui neam.

Nu știm dacă munca și curajul lor au putut să le aducă până acum și o dreaptă răsplată materială sau dacă oficialitatea va lua parte, cum se cuvine, la sărbătoare ce li se face de camarazi, dar suntem siguri că recunoștința unui neam desrobii valorează mai mult decât o răsplată de ori ce alt ordin. La această recunoștință anonimă adăugăm și pe a noastră, a unui confrate care prețuiesc la justa ei valoare munca modestă, dar creatoare a ziaristului desbrăcat de orice patimă și insuficient numai de binele patriei lui.

D. Stelian Popescu
Directorul ziarului „Universul” - președintele Ligii Antirevizioniste Române

tru curajul ce avuam a trambula drepturile inescrisibile ale popoului român.

u vitejie, dar și cu îndare, acești stăgarii ei se au înfruntat temerile Seghedinelui și Vâlțării, pentru că letat lor era călît la via dragostei de neam la căldura gleei în a se scurse sănă și se dospise oamneșilor și strămor lor.
arizii au și ei, — ca oamenii — stăblicită și defectele lor; dar și partea lor mare de it, atunci când lumiză căile viitorului prin ipicacitatea lor, prin lujul lor și mai ales îndărătnicia lor de i se teme să spue răul. Lor li se poate lui mai nimerit ca lui, cuvîntele Mântului: „IARĂ-LI-SE LOR T, CĂCI AU IUBIT T”, fiindcă în marea dragoste de neam, lăsat puterea morală

conștiința națională și să îndemne la luptă pe conducătorii, cîri de multe

Stelian Popescu

Fie ca reprezentanții de azi ai scrisurii românești să găsească izvor de inspirație și îmbărbătare în glorioasele trăisii ale înalțășilor lor ardeleni.

Al. Lapedatu

Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat, sărbătorește azi pe membrii săi cu vechime în presă, cari au colaborat la ziarele românești din Transilvania înainte de Unire.

Liga Antirevizionistă Română se asociază cu plăcere acestei sărbătorii și odată cu omagiul ei față de presa românească eroică de dinaintea de război, își exprimă cele mai bune urări față de vrednicii slujitori ai acestei presei, — fiind convinsă că ziaristii români vor și să continue opera națională a înalțășilor lor glorioși.

Comitetul Regional pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste Române

U. dr. VALERIU POP, ministrul Justiției

Sindicatul presei române din Ardeal și Banat, sărbătorind pe ziaristii cu un trecut de peste 25 ani în presa ardeleană, omagiază trecutul glorios al presei române din Transilvania, unul din factorii principali ai conștiinței naționale de peste munți și ai izbăririi concretizate prin actul Unirii din Alba Iulia. — Naționalismul înflăcărat, energia desinteresată și spiritul de sacrificiu pentru idealul național al ziaristilor români din epoca luptelor

de emancipare națională să fie deapururi o pildă luminoasă și un indemn grăitor pentru cei de astăzi și pentru generațiile viitoare.

Valeriu Pop

Amintiri din temnița Seghedinelui

de prof. I. Lupag

Când am trecut pragul temniței de stat din Seghedin, în ziua de 1 August 1908, cel dintâi tovarăș de suferință care m'a întâmpinat în curtea temniței a fost răposatul PETRU HASLAU din Vâlțării (pe dramul dintre Deva și Bria), apoi ziaristul GHEORGHE STOICA dela cotidianul LUPTA din Budapesta și Dr VOICU NIȚESCU dela GAZETA TRANSILVANIEI din Brașov. Acești doi din urmă fuseseră condamnăți pentru activitatea lor ziaristică, iar părintele

Petru — om trecut de 70 ani — pentru un pretins conflict cu fan-darmii care, după ce l-au bătut rupându-l și două coaste, s'am constituit în acuzatori și l-au încurcat pe bietul preot într'un proces de agitație politică sub cuvînt, că și-ar fi îndemnat credincioșii să-l atace cu pietri, într'o campanie electorală din circumscripția Dobra, unde candidase din partea Românilor Dr. Aurel Vlad.
Temnița de stat din Seghedin avea atunci numai oaspeți români

și slovaci. Rareori se abătea pe acolo, pentru 2-3 zile, și câte un ungur să-și ispășească păcatul ve-ur ui duel, cu sau fără vâr-

BAR, ajuns după răboiul ministru de instrucție la Praga. Tot timpul și-l petrecea în chiliușa sa pregătind o carte de igienă

D. prof. univ. I. Lupas
președintele Comitetului Regional pentru Transilvania
al Ligii Antirevizioniste Române

sare de sânge. Atmosfera înăuntru zidurilor formidabile era atât de covârșitor românească, încât și paznicii temniței — niște unguri reaoși din câmpia Tisei — începuseră a se deprinde cu limba română. La fel și întemnițoșii slovaci mai ales părinte e ANDREI HLINKA, actualul șef al partidului popular-catolic din slovacime, care făcuse progrese atât de însemnate în cunoștința limbii române, încât și cu 20 de ani după neplăcuta vilegiatură din temnița Seghedinului, când am avut ocazie să-l revăd în edificiul parlamentului din Praga, prezidând o masă a partizanilor săi în vara anului 1928, am putut constata că nu dăduse cu totul uitării cunoștințele de limbă românească dobândite în școala din Seghedin.

Fieea lui expansivă suporta cu greu îndelungata întemnițare, dar convingerea că pătimirea lui în temnița ungherească era un sacrificiu necesar pentru cauza neamului slovac, îl ajuta să-și poarte crucea cu rezonanță ca și ceilalți tovarăși de suferință. O fire mai puțin comunicativă era medicul slovac Dr. VAVRO ŠRO-

poporală (Ludove Zdravovedo) pe care o tipări mai târziu trimițându-mi și mie un exemplar de onoare, dupăcum și eu îi trimisesem din monografia istorică despre Mitropolitul Ardealului Șoguna, o carte scrisă în mare parte la Seghedin unde transportasem cu mine 70-80 kg. de cărți și felurite însemnări, culese încă din timpul studiilor universitare de prin arhivele și bibliotecile din Budapesta și Viena. Părintele Hlinka a tradus Biblia în limba slovacă, din această traducere mi a trimis de asemenea un exemplar.

În fiecare Duminică mergeam împreună, însoțiți de paznicii temniței de stat, la serviciul divin celebrat de un preot catolic maghiar pentru crimincii ordinari din temnița numită csillag-törtön (temnița steaua). Uneori venea și preotul român, părintele Nestor din Sân-Nicolau Mare, și ne făcea câte un scurt serviciu divin joi după masă într-o foarte scundă copelă din temnița steaua. Profitând de asemenea ocazii trimiteam articole pentru Tribuna din Arad și pentru Neamul Românesc.

Prof. I. LUPAS

Luptătorilor cinste!

Slova lor insuficiență a fost închinată statornic și neînfricat slujbei idealului național.

Pătrunși de credința în Dumnezeu și în dreptatea Lui, au dus lupta cu puterea sufletului unui neam întreg cu care s'au identificat și pe care l'au slujit cu generozitate, înfuriți și primordiali. Au îndrăznit când s'indrăznii însemna primejdie.

Episcop Iuliu Hossu

D. prof. dr. Iuliu Fațegeanu
președintele „Astei” desp. Cluj.

Presă românească, în trecut, a fost amvonul, de pe care s'a propovăduit testamentul unității naționale.

Presă românească, în prezent, trebuie să fie amvonul sfânt, de pe care să se vestească tututorul evarghelia solidității și etice naționale. Presă noastră nu mai astfel va deține acele puteri creatoare și invincibile ale spiritualității, cari stăpânind glorios trecutul, garantează prezentul și viitorul.

Iuliu Fațegeanu

Cotidianele noastre, în afară de misiunea politică, și-au însușit și rolul cultural și social românesc, de-a stabili unitatea limbii, culturii și a străduințelor sociale, care prefăcuse într-o singură națiune întreg poporul românesc, — despărțit între hotarele alor patru împărății, — chiar înainte de ce s'ar fi realizat unitatea noastră politică.

Iuliu Maniu

Noi, cei subjugăți de neamuri străine, nu am avut decât două linii de rezistență, Biserica și presa.

Dacă stujiitorii altarului sunt vrednici de venerațiunea noastră, eroii presei Ardealului și Banatului înălțându-și dreptul la stima și recunoștința noastră. Cei cari au supraviețuit chinurilor luptei desrobilcare să ne trăiască la mulți ani.

Dr. VALERIU ROMAN

Vrednicia unui popor, se măsoară adeseori după valoarea presei.

În zburcământa noastră istorie de neam oprimat, presa românească din Transilvania a înscris un strălucit capitol de eroică afirmare națională.

Ea a fost marea tibură de apărare a drepturilor noastre sante. Sub vraja ei, se topeau grinzile pe cari blestemul vremilor de demult le-a ridicat zid despărțitor între frați, închinându-se unitatea rațională a sullenului românesc de pretutindeni.

Femeile române aduc prinosul lor de scrieră și recunoștință vrednicilor și meritoșilor gazetari români.

Sella St. Metes
Prezidenta Grupării Femeilor
Române Cluj.

Din vremi eroice

de dr. Al. Vaida-Voevod
fost director al ziarului „Lupta” din Budapesta

Au trecut treizeci de ani de când, din inițiativa lui Ale-

xandru Mocioni și finanțat de dărsul, s'a editat la Timișoara ziarul „Dreptatea” Redactorul

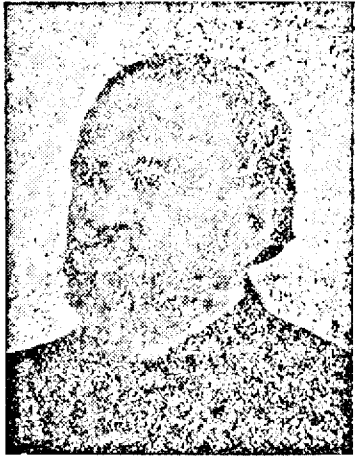
șef era cel mai tânăr publicist român de pe vremuri, senior al gazetarilor de dincoace de munji, Dr. Valer Brăncuș. Director Dr. Correl Diaconovici, omul de nelutecură forță organizatorică. Asupra administrației veghea, susținând disciplina impetabilă, bănășeanul D. Emancip Ungureanu, reobositul muncitor pentru progresul cultural și economic al neamului.

Numeroși tineri studenți, colaborau la „Dreptatea”. Onorariul nostru era certificatul de „correspondent”. Cenzura lui Diaconovici era cât se poate de largă. Cenzurarea și înlocuirea cuvintelor violente se impuneau din considerația față de Art. 177 al codului penal ungheresc. „Aștarea”, „agitaj”, contra clase, corles uni ori raționament, pe calea presei, era viziunea de procurorii maghiari. Tem

(Continuare în pag. 20-0)

Un Vlădică gazetar

Generația de asidzi nu cunoaște în deajurs activitatea literară și publicistică a octogenarului Episcop de Cluj. Pe vremuri însă, ea a fost foarte apreciată și jec-

te folositoare cauzei românești. Este momentul, ca ea să fie evocată în amintirea celor cari îi cunosc pe autorul ei numai pe baza operei de organizator bisericesc dela 1919 încace.

P. Sf. Episcop Nicolae Ivan n'a fost un scriitor erudit, care să fi oșernut pe hârtie înțelepciune strânsă de prin cărțile altora și turnată în forme mai mult sau mai puțin noi. N'a fost nici un vizitor, care să umple paginile cu utopii interesante sau grele. El a fost un realist sever, în-

mâna cărui a conștientizat a fost mânia în mâna zidurilor, ca pe în marea închinului și ca pe în marea soldatului. Valul se așternet pe hârte pentru a fixa o faptă, pentru a demonta o acțiune, pentru a îndrepta o greșală a altora.

Începând cu „Schita istoriei con vrei Să știe” și te minăre colecția de articole intitulată: „Pagină din lupta noastră pentru existență”, scrierul părintelui Episcop Ivan, este dela un capăt altul, numai viață, numai nemai numai faptă.

Trecutul de asidzi ar trebui să cunoască aceste lucrări și se oprească cu atențiune asupra lor. Căci în ele va întâlni gândurile unui om proct, sau ca vorbim în limba contemporană ale unui mare pragmatist, care nu dă nici o atențiune vororică de frumoasă ar fi, dacă nu se poate intrupa.

Când se va scrie istoria noastră a vieții și culturii românești din Transilvania, scrierul părintelui Episcop Ivan va trebui să așturi de acela al marșluptătorii pe teren bisericesc și turat: Andrei Șoguna, Nicolae Popa, Nicolae Cristea și Zăria Bou.

Prof. Onisifor Ghila

Presă înstrăinată

Există în Capitală o presă care nu are nimic sfice cu trecutul gâr direi românești. Presă noastră n'a fost alădată, pur și

simplic o preță de sbicuire sau de înregistrare a opiniei publice, a fost a presă de îndumare a corștișterii obștești. Înainte de răboi, în trecutul nostru, gazetarii făcea apostolat. La noi în Ardeal marii gazetari au fost marii în drumășii și țării, sunt le-

gași în mod definitiv de desordinele acestei pămănt. Trăim în țară nouă, plătând încă în figurația ei intericară, care de curgur, are toate justificările de competență, pentru că surtem pe temelia etnicului, dar limbii noastre nu este așezată în câtor trezbuie să se creeze un spirit public, care nu există încă. Ea a sene, spiritul public al țării noastre este modelat, îndrumat, de oameni cari nu văd în acestă pu o îndatorire de ordin moral, cari nu au nimic intim cu țara noastră, cari nu exprimă sentimentele noastre, cari sunt o infuziune străiniam, cari reprezintă o Ungară cu totul dispartă, cari înfornindemuri pronunțate psihologice acestui popor. Eu detest această presă și o repudiez, din trei motive:

Întâi, fiindcă nu este făcută de români.

În al doilea rând îi repudiez fiindcă sunt negustori.

În al treilea rând fiindcă ce o scriu nu au talent.

Octavian Goga

Teodor V. Păcățian

S'a născut la 28 Noiembrie 1852 în comuna Ususău, lângă Lipova.

Carierea sa publicistică a început-o în luna Martie 1872 la revista „Familia” a lui Iosif Vulcan la Budapesta, publicând poezii și nuvele. A colaborat la revistele „Amicii Familiei”, din Gherla, la „Aurora” din Bucovina, apoi la „Foaia Literară” a lui Teodor Alexi de la Brașov, la „Luminătorul” din Timișoara, etc.

În anul 1885 a întemeiat și a redactat la Timișoara, gazeta săptămânală „Timișoara”, care mai târziu și-a schimbat titlul în aceea de „Gazeta Poporului” fiind o săptămânală pentru popor.

A colaborat la gazeta cotidiană „Dreptatea” din Timișoara, apoi la „Tribuna” veche de la Sibiu. A fost șef redactor la „Telegraful Român” din Sibiu, iar în anul 1900 până la 1917, director al acestei gazete. La Sibiu a redactat în 1919 „Gazeta Săptămânală”, a consiliului dirigent.

A publicat articole în neenumerate reviste și ziare și la vârsta înaintată de 83 ani mai este încă colaborator prețios al gazetelor românești din Cluj.

Pe vremea stăpânirii maghiare a avut șapte procese de presă pentru ținuta sa românească.

În total a suferit 18 luni închisoare și 2000 (18000 lei) amendă și cheltuieli de proces.

Are publicate 30 de lucrări, între care poezii, nuvele, studii istorice, sociale și literare dintre care cea mai valoroasă este bine cunoscuta: „Cartea de aur”, o lucrare în opt volume de câte 8-900 pagini fiecare, înfățișând luptele politice pentru libertate a românilor ardeleni.

Decorat cu „Medalia jubilară Carol I.” primită în anul 1906 pentru lucrări literare, „Bene merenti” clasa I. conferită de Regele Carol I. pentru „Cartea de aur”, „Coroana României”, în grad de comandor și „Ordinul Regele Ferdinand I.” în grad de ofițer.

Teodor N. Păcățian este nestorul gazetăriei românești din țară împlinind anul acesta 63 de ani de ziaristică și publicistică.

Procesul meu pentru „Cartea de Aur”

de Teodor V. Păcățian.

Având în calitate de profesor universitar lași, distinsul istoric și membru activ al Academiei Române din București, A. D. Xenopol, în raportul pe care l-a prezentat Academiei Române, în luna iunie ordină din anul 1863, asupra lucrării mele „Cartea de Aur”, prezentată spre primire, cu prefața lui Nășurel Horeșcu, are o părere cu mult mai mare decât cea a lui Xenopol, care este de a lua la cunoștință documentele.

D. Teodor V. Păcățian

„Un steag de luptă pentru noiștri amenințată, în lucrul ciudat, de aceeași părere și guvernul unguresc din Budapesta. Și el a spus că cu câteva luni mai înainte, în lucrarea mea literară „Cartea de Aur”, e un steag de luptă, un steag periculos, fiindcă în valah, sub care, înrolându-se valahii din Ardeal și Bapopot să devină primejdioși pentru statul unitar maghiar. Și că steagul acesta e valah, în Ungaria binecuvântată de Dumnezeu alt steag nu poate fi decât numai cel maghiar, și valah trebuie confiscat, cit, ars, ca nici cenușă să nu rămână din el. S'a dat ordin, ca în acest sens să procedeză cu „Cartea de

prin poezii. În actul de acuzare erau trecute pasajele din carte, 16 la număr, în cari s'a împiedecat puterea executivă de stat, și cari erau toate scoase din vorbirea lui Simion Bănușiu, rostită în catedrala din Blaj, în 2 | 14 Mai 1848, din proclamația lui tot din anul 1848 și din alte documente istorice din acel an sau din anii apropiați. În actul de acuzare se spunea apoi, că păcatul adevărat, păcatul cel mare al cărții e acela, că este scrisă în românește cu menirea de a fi răspândită printre români.

Procesul „Cărții de Aur” a fost de însemnătate egală cu procesul Replicii și al Memorandului, cu deosebire că acesta două au fost înțelate prezentului poporului român, din statul urger, pe când „Cartea de Aur” a fost dată în judecată pentru trecutul poporului nostru. Nu cartea, nu autorul ei ci trecutul, sumozul trecut al Românilor a fost tras la bara judecătorească, șcel trecut în care înaintășii noștri s'au

grupat în jurul tronului și zid puternic de spărare au format pe seama dinastiei detronate la 1849 de conventul maghiar dela Debrecin. Procurorul regeșc s'a ținut deci chemat să ceară dela judecătoria cu jurați din Cluj condamnarea acestui trecut, corectarea istoriei, ștergerea faptelor întâmplate și autentice. Și să nu scăpăm din vedere faptul, că sentința de condamnare asupra „Cărții de Aur” s'a adus în numele Măiestății Sale Regelui, în numele aceluiaș rege, pe care Români l'au spărat și l-au salvat tronul, iar maghiarii l-au detronat!

Procesul, față de care s'a arătat un interes foarte mare din partea inteligenței române de atunci, s'a pertractat în fața Curții de jurați din Cluj, în 24 Noembrie 1902. S'au ținut trei sedințe; două în 24 Noembrie, (înainte și după amiază) iar a treia în ziua următoare, Miercuri în 25 Noembrie, când apoi tocmai la amiază a fost publicată sentința de condamnare. Apărătorul acuzatului era frunteșul Românilor din Banat, marele Coriolan Brediceanu, avocat în Lugoj, dar cu toată spărarea s'ierdică și zdrobitoare pentru acuzatorul public, jurații, toți maghiari, au declarat vinovat pe acuzat, după ce procurorul le spusese clar, ce om periculos sunt eu, care nu vreau nici mai mult, nici mai puțin, decât pregătirea terenului pentru unirea Ardealului cu România! Tribunalul, șcel, pe baza verdictului de condamnare, mi-a croit pedeapsa următoare: opt luni temniță de stat, pahu suie coroane amendă și purtarea tuturor cheltuielilor de proces, cari pără ce au ajuns să fie încasate s'au urcat la suma considerabilă de aproape 2000 coroane. Condannatul, la cererea procurorului a fost imediat arestat ca nu cumva să fugă în România, dar după două zile și două nopți petrecute în acestul criminalilor de rând, (într-o cameră cu șterșang pentru omor și jaf), a fost pus în libertate după ce se de-

pusese pentru el precauțiunea cerută de tribunal, suma de 5000 coroane.

E interesantă motivarea sentinței tribunalului din Cluj, în care se spune că tribunalul a trebuit să croiască o pedeapsă ușoară (!) pe seama acuzatului, din motivul că procurorul nu i-a putut răsturna acuza cu care s'a apărât, că: »atunci când a publicat proclamația și vorbirea lui Simion Bănușiu, scrie și rostită înainte de a fi sancționată legea despre unune și le-a comentat pe amândouă, a fost de aceea credință greșită (?) că acestea se refereau la legi încă neintrate în vigoare și din motivul că: »cor form apărării nerăsturnate, peste tot datele cuprinse în pasajele incriminate, au fost publicate mai înainte în asemenea textuare în alte opuri istorice, nepedepsite» deci, se face din parlea judecătoreșii, în motivare, constatarea, că autorul „Cărții de Aur” nu a avut intențiunea să agite, a lucrat în bună credință într'un ogor cultivat și de știință; n'a putut prin urmare săvârși faptă punibilă, fiindcă conform articolului 75 din codul penal maghiar, punibilă e numai fapta care intenționat se săvârșeste.

Pe temeiul acesta a fost clădit recursul de nulitate, înaintat Curții de Casație din Budapesta,

în fața căreia la pertractarea din 30 Aprilie 1903, apărătorul Coriolan Brediceanu, a rostit o nouă vorbire splendidă, de apărare, iar Curtea de Casație a redus pedeapsa la șase luni temniță de stat și a sters amenda. Prim-procurorul ceruse majorarea pedepsei la cinci ani și cinci mil amendă.

Petția de grațiere înaintată de dreptul Impăratului și Regelui Francisc Iosif I, n'a fost luată în considerare, probabil din motivul că se cuprindea în ea câteva adevăruri crude, ca, afirmarea, că istoria unui popor nu poate fi modificată sau mai bine zis falsificată, prin sentințe judecătorești, date în numele Măiestății Sale Regelui, și afirmarea că, în zile de alte primejdii ca cele din anii 1848-49, cari pot să se ivească mai curând decum o credem, Măiestatea Sa va avea din nou trebuință de brațele vâjjoase românești.

Pedeapsa mi-am făcut-o în temnițele de stat din Seghediu din 10 Septembrie 1903 până în 9 Martie 1904, iar cheltuielile de proces au fost încasate dela mine pe calea execuției. Și iată așa s'a făcut aturci denou salvarea patriei maghiare prin jertfele aduse de mine pe altarul ei,

Cluj, 24 Noembrie 1935.

Ion Agârbiceanu

S'a născut la 19 Septembrie 1882 în comuna Cenad jud. Târnava Mică.

Este licențiat în teologie și canonic greco-catolic.

Publicistica a început-o în anul 1899 la ziarul „Unitatea” publicând versuri, mai târziu proză și corespondență. A colaborat apoi la „Drapelul” din Lugoj, „Răvașul” din Cluj, „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, „Lupta” dela Budapesta, „Viața Românească” dela Iași, „Tribuna” și „Rămânul” dela Arad, apoi la revistele „Lucașfăru”, „Ramuri”, „Cosânzeana”, „Pagini Literare” și multe altele. În anii 1919-27 a fost director al ziarului „Patria” din Cluj. În 1928-29 director al revistei „Transilvania”.

Scriitor distins, fiind cel mai mare prozator al Ardealului. Are publicate neenumerate romane, schițe și nuvele.

În timpul războiului odată cu retragerea armatelor române din Ardeal, în toamna anului 1916 a plecat împreună cu familia în vechiul regat. A urmat refugiu în Moldova și mai pe urmă în Ucraina. A fost preot militar în corpul voluntarilor români.

Este membru corespondent al Academiei Române, și membru în comitetul central al Astrel.

A fost decorat cu „Coroana României”, în grad de cavaler, cavaler al ordinului „Ferdinand I.”, „Medalia Ferdinand I.”, „Meritul Cultural”, clasa II.

Anul acesta împlinește 36 ani de publicistică.

Colaborarea mea la „Românul” în 1916

de Ion Agârbiceanu

Îndată după izbucnirea războiului mondial „Lucașfăru” își sistase apariția. Între cei dintâi chemați sub arme fu și prietenul Octavian C. Tăsiăuanu, redactorul și editorul revistei.

Eu, preot în Orlat, n'ă învoiasem dint'un drum scurt din România, la două trei zile după decretarea mobilizării generale. Afară de „Lucașfăru”, scriam săptămânal la „Românul” din Arad.

După izbucnirea războiului am trimis redacției „Românul” o corespondență informativă despre faptul cum răspund românii la mobilizare. Redacția m'a rugat să mai trimit astfel de știri.

Dar condeșul meu a înțepenit Din August 1914 și până în Ianuarie 1916, n'am mai trimis nici un articol politic, nici un folieton redacției „Românul”.

Simțiam instinctiv că vremea vorbelor a trecut. Ceeace fierbea în fiecare suflet românesc dela vestul Carpaților, ceea ce constituia puterea vieții noastre din fiecare zi: când vine România? — nu se putea scrie la gazetă. Eram de credință că după cum încetase „Lucașfăru”, așa ar trebui să fie sistate toate publicațiunile românești.

Ce se mai putea scrie în ele pentru a nu constitui o batjocură și o trădare a simțămintelor,

credinței, a conștiinții fiecăruia dintre noi? Știrile de pe front? Comunicatele oficiale? Dar acelea le puteam afla și în presa străină.

Și înainte de război era greu să scrii ce aveai pe suflet. Dar după izbucnirea lui fiecare conștiință era plină de o singură realitate: înfrigurată așteptare a armatei române.

Cu sinceritate nu se putea scrie, deci, decât acest adevăr. Dar cenzura vezi bine, nu ar fi îngăduit.

D. Ion Agărbiceanu

Eram convins: vremea scrisurii a trecut. Ce a putut ajuta, a ajutat până la izbucnirea războiului. De acum armele hotărăsc. Și așteptam în „fiecare zi ivirea lor.

Când tortura așteptării nu a mai putut-o birui, în vara anului 1915 am început să scriu. Dar nu articole pentru presă. Pentru a scăpa de nervozitate, pentru a nu pierde timpul în zadar, am început să scriu romanul „Legea minții” — povestea altei vieți. Un subiect cu posibilități de a mă izola de actualitatea înfrigurată așteptării, căreia nu i puteam ajuta cu nimic. Simțeam adevărul cronicarului; nu e omul deasupra vremilor ci bietul om sub vreme.

În Decembrie 1915 m-a invitat la Arad Vasile Goldiș, directorul Românului, pentru a avea o convorbire în legătură cu reînnoirea colaborării mele la „Românul”.

În restimp de un an și jumătate numai scrisesem nimic afară de romanul „Legea minții”. Dar nervozitatea, înfrigurarea primelor luni se mai risipise. Convingerea ce se forma pe încetul în suflet, că statul român va ști el, mai bine decât noi, când e momentul să intre în acțiune, începu să mă liniștească, pentru a mă putea gândi și la altceva. Convingerea aceasta se stabilise când m'am apucat de scrierea romanului. Prin Octombrie 1915 lucrarea era gata. Dar tot în toamna anului 1915 mi s-a bolnăvit toți patru copii deodată de scarlatină. Boala lor m'a făcut să mă gândesc la desertăciunea lumii, m-a readus la firea mea meditativă, la o gândire mai logică, mai strânsă, mai reală.

Dacă Vasile Goldiș mi-ar fi propus să reîncep colaborarea la Românul înainte de reaua mea așezare sufletească, aș fi arătat că eu nu pot, că chiar desaprobu orice scris tipărit pentru vremuri ca celes de atunci. Așa după cum mă apăsasem cu înverșunare împotriva celor îndămnuri de a reveni la scris.

Pe cine-l mai putea interesa atunci literatura pură? O năvelă, o schiță? Ori ce scrieam, trebuiau ruple din viața de atunci a neamului, ceea ce cenzura n-ar fi îngăduit; iar articolul politic sincer putea fi brodat pe o singură temă, c'o singură simțire.

Așa am judecat și am simțit

un an și jumătate.

Dar așteptarea îndelungată, evenimentele fronturilor de luptă, discernământul între dorința ideală și ceea ce poate realiza, cuțudarea voită în scrierea romanului, boala îndelungată în familie, toate m-au făcut să pot gândi așa: încă nu s-a prăpădit lumea! România va veni când va afla momentul potrivit.

Alternativa că poate nu va intra de loc în acțiune, ori că va intra alături de nemici — cum și-o puteau unii, nu mi-am pus-o niciodată.

Când în vara anului 1915 un șef politic, la Sibiu, arăta cum va trebui să luptăm și să trăim și în cazul că puterile centrale vor fi învingătoare, — mi s'a părut că spune o monstruoasă.

Deci am primit invitația regretatului Vasile Goldiș, și m-am dus la Arad. Eram hotărât să-i propun numai o colaborare literară: să scriu foiletoane la „Românul”.

Însă directorul îmi cerea în primul rând articole de fond, articole politice, în rândul al doilea venea colaborarea literară.

— Ce să scriu? Cum poate scrie cineva acum articole politice românești în Ungaria?

— Vei găsi dumneata formă potrivită. Avem nevoie de articole.

Pentru partea literară îl dușesem romanul „Legea minții”. Am primit să scriu și articole prime: nu mai știu bine: unul sau două la săptămână.

Aflarea modalității fu un chin. Dar în sfârșit, am aflat drumul. Am început o serie de articole de considerații generale, sociale și mai ales filosofice, asupra războiului general.

În aceeași vreme publicam foiletoane cu sonete din satele românești în legătură cu războiul: răniți, înșurși la vatră, spitale, o nouă recrutare, și între altele ni aduc aminte de o povestire alegorică: un țărân român pleacă în război convins că va lupta alături de trupele românești așa cum îi se spusese la regiment — tot timpul pe front, așeaptă să se întărească, și când rănit se întorce acasă și nu vede nici o schimbare în sat — nu întărește România nici aici — înbeușește. Mi se pare că se intitula „Nădejdea moare greu”, și mult m'am mirat că cenzura a lăsat-o să treacă. O tipografie din Gherla mi se pare a scos povestirea și în boșoră.

Articolele mele politice nu se semănau, cum nu se semănau decât rar editorialele din „Românul”. În aduc aminte că cel din urmă apărut a fost intitulat: „Aceiași moarte — aceiași soarte”, în care arăta că la sfârșit și biruiții și biruitorii vor fi nenorociți.

După unire Vasile Goldiș mi-a declarat că articolul acesta a fost cenzura imprimării „Românului”. Guvernul ne-a acuzat că facem propagandă defetistă.

Eu i-am spus și regretatului

V. Goldiș și cred și acum că adevărata pricină a sistării „Românului”, în primăvara anului 1916 a trebuit să fie apropierea alegerii de mitropolit ortodox. Guvernul, care susținea pe V. Mingra, nu voia să aibă în spate un organ naționalist ca „Românul”.

Poate odată, se va confirma bănuiala mea.

Asfel dela izbucnirea războiului mondial până la intrarea României în acțiune n-am scris articole politice, decât 3-4 luni la Românul.

Românul nu începuse a se publica. V. Goldiș vrea să-l dea ca supliment și să fie scos și în volum. Norocul meu că m'uscruisul a rămas în păstrarea d-sale la Arad, în arhiva diecezană. Altfel dacă-mi rămânea cu biblioteca la Olat, nu l-aș mai fi văzut.

Literatură, în 1916 primăvara, am mai publicat în revista „Pagini Literare” ce începuse să apară la Arad, sub conducerea lui V. Stanciu. Povestirile de aici adunate sub titlul „Vinerea Pădărilor”, s'nt date în editura „Cultura Națională” din București, care deși mi-a plătit de vreo zece ani onorariul de 5000 lei, nu le-a tipărit în volum până azi. Oier cu acest polaj, dreptul de proprietate a acestui volum ori cărei edituri sau particular care și-ar lua angajamentul să le tipărească.

ION AGĂRBICEANU

O gazetă românească în Budapesta

În primăvara anului 1902 colindând prin cafenelele Budapestei cu exuberanța juvenilă de balic al facultății de litere, în tovărășia prietenului Dionisie Stoica, răpus și el de moarte stupidă și inutilă pe seama unei monarhii osândite la moarte, — am descoperit în preajma unui biliard un bărbat tânăr, negricios, de statură mijlocie, vioi și plin de neastâmpăr. Sburda în jurul biliardului preocupat de fuga bilelor pe postavul verde, comentând celor trei tovarăși de joc succesul sau eșecul cutărui carambol. Comentarea aceasta însă, spre uimirea noastră, o executa cu un limbaj special al degetelor și fără grai.

Ne-am dat seama îndată că jucătorii sunt surdo-muși. Instalați la o masă din apropiere urmăream și noi, cu și mai mare interes, curiozitatea limbaj, admirând precizia semnelor și perfecta înțelegere între dânsii.

Cum la Budapesta în acele vremuri nu ne preocupam sentimentele, iar limba românească nu era prohibită ca în Transilvania, ne vorbiam limba fără rezervă ori unde și oricând. Tinărul negricios la un moment dat începu să ne fixeze și ne făcea impresia că ne ascultă conversația. Corvinși însă că este surdomut nu l-am dat nici o atenție.

Dar la sfârșitul jocului s'a apropiat sfios de masa noastră și agrăindu-ne într'o românească destul de curată ne-a cerut voie să se apropie de noi. Uimiți de această surprinzătoare deslegare de grai l'am poftit să ia loc.

Înțelegând nedumerirea noastră se grăbi să-și lămurească identitatea.

— Să mă lertați, domnilor, sunt și eu Român și cum de multă vreme n'am auzit vorbă românească m'am înduioșat și nu m'am putut stăpâni să nu vă cer slobozenie să mă apropii de masa Dvoastră.

Cum în asemenea împrejurări, pe meleaguri străine, preamniile se înfiripă repede, ne am prins îndată la vorbă, fără multă chib-

zuială, ispitindu-i rostul pripășirii sale în capitala țării.

D. dr. Sebastian Stanca

Și am aflat că este tipograf, se chiamă Dimitrie Birăuțiu, venit din Giorocul Aradului. Rămas orfan din copilărie și-a întrerupt învățătura gimnazială de atunci și după o ucenicie de patru ani la tipografia Consistorului ortodox român din Arad, a ajuns în capitală. Colindând pe la mai multe tipografii în sfârșit s'a fixat la tipografia ziarului „Pesti Hurlap”, este căsătorit de șase ani, are două copile și o soacră, dar în casa lui nu se vorbește decât limba statului. A intrat dela început în partidul social-democrat, la care aparțineau toate sindicatele muncitorești și băiat inteligent și ambițios cum era, a ajuns repede unul dintre fruntași beligeranți ai partidului.

Aci se ascundea și taina tovarășiei sale cu surdomușii. Preocupat de problema mondială a revoluției social-democrate găsea prilej necontenit de propagandă nehotărâtă între tovarăși săi de atelier stângându-i dela lucru cu discursurile sale. Prins asupra faptului de către patronul tipografiei a fost exilat în subzol,

și despărțind în două surdomușii. Din neastâmpărul propagandist a livrat repede și limba acestora continuând și aci propovăduirea cu ajutorul alfabetei lui dactilic.

În seara aceasta însă auzindu-ne pe noi s'a trezit în subconștientul sufletului său scânteia mustrării atavice și spaza conștiinței împotmolite în nămolul înstrăinării de vatra românească, a început să ardă cu văpaie, iar nostalgia copilăriei dela țară, anii de ucenicie românească și conștienta limbii sale materne l-a aguduit întreaga ființă, storcându-i lacrimi și de bucurie și de regret pentru zilele înstrăinării sale.

În seara aceasta s'a zămislit ideea gazetei „Poporul Român”, pară în serviciul întransigenței naționale ca contrabalansarea gazetei guvernului cari picurau otravă în sufletul poporului român.

Ideea isvorăște dela cea micurată poraire a sufletelor noastre tinere și înflăcărare, ne a întrunit mareu în zilele următoare. Noi doi am fost asupra noastră sar-

Prinosul nostru

ruința gândului românesc și contribuția presel eroice ardizene la înfrântura înfrânturii a Unirii celei veșnice.

Pentru noi, cei cari ne-am învățat meseria în redacțiile sărăbăse ale Ardealului și în spiritul înaintașilor și al sărbătoriiților de azi, plămăditor lum'noasă rămân un drum călăuzitor.

Iată de ce le oferim emfiorații, ca unor princi sufletești sau frummuți mari, prinosul cald al omagiului nostru și al prețuirii noastre dorindu-le ca puterea de muncă și puterea de jertfă pentru neam să însofească încă mulți ani înainte.

cina scrisurii, iar Birăuțiu a găsit contract cu patronul tipografiei ca în contul salariului să săi tipărească gazeta. La Pașca și apărut numărul cel dintâi primit cu multă simpatie de țărani români, dar cu adevărat entuziasm mai ales de Românii din Banat.

Nu știu nici azi, după ce Stoca și Birăuțiu își dormă mult somnul de veci, ce fluturadiat din această gazetă, cum făcând ca la numărul al patrulea să fe deși asigurate chestiunile de tipar, iar începând cu la Octombrie să putem reflecta noi la o modestă remunerație de redactori.

Insuflețit de acest succes, Birăuțiu s'a aventurat să și cu pure tipografie proprie în ca s'a tipărit câțva vreme și revista „Lucașfirul”, redacția noastră soorit cu Aurel Băcăuțiu, Lucian Bolcaș, Gavril Todica și alii iar gazeta a luat un avânt în m'ndabil, încât în anul 1905 ajsesse la un tiraj de 13000 exemplare, făcând serviciu prețios problemelor naționale cari în m'ntăna poporul nostru românesc.

A urmat apoi încurând deșănul. Pentru atitudinea înstrăinată a gazetei Birăuțiu și oșândit la căpiva ani închisoare iar în momentele cele mai durabile a fost părăsit de aceia, rora le făcuse cele mai prețioase servicii.

Omul pe care într'o seară de nostalgie, sentimentalism, noi, ieșii dela Universitate, îl sămănu sem din ghiarele înstrăinării care din pricina aceasta fusese eliminat din partidul social-democrat, omul care își pusesese sufletul și toată agoniseala în serviciul neamului românesc, suferit o dureroasă decepție în m'ntăna care îi sămănușese fiului a săvârșit și el o greșelă care i-a fost fatală. Din apogee dela 1905—1906 gazeta a peș pe povă țiușul, care după câțva ani de agonie i-a pus crucea pe m'ntăna.

Greșala aceasta singură, a omului desădădădit, n'a m'ntăna oșândit ca i-au dat-o mulți de tre aceia ale căror greșeli fost mult mai mari și mai multe pentru cari însă au fost rășp'ndiți cu onoruri adeseori neapritate.

În presa românească „Poporul român” al lui Birăuțiu fost un m'ntor, care s'a ridicat, repede la scânteere luminose pentru ca apoi tot atât de repede de să se topească. Gazeta din Budapesta stăuie și azi în amintirilor, mai ales în poporul din Banat și va trebui vină vremea să își facă și acosteia o dreaptă apreciere la istoria presei românești din deal.

Dr. Seb. Stanca

Teofil Bugariu Secretar general al Sindicatului Presel Române Ardeal și Banat.

Dr. Sebastian Bornemisa

Născut la 1890 în comuna Burjuc jud. Hunedoara.

Doctor în litere de la universitatea din Budapesta. Fost profesor de limba română și latină. Fost voluntar în armata română.

Gazetăria a început-o în anul 1910 în redacția gazetei populare Libertatea din Orăștie. În anul 1910 a întemeiat revista Cosânzeana, pe care a redactat-o timp de 12 ani. A colaborat la diferite publicațiuni ca Tribuna și Românul din Arad, Universul, Neamul Românesc, Epoca, fost primredactor la ziarul Patria, fost director al ziarului Biruința. În anul 1925 a întemeiat gazeta populară Lumea și Țara, pe care o redactează și azi.

Activează și pe terenul economic și financiar întemeind mai multe institute de arte grafice și Banca Română Clujeană.

A fost în două rânduri deputat, fost primar al Clujului, fost președinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat, de prezent este vicepreședinte al Comitetului Regional al Ligii Antirevizioniste Române, vicepreședinte al Frăției Ortodoxe Române, eparhia Cluj, președintele Asociației Presei Populare din Ardeal și Banat, președinte al secției social-economice a Astei.

Are numeroase publicațiuni literare și s'a distins în răspândirea culturii românești în masele largi ale poporului.

Decorat cu Bărbăție și Credință, Meritul Comercial și Industrial clasă I, Medalia Regele Ferdinand pentru voluntari și Ordinul Ferdinand I. în grad de cavalier.

Cum am intrat în viața publică

În anii adolescenței, visul meu cel mai de seamă era, să mă fac scriitor. Nu aș putea spune precis ce mă îndemna să răvnesc după laurii acestuia, dar știu că nutream o deosebită plăcere să mășgălesc pe hârtie plereri,

D. dr. Sebastian Bornemisa

Încă de la vârsta de 14 ani. Preocuparea aceasta m-a ținut rob ani mulți și îndelungați, până când într-o zi m'am pomenit, că încep să mă intereseze, mai mult decât poezia, problemele financiare, industriale și economice. Otrava supă în sânge cu romantismul epocii mele, n-am putut-o însă elimina și de aceea n-am rupt-o de tot cu poezia, ci am trecut la o profesiune înrudită cu ea: la gazetărie.

De atunci este un sfert de veac. Poate nu mi-aș fi reamintit acești primi ani ai dibuirii mele în viața publică, dacă bunii mei colegi din *Sindicatul presei române din Ardeal și Banat*, nu ar fi venit cu ideea de-a sărbători amical pe toți gazetarii ardeleni, cari au împlinit 25 ani de gazetărie. Imprejurarea aceasta m-a amuls însă, pentru câteva clipe din rostul obișnuit al preocupărilor mele de fiecare zi și ca să scriu, la comandă, aceste știri, am lăsat să-mi treacă în pripă pe dinaintea ochilor, anii tinereții.

Involuntar îmi lunecă astfel sub condei, o poruncă lăuntrică de-a face o evocare a vieții mele la 20 de ani, când am intrat în viața publică.

Se scria anul 1910 atunci și eram student la Universitatea din Budapesta. În cursul anului gazeta „*Libertatea*” publicase câteva articole și poezii de ale mele, de cari eram cât se poate de mândru. Nu speram însă totuși, să ajung prea repede robul cu totul de angrenajul vieții publice. Cu toate acestea însă așa s'a întâmplat, căci, pe semne, așa fusese scris să se întâmple.

Ceea ce m-a târât în chip irezistibil spre viața publică, au fost alegerile parlamentare din 1910. Partidul nostru național, în

frunte cu Badea Gheorghe, Teodor Mihali, Părintele Lucaci, Dr. Ioan Suci, Alexandru Vaida, Iuliu Maniu, Cicio Pop, Dr. Aurel Vlad, Octavian Goga și alții, intrase în luptă pe viață și pe moarte, pentru a câștiga cât mai multe mandate. Pentru a purta lupta, comitetul național avea nevoie și de forțe tinere și a făcut astfel apel la tineretului universitar. Eu am fost printre cei dinți cari m'am pus la dispoziția Comitetului, căci atunci hotărârile de asemenea natură se luau repede, nefiind vreme de pierdut. Noi, studenții de atunci, nu ne gândeam să preocupăm prea mult ajutorul și eram mândrii că ni se cerea.

Într-o dimineață m'am pomenit astfel împreună cu vre-o zece tovarăși în orașelul Beiuș, spre a lua parte la campania electorală

pe care o purta părintele Vasile Lucăciu, leul de la Șeșești, cu reneșatul primpretor Rednic.

Vor trăi veșnic în mintea mea cele 10 zile, pe cari le-am petrecut în mijocul Bihorului, angajat într-o luptă națională dintre cele mai grele. Contactul cu luptătorii naționaliști mai în vârstă m-a cucerit atât de mult și lupta pentru ideea națională m'a robit în așa măsură, încât am rămas până astăzi stăruitor cu credință al acelei idei în gazetărie și în viața politică deopotrivă.

Și sunt mândru, atât de statornicia, cât și de realizările pe cari le-am săvârșit pentru înălțarea neamului meu, scump, românesc.

Dr. Sebastian Bornemisa
directorul gazetei „Lumea și Țara” din Cluj

Ion Brotea

A început gazetăria în anul 1909 la ziarul „Gazeta Transilvaniei” din Brașov. Timp de 26 ani a fost în permanență colaboratorul acestei publicațiuni, contribuind prin scrisul său la scoperile frumoase pe cari și le a fixat cea mai veche gazetă românească, a cărei colaborator credincios a fost tot timpul.

Are merite indiscutabile în răspândirea culturii românești și ridicarea simțului național a populației românești din Ardeal și Banat.

Anul acesta împlinește 26 ani de gazetărie.

Odată și acum

Presă românească a Ardealului de altădată

de Ioan Brotea

„Dați-mi școala și vă reformez lumea”. Aceste cuvinte ale lui Pestalozzi se pot aplica cu același succes și putere de care se bucură presa. Prin crearea de opinii presa poate face minuni. Opinia publică se naște din idei de mult și adânc pătrunse în conștiința masselor. Se poate însă transforma o opinie, sau se poate naște chiar, prin repetarea continuă și perseverentă a unor noi sau anumite concepții.

Iată deci țaria celei de „a patra puteri” în stat. Din sămânța aruncată de ea crește ceea ce ea dă cetitorilor. Când masa de redacție se confundă cu câmpul,

de pe a cărui întindere masele poporului vor să strângă seceris bun, a patra putere în stat și-a făcut datoria. În caz contrar... a semăna neștină e egal cu a distruge ceea ce e bun și sănătos.

Nu trebuie deci să uite semănătorul de idei prin presă, că din grâu grâu răsare, iar din neștină numai negrul seminței aruncate. Privind prin prisma acestui adevăr, las pe cetitor să judece singur hrana sufletească, pe care i-o oferă prea des presa de azi. Gazetarul, în schimb, să aducă sentința meritată celui răspunzător de educația pe care cetitorul și-o face prin presă.

Atacurile nesocotite, epitetele fără măsură, acușările supraîdrăznețe și totuși neîntemeiate cu întreg arsenalul de luptă pătimașă a presei de azi, au atins în Țara Românească un record, care nu poate lăsa nepăsătoare o inimă pătrunsă de fiorul dezastului moral, spre care împinge a patra putere în statul românesc. Fără a viza pe cineva, las fiecărui dreptul de autocritică. Subliniez însă: toată cinstea zia-

D. Ion Brotea

relor, cari înțelegă idă și menirea, nu confundă altarul sfânt al mesei de redacție, cu o tețghea negustorească.

Cuvântul scris e o teribilă contagiune. E ușor deci de înțeles efectul dezastroos al slovei nesocotite sau otrăvite. Lipsa bunului simț, pălmuirea cinstei, distrugerea prestigiului și autorității sunt calități, pe care cetitorul le prinde și le însușește prea ușor din sensul zilnic al ziarelor, cari nu și cinstesc chemarea. Nu putem tăgădui că în bună parte presa își are partea ei de merit a deșmățului moral de astăzi. Scrisul otrăvit și fără răspundere e distrugător de suflete și dărâmat al moralei. Întocmai așa cum litera eșită din inimă și gând curat, împrăștie în nină și întărește sufletește.

Din lumina acestui adevăr se desprinde țaria, care a dat Românilor de sub fosta stăpânire ungurească conștiința de fer, cu care ei a putut să se apere și prin vitregia timpurilor a reușit să și taie cale spre împlinirea marelui ideal național.

Pentru că Ardealul românesc al acelor vremi de urgie avea o presă pătrunsă de chemarea ei și dornică de a și împlini misiunea. Înținerescul temnițelor ungurești strigă cu toată țaria și va povesti în veci acest adevăr.

Redacția ziarelor românești era pe atunci oșină a știrilor de senzație și nici a născocirilor de scandal. Ea era altarul, din care isvora credința, țaria și nădejdea în viitorul unui neam, care și aștepta mântuirea. Acolo fierbea ciocotul de revoltă împotriva nedreptății și din acest fier se făcea oțelul sufletului românesc pornau scânteile dătoare de viață națională. Cu sufletul aprins de durerea culeasă, din inima neamului său, cu capul împovărat de soarta acestuia, cu nădejde tare în biruința adevărului și dreptății, gazetarul român își făcea cu curaj și dăruie apostolatul. Peste gândurile plene, fără să-l intimideze, dăruie negru al legilor ungurești, alărea de spectrul sinistrelor poezii ale temnițelor, în care tovarășii lui își luau răsplata muncii românești.

Ecoul al nevoilor și aspirațiilor întregului său neam, era nașca din partea acestuia să se bucure de cinstea, de stima și de respectul ce se cuvin luptătorului devotat și neînfricat. Întocmai așa cum disprețul neamului se descărca vijelios asupra trădătorului, care îndrăznește să vândă scrisul intereselor străine de neam.

Paratoner al tuturor descărcărilor de urgie ungurească asupra neamului său, gazetarul român săvârșia acest apostolat, convins și însuflețit de datoria, pe care i-o cerea misiunea de gazetărie. Nu scria pentru a și face numele, canoscat, nici răpit de viziunea senzației sau a măreii de timp. Ci de răspunderea grea muncii gazetarului conștient. Scria pentru că inima i poruncește să scrie pentru neam! Să mășgăie cu scrisul său obraji plini de lacrimi, să simtă dureri, dar în același timp țaria suflet, să samene curaj, să țină vie flacăra sfântă a energiei avântului românesc.

Aceasta era evanghelia, care gazetarul de atunci își lega povața și cuvintele proprii. Pătruns fiind de conștiința marea sfântă că din durerea neamului său trebuie să adune și închiege țaria celui mai puternic scut de apărare a acestuia, împotriva asupritorilor lui.

Așa s'a întâmplat și s'a păstrat conștiința națională în suferințele românești ale Ardealului stăruitor ungurești. Aceea conștiință care împreună cu jirfa celor opt sute de mii a tras hotărârea de azi ale Țării Românești.

Trecutul cu pildele lui e frumoasă carte de învățătură, cum numai urmate, pot fi de folos.

Alexandru Lupeanu Melin

S'a născut la 16 Iulie 1887 în comuna Fărău din jud. Alba. A început publicistica în 1909 la revista „Răvașul” din Cluj. A colaborat apoi la „Unirea” din Blaj, Revista politică și literară din Blaj, Gazeta Transilvaniei, Brașov, „Tribuna” Arad, Poporul Român Budapesta, Cosânzeana, Solia Satelor și altele. A mai colaborat la: Ramuri, Amicul Tinerimii, Luceafărul, Drapelul, Convorbiri Literare, Dacia, Cuvântul, Adevărul, Societatea de Măine, Patria, Către Crișuri etc.

Are numeroase scrieri literare și monografii relevate cu laude de critică.

S'a distins în special în gazetăria pentru popor, conducând astăzi în calitate de director gazeta „Unirea poporului” din Blaj. Este unul dintre întemeietorii acestei ramuri a gazetăriei ardelenilor care a adus servicii neprețuite cauzei naționale pe vremea stăpânirii maghiare, și este foarte folositoare și astăzi. Este absolvent al teologiei și profesor secundar, directorul liceului din Blaj. Face parte și din comitetul central al Astei și membru corespondent al secției monumentelor istorice.

Este decorat cu „Bene Meriti” cl. II, „Coroana României” în grad de ofițer, „Răsplata Muncii pentru învățământ” cl. I, cavalier al Ordinului Ferdinand I.

Anul acesta împlinește 29 de ani de publicistică.

Ion Montani

S'a născut la 9 Aprilie 1882 în comuna Târnava Mare din jud. Târnava

A început publicistica în anul 1902 la „Poporul român” dela Budapesta și la „Lupta” (Budapesta), „Tribuna” (Arad) ca prim-factor, apoi la „Românul” (Arad) între 1912-14 ca șef redactor, la „Tribuna Nouă” din Cluj ca director, la „Renașterea Românilor” din Arad ca director, la „Cuvântul Aradului”, „Știința”, apoi la zărele: „Viitorul”, „Adevărul”, „Lupta din București”, „Patria”, „Convorbiri Literare”, „Cele trei Crișuri”, „Telegraful Român”, etc.

A publicat numeroase broșuri în biblioteca „Sămănătorul” și s'a distins printr-o însă propagandă culturală și națională în rândul populației române din Ardeal și Banat.

Între anii 1908-12 în calitate de redactor la ziarul „Tribuna”, a suferit trei con-

damnări, din partea autorităților ungurești pentru articolele sale cu conținut românesc. Activitatea sa naționalistă începe în anul 1899, când ca elev în clasa VII de

se a condus greva tineretului școlar împotriva inserării unui punct de declamație chiar în programul festivalului liceului românesc dela Blaj.

Este absolvent al facultății de drept dela Budapesta.

Decorat cu „Ordinul Ferdinand I.” în grad de cavaler și „Steaua României” în

grad de ofițer. Anul acesta împlinește 33 de ani de publicistică.

Sângele dela Galați

Un sat de pe valea cea mare de plânsul Olului străvechi, e azi îngropare. O durere de inimă, întrecută ca scarla cea fără noroc, brăzdează pe cele două verigi la sărutarea pe urmă. Căci fără de veste, un război războinic de gloare de dărmilor, pleacă azi doi oameni vrednici din mijlocul lor. Cine ar putea să pătrundă în sufletul lor, cine ar putea să citească în ochii lor gândurile lor...

Pământul sfânt al țării Olului, pământul străvechi al neamului românesc, a fost udat iarăși cu sânge nevinovat.

Alăbăstrierii, la alegerea de primar din satul Galați, lângă Făgăraș, jandarmii au tras iarăși sânge vie. O grindină ucigătoare a călășit din țevile puștilor noi țărani români s'au răsturnat pe loc ciurii de gloare. Dintr-un ei au murit la fața lumii, ceilalți șapte se luptă cu moartea și cine știe dacă nu pleacă deja și ei pe țărâle de unde nu mai este încredere.

Dar puteau să fie trăzniți și mulți și a fost, poate, mila războiului, că din vre-o treizeci de locuri câte s'au tras, au năvălit numai nouă. Pentru jandarmi și pentru stăpânii lor ar fi fost tot una. Jandarmii sunt războinici în conștiința lor de războierose, că au săvârșit război — plăcută stăpânilor lor războierose. Ei știu că precum până acum, nu vor fi peștii nici pentru această nouă războierose și că stăpânii îi vor avea curajii ca raza de soare: jandarmii la postul datoriei patrio- care au făcut uz de arme și în apărare legitimă față de țărani proști și răzvrătiți, „agitatorii fără de suflet”. Jandarmii s'au găsit și între polițiștii noștri oameni cu su- lă mai cinstit și cu vederea puțin întunecată, oameni cari se luptă în războiul forțat al țării dela Galați, zădărnici ridicat ieri în crimă un război pentru a cere pedepsirea războinilor, sfârșitul cercetărilor și vor face pentru ochii lumii, și aceleași ca și în trecut.

Și vor fi pedepsiți nici jandarmii și nu va fi pedepsiți nici războinicii necincoși care i-a răsturnat asupra alegătorilor dela Galați. Alegerea de primar la Galați a avut doar o desfășurare tipică conștinț de toate timpurile. Căcșerdarul cercului a fost indicat în chip volnic o dată de topar, iar pe candida- torul lui l-a respins în no- xel mai brutal, neîngăduind

nici măcar votarea pentru el, iar când poporul repunându și stăpâni revoluționară, a cute- zet să murmure numai, fiarele cele setoase de sânge au fost aruncate numai dela supra „câ- nelui de valih”. Și fiarele ad- ministrative ungurești și-au do- vedit și de data asta din prisos îndemnarea de a înclăși pe acest „câine” urgisit.

D. Ion Montani

Răspunderea pentru sângele nevinovat, are deci în primul rând guvernul. Criminalul Bisztray e numai creatura după ch- put și asemănarea sa și a sis- temului pe care l'ocrotește. El și-a săvârșit crima cu același sânge rece cu care ar fi săvâr- șit-o — și bun e Dumnezeu, pot s'o mai săvârșască încă — toți fibriști — căcșerdari, de a căror sfârșit de cravașă trebuie să tremure toată suflarea din cercuri și cari se străduiesc, la fel cu Bisztray, de-a așeza tot „oameni de încredere” la conducerea satelor — și fac asta în vederea viitoarelor alegeri parlamentare. Căci guvernul știe să-și organizeze de cu vreme tabăra.

Partea de răspundere cât o au jandarmii, e firăște, mai mică. Ei nu fac doar decât să și po- tolească pornirile de animale de codru, să și astâmpere sefa de sânge. Pentru ei tiraturile ro- mânești sunt plăsurile de liberă vânatoare și nu e jandarmul jandarm în țara ungurească până n'a scalpat un câine valah.

Și „împăciuirea” norodului ro- mânesc se urmează fără întru- rupere. Ieri la Alșd, la Târnos, la Mărgineni, la Târnava și în căie alte locuri, azi la Galați, iar mâine cine știe unde. Drocem- dată au fost împăcși pe veci

incă roșă țărani români și noi, „cei dinții fructuși și neamului”, privim cu brațele încrucișate, cu sufletele împietrite de durere opera această drăcească. Vedem cum țara această ajunge, tot mai mult, să înlănească faima veche a codrului Vlăsiei, re cutremu- ram de vaietul orfanilor dela Galați și sugrumăm de spaimă și durere, glasul nostru nu se poate înfrîpa azi energetic, ca nicodată, în casa țării și nu pu- tem să tragem la răspundere pe criminalul de frunte, care este guvernul. Trebuie să facă acest lucru alții pentru noi, nu însă pentru a arăta în toată monstru- ozitatea ei crima ce s'a săvârșit, ci pentru a o ascunde de ochii lumii și pentru a peteci vaza zdrăreșită a acestui colț de Af- rică. Să nu știe lumea că po- poarele acestei țări sunt înju- gate mai rău decât semințele supuse din țărâmurile săbăitice.

Gândul ne sboacă acum de- parte, spre acel sat străjuit de creștetul mut și rece al Nego- iului, în care azi groza și des- nădejdea și-au pus mâinile lor de ghiză pe inimile țărănilor români. Dimprieură cu noi tot norodul românesc să și plece azi gerunchii în fața morminte- lor proaspete dela Galați și'n cucernică rugăciune să se unea- scă sufletele noastre, când ne rugăm pentru călășii de veci a războinilor războinici: Nicolae Schicpu și Ioan Gh. Bruda.

„Tribuna” Arad 10 | 23 De- cembrie 1910).

ION MONTANI

D. dr. Octavian Buzea vicepreședinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat

Ecaterina Pitig

S'a născut la 1 Decembrie 1882 în Brașov. A început gazetăria în anul 1901 la Gazeta Transilvaniei dela Brașov. De atunci a continuat să colaboreze la revista „Luceafărul” dela Sibiu, la ziarul „Românul” din Arad, la ziarul „Patria” din Cluj, între anii 1919-24 în calitate de redac- toră internă, apoi la ziarul „Biruința” în anii 1926-27 în aceeași calitate, la revistele „Țara Bârsei”, „Cosânzeana”, „Societatea de mâine”, „Țara noastră”, etc.

Are tipărit un volum de versuri în editura Minerva din București în anul 1909.

Timp de 34 ani a contribuit la opera de răspândire a culturii și a sentimentelor naționale prin presă, alături de colegii ei de presă din Ardeal și Banat.

Este o demnă reprezentantă a femeii române din Ardeal și Banat, care și-a dedicat viața profesiei publicis- tice.

Gândăcelul

Ședeam pe o bancă și-ard ziarul deschis pe genunchi, când un gândăcel micăteriză pe coala de hârtie. Părea o aterizare for- țată, mai mult o cădere.

Câteva secunde găza rămase locului uluită și chiar mă preșă- team, întind degetul spre ea, să cercetez dacă nu s'a vătămat cumva în cădere, când o văzui că mișcă și înaintează la întâmp- lare printre șirurile de tipar.

nusul acele întortochiate semne de cerneală, nu știu. Se va fi dat explicația ce o dăm noi re- telor din Marte, sau din Lună?

Poate tocmai curiozitatea de a le studia mai de aproape l-a ho- țărât să întreprindă această că- ătorie riscată. Căci de fapt rătăcită era. Un băbarnac, dat așa din glumă, o atingere ușoară cu vârful degetului și din bietul gândăcel nu s'ar fi ales decât o mică pată dispărentă, un punct de prisos pe câmpul presărat cu slove.

Dar ar fi fost păcat. Căci în lumea lui trecea poate drept un cercelător, un suflet frământat de dorul după necunoscut. Grija cu care se mișca, contemplarea mi- găloasă a fiecărui semn, toate te lăseau să bănuiești că n'oi de-a face c-o găza ca oricare.

După ce a parcurs în lat câ- teva coloane, s'a oprit de odată la știrile zilei. (Articolele politice nu păreau al interesu.) Timp de câteva minute a buclășit legea contra speculei, gesticulând din antere în semn de protest pa- că. Apoi trecu la reclame.

Mărturisesc că am încercat oare- care desiluzie descoperind la gândăcelul meu acest spirit negus- toresc, când presupunerile mele fură cu totul altele. Dar l-am văzut plecând și de acolo. De data aceasta merge, fără să se oprească, până'n capătul filei de jurnal. Aici rămase locului, Prop- tindu-se în piciorușe, de câteva ori, văzui că se apleacă să scri- teze până'n fund prăpastia pe marginea căreia se afla. Încercare chiar să coboare în întunericul dinlăuntrul ei, dar respingându-se a renunțat. Câteva clipe stătu neclintit acolo, apoi înlăne două urpicioare rotunde ca niște jumă- tăți de mărgele și licărind se înălță spre soare.

Lumina a biruit.

Ecaterina Pitig

Drumuri

În lumea asta-s drumuri și netede și late. Sunt căi ce merg alături și căi încrucișate. Sunt drumuri fără țintă și drumuri cu răscruci, Că stai bălătu de gânduri pe care să-l apuci, Pe orișicare, însă, mergi sigur înainte, N'ai lipsă să fii mare la suflet ori la minte, De ghiață fie și ochiul, de piatră inima, Să nu privești în urmă ci tot în fața ta, Și totdeauna fruntea s'o ții în sus semeț — — De nu poți să fii astfel, rămâi un biet drumeț Stinger și cel din urmă din șirul tuturor. — A mea cărare-i strâmtă, un fir șerpuitor Ce urcă'n vârf de munte. Un firicel subțire Desprins din țesătura pestră a altor fire Și aruncat departe, — Eu am un cer mai mare, Un cer scânc, cum numai acel ce urcă-l are. În ochii-mi se răfrânge întâia nopți stea Și cea din urmă rază de soare e a mea. Dar deseori veșmântul nu-l rup în mărcini, Imi sângeră piciorul de piatră și de spini S'n van mi-șși mai întoarce privirile noi: Cărarea nu-i făcui să meargă-alături doi.

Ecaterina Pitig.

Horia Petra Petrescu

S'a născut la 7 Noiembrie 1884 la Braşov. A început gazetăria în anul 1903 la „Gazeta Transilvaniei“ dela Braşov şi la „Luceafărul“ dela Budapesta. A colaborat apoi la Viaţa Românească (Iasi), Flacăra, Sămănătorul, Convorbiri Literare, Familia, Junimea Literară (Cernaşti), Cosânzeana, Foata Poporului (Sibiu), Libertatea (Orăştie), Telegraful Român (Sibiu), Drapelul (Lugoj), Renaşterea Română (Sibiu), Societatea de mâine (Cluj) şi la Universul, Epoca, Neamul Românesc, Curentul, Foata noastră, etc.

În calitate de secretar literar al societăţii Asira, a publicat numeroase lucrări prin care a contribuit mult la ridicarea culturală a clasei ţărăneşti din Ardeal şi Banat,

În 1911 şi-a luat doctoratul în filozofie la Universitatea din Lipsca. Îndată după întemeierea statului cehoslovac a fost colaboratorul serviciului de presă al ministerului de externe dela Praga în calitate de colaborator român. În calitate de acestuia a publicat o serie de articole de propagandă românească în zărele din Cehoslovacia.

A fost decorat cu: Ordinul republicii cehoslovace „Leul Alb“, în grad de gavalier, apoi de ofiţer, „Coroana României“, în grad de comandor, „Steaua României“, în grad de ofiţer, „Meritul Cultural“ pentru propaganda culturii cl. II.

Anul acesta împlineşte 32 de ani de publicistică.

„Epitetoane ornante“

— La izvorul rezelor —

— „E ne mai auzit cum se discută în Parlament! — izbucni un stimabil cititor de ziare.
— Nu mai auzi! Gira ome-nească a luat câmpul! E drept. Manualele de stilistică să se ascundă! Copiii de pe maidane să se bată la piept satisfăcuţi!

— „Ce ruşine, domnule, ce ruşine!“
— „Se ruşinează cineva în zilele noastre?“

— Dacă e vorba ca cei din Budapesta şi cei din Viena să se revolte de tonalitatea dela noi, n'ai decât să răfoieşti procesele verbale ale şedinţelor „parlamentare“ de dinainte de război, ale parlamentelor din Budapesta şi Viena!

Ascultăţi „epitetoane ornante“ din parlamentul maghiar, — din şedinţa ținută în 10 Aprilie 1907. Epitetele au fost aruncate cu ghiotura deputaţilor „minoritari“ din fosta Hungaria felix, din Ungaria fericiată!

„Afară cu ell „Trebuie dat afară!“ „Porcărie!“ „Ruşine!“ „Se obrăznicise!“ „Este lipsit de bărbăţie!“ „Mintel!“ „Trebuie spânzurat de felinar!“ „Craveşa de câine-i pe ell!“ „cară-te de aici!“ „Trebuie pălmuit!“ (după rela-tările ziarului unguresc: „Pesti Hirlap“ din 11 Aprilie 1907.)

Culmea cinismului a ajuns-o însă acel deputat maghiar, care a strigat bătrânului deputat slovac M. Polit, când acesta cerea pe foarte drept cuvânt, dreptate pe seama poporului său: „Vizet az öregnek!“ (daţi apă bătrânului), ca să l deruteze din vorbire, ca să ridiculizeze toate gravamele, ca să rădă incinta şi galeria!

În loc ca „părinţi patriei“ să se fi potolit, să se fi recunoscut că „naţionalităţile“ sunt într'un număr prea mare ca să le asimilezi cu forţa, (numărătoarea oficială din Ungaria arată în 1910: 9.919.197 maghiari şi 11.687.290 nemaghiari: români, slovaci, ruteni, germani, sârbi, croaţi, etc.) În loc de a fi cântărit argument şi contra-argument şi a fi ajuns la convingerea, care se impunea cu o putere inexorabilă, că românii şi slovacii şi sârbi şi şvabii nu se vor lăsa gătuşi naţionaliceşte, fiindcă s'au trezit la simţul naţionalităţii lor, patriotarii maghiari credeau că cu ridiculizarea: „daţi apă lui moşulică“ poate rezolva o temă aşa de grozav de grea şi galeria hohotea, galeria tropotea de satisfacţie, galeria pregătea astfel vârsările monstruoase de sânge omenesc.

Când Masaryk, ca deputat austriac, venind dela Pasici, lansează ideea în cercurile guvernamentale austriace: să se cla-

ricefe diferendele într'o conversa-
saşe pe faţă, ciostită, aude a
doua zi: „un profesor a vrut
să capete un spaţ!“
Vreţi să ştiţi cum „discutau“
în parlamentul austriac din Viena,
reprezentanţii germanilor, cehilor,
polonilor, slovanilor, etc. Căiţi
său luţi parte la reprezentarea
piesii teatrale istorice

D. Horia Petra Petrescu

a lui Richard Dischinsky: „Tra-gedia lui Francisc Iosif“, jucată
de sute de ori în Viena, anii
treacţi. Dischinsky, autorul, a
studiat arhivele din Viena şi
Berlin şi a relatat, aproape cu-
vănt, de cuvânt pe scenă, ce s'a
întâmplat aievea. Nu inventează
din epitetele ce urmează

Tabloul întâi ne arată parla-
mentul din Viena, în ziua de 27
Noiembrie 1897, când a fost
silită justiţia să despartă pe de-
putaţii încâierati din cauza şo-

vinisnului naţional şi a luptelor
între partide. Otorosi? Conţi,
baroni, primari, advoci şi de sca-
mă, ziaristi.

Şi apoi neruşinai „Călbunie
nedemiată!“ „Cară-te!“ „Ce ne-
ruşinare!“ „Tineţi-vă papăza!“
„Apaşilor!“ „Armeanul ăsta (pre-
şedintele polonezilor) vrea să ne
întimideze!“ „Demagogule!“ „Pan-
yasl!“ „Trădător de patrie!“
„Trădător german, pungaş al
Vienei!“ (lui Lueger). „Ce im-
pertinenţă!“ „Ar trebui să rupi
papăza (gira) poporului de slu-
goi (cehi)!“ „Ceh bătăran!“
„Jingh nosule!“ „Imi vine să
vă s!“ „Avasinle!“ „Istafanle!“
„La oca cu tine!“ „Metcule!“
„Ocnasule!“ „Porc ticălos de
polon!“ „Găvăjina de ceh!“
Gira nespălată de idiot!“ etc.

Şi toate acestea pentru ce?
Pentru că minoritatea germană
din Austria nu voia să recu-
noască, cum că majoritatea po-
pulaţiei, ca în Ungaria, are dreptul
să-şi revindice o existenţă
proprie, dând fiecare popor cu-
venita cinste culturii naţionale
proprii.

Marşar'a Austro-ungară a fost
un anahronism în Europa! A
perit pe drept cuvânt.

Şi acum ar vrea unii să se
înfăptuiască din nou anahronis-
mul în mijlocul Europei!

Izvorul rezelor a fost în con-
stelaţia parlamentarilor din fosta
monarhie.

Acolo a spart buza şi cine
vrea să lănaţiască rânile, a-
cela să cântărească de ce au
fost rostite „epitetoane ornante“
din Budapesta şi Viena.

HORIA PETRA PETRESCU

Iuliu Maior

S'a născut în 13 Iulie 1886 în Reghin, jrd. Mureş.
Face gazetărie de 25 de ani la Unirea din Blaj,
Foata şcolastică, şi la Unirea Poporului, la care colabo-
rează şi astăzi începând din anul 1919. Timp de 10 ani
a colaborat la Calendarul dela Blaj, pe care l-a scos îm-
preună cu profesorul Alexandru Lupeanu Melin. A mai
colaborat la Foata Poporului, din Sibiu, Românul, din
Arad, Gazeta Transilvaniei din Braşov, Poporul Român
dela Budapesta, Solla Satelor din Cluj, Albina din Bicu-
reşti, Voinţa din Cluj, Cultura Creştină din Blaj, Adevărul
literar şi artistic etc. Are tipărite numeroase lucrări în
special bisericeşti, predici, etc. S'a distins în gazetărie pen-
tru popor şi în opera de culturalizare a ţărânimii.

Absolvent al teologiei şi vice protopop onorar.
Decorat cu „Coroana României“, în grad de ofiţer.

Cum am devenit ziarist

Eram absolvent de clasa a
treia gimnazială, când, în vara
anului 1899, cineva, nedescoperit
până în ziua de astăzi, dădea
foz zinic, când unei şuri ori
grajd, când unei case din oraşul
Reghin. Eram atât de şgur că,
ori înainte, ori după mesă, trebu-
e să izbucnească vre'un incendiu,
încât stăteam aproape toată ziua
în turnul bisericii istorice, zidită
de Petru Maior, şi băteam cio-
potele în dungă, îndată ce ve-
deam de undeva ieşind fum mai
gros, ca să ia de veste pompierii
şi locuitorii oraşului. Imi plăcea
nespus de mult această ocupaţie
de ciopotar şi eram mândru că
mă lăudau vecinii că eu obser-
vasem mai întâi incendiul.

Într'o zi însă am văzut fumul
fabricii de cărămidă din strada
Dedradului şi în credinţa că este
incendiu, am bătut în dungă cio-
potele. De astă dată se răsula-
seră vecinii contra ciopotarului,
care, amărât de atâta băgare de
vină, veni şi mă înblăui cu un
par de fasole. De atunci n'am
mai bătut ciopotele într'o dungă,
cu toate că incendiile se mai ți-
neau încă lanţ.

Tata ne citea regulat acasă,
mamei şi noua copiilor, săptă-
mână de săptămână, cu voce
înaltă, din „Foata Poporului“ de-
la Sibiu. Şi noi copii ascaltam
cu mare atenţie cele scrise în
gazetă şi ne miram, de unde ştie
gazeta aceea tot ce se întâmplă
în ţară şi stră-nătate.

Într'o seară, pe când citea tata
la masă o informaţiune din
„Foata Poporului“, mi-a trăsut
prin minte să descriu şi eu zî-
nicile incendii dela Reghin şi să
le trimit la gazetă. N'am spus
nimăut nimica, m'am apucat şi
am scris, am cerut apoi dela mă-
tuşa 5 creşari pentru timbru şi
am trimis şirea la „Foata Popo-
rului“ dela Sibiu.

Nu şii poate nime închipui
marea mea bucurie când, după
o săptămână, citeşte tata din ga-
zetă despre incendiile dela Re-
ghin şi adaugă: „oare cine să fi
trimis şirea aceasta la gazetă?“

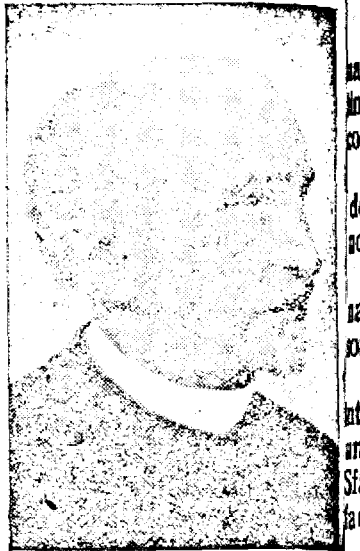
Ei n'am zis nimic, poate voiu
fi roşit puţin, dar roşia mea n'a
băgat-o în seamă nimenia şi ast-
fel am rămas nedescoperit.

De atunci trimiteam tot mereu
câte o ştire două, când la „Foata
Poporului“ dela Sibiu, când la
„Gazeta Transilvaniei“ dela Bra-
şov, la cari era abonat tatăl meu
şi în cari, văzându-mi publicate
şirele, imi creştea inima de bu-
curie şi mărturie.

Eram, în anul 1908, student
în teologie la Blaj când, însufle-
ţi peste măsură de realizările
făcute de Reuniunea Meseriaşilor
Români din Reghin, am trimis
un articol, în „Gazeta Transil-
vaniei“, intitulat „Porniri bune
la Reghinul Săsesc“, în care am
lăudat bunele începuturi din acel
oraşel. M'a pus însă păcatele de
am criticat vocea unei domni-
şoare, spunând că „solo din Ră-
sunatul Ardealului“ de Vidu pa-
tea fi cântat cu o voce mai pu-
ternică şi mai românească.“ Şi
de aici neplăceri grozave. Familia
domnişoarei critizate, bănuind că
eu sunt autorul articolului, a
desăvârşit o mânia şi ură groz-
nică şi chiar păgânească împo-
triva familiei noastre, iară pă-
rinţi mei m'au sfidat una bună.
Ei însă am tăgăduit până-n
sfârşit că aşi fi fost eu scriitorul
articolului buclucăş.

În anul 1911, fiind student în
litere la Budapesta, nu puteam
suferi „Poporul Român“, gazeta
poporală a lui Birăuţiu, fiindcă
cocheta într'una şi într'un mod
neiertat cu Ungurii, făcând poli-
tică Mangristă, iară noi studenţii,
ori de cât ori ne întâlneam pe

la societatea „Petru Maior“ ori
pe la convenirile sociale pe care
le inaugurasе doctorul Bilasco
protestam vehement împotriva
acelui tipograf, care, se erijă prin
gazetă, ca drept conducător al
Românilor din Ardeal şi Banat.
Într'una din seriile acelea, am
hoărât să scriem în „Românul“
din Arad un articol de prote-

D. Iuliu Maior

care împotriva celui uzurpat
Articolul s'a scris şi l-am trimis
72 de universitari.

Birăuţiu simţindu se jignit
intentaţ procese de presă pe
calomnie şi vătămare de om. La
răspândită prin presă. Asem-
dum fosi ascaltati cu toţi de căbur
judecătorul de instrucţie dela
dapesta, delegat cu cercetarea
cauzei de către judecătorul de
instrucţie dela Arad.

Între inculpaţi au, după cum
vede din decizul Nr. 16.156 din
B al judecătorului de instrucţie
din Arad, următorii: Gurgări,
Iuliu, Borza Alexandru, Gurgăne
Laurenţiu, Teosu Enil, Pinte, C
Vasile, Năgoescu Gheorghe, Cor
şovean Traian, Cuteanu Vas
Ciosa Ioan, Petrovan Clementin
Dr. Codrea Ioan, Iuliu Vasiliu
Ursu Simeon, Trămbăşiu Gheor-
ghe, Bultă Moise, Stan Mihai, de
Maior Iuliu, Dumă Ioan, Măcel
Alexandru, Ghăta Olimpia, Mi-
gărean Virgil, Crăşin Asaşa do-
Năghea Miron, Popoviciu Creptă
nel, Stoica Vasile. Nu mai de
taţilor români din parlamen-
maghiar, domnilor Mădău, Val-
Viad şi regretaţilor Mihai Tău In-
dor, Pop Cicio Ştefan etc. Ne g
poate muţumi, cu toate că
noi studenţii intervenisem pe
aceasta, că Birăuţiu şi-a re-
mp, acuza, iară noi am scăpat
emilia sigură, pe care ni
pus-o în vedere Birăuţiu Dum-
secondat de Dr. Şegescu Ionea
şi de călăţii Mangristă. Acum
cu atât mai ales că studen-
eram deochiaţi pentru că înd-
nism să-l haiduim pe Şeg-
când şi a ţiuit lecţia de ma-
rare la catedra de limba şi lit-
ratura română dela universita-
din Budapesta, la care noi il
lă s-
lasem vrednic pe acela, care
cea fală ştiinţi româneşti, pe
centul universitar Iosif Popov
şi nici decât pe Şegescu ori
Alexici, ctri amândoi intrate
la universitate prin politica
mangristă şi nici decât pe că-
cea strănă şi grea a ştiinţei,
Icendile dela Reghin şi ace-
două articole au trezit în
plăcerea de a scrie la gazete
mai des şi de a întemeia,
anul 1918, împreună cu fra-
Al. Lupeanu-Melin, gazeta po-
rală „Unirea Poporului“ de
Blaj, pe care o conducem
scriem şi astăzi.

Iuliu Maior
redactorul „Unirii Poporului“
Blaj

Lucian Bolcaș

S'a născut în comuna Văleni (Bor) la 27 Februarie 1878.

A început gazetăria în anul 1896, prin urmare împlineste 40 ani de publicistică.

A început să scrie la ziarul „Tribuna” dela Sibiu, în calitate de corespondent în Oradea, apoi a colaborat la ziarurile românești din Ardeal, între cari „Foaia noastră”, „Foaia Literară”, Lupta, Gazeta Transilvaniei, Poporul Român, etc. iar după unire la ziarurile Voința, Patria, Înfrățirea dela Cluj.

Pe vremea stăpânirii ungurești a fost corespondentul dela Budapesta al ziarului Universal, Viitorul, România Jună, Epoca, Dimineața, etc.

Are publicate numeroase nuvele, piese teatrale, povestiri.

Din fragedă tinerețe a avut o atitudine românească dărză, care a atras răzburarea ungarilor asupra sa, fiind student, a protestat cu energie împotriva amestecului neretului român cu societatea ungurească spre a se evita promiscuitatea ce ar fi dus la compromisiuni și la căsătorii mixte, periclitanți viitorul neamului.

Atitudinea sa în această privință a fost atât de dărză, încât senatul Academiei de drept din Oradea l-a eliminat dela toate Universitățile din țară, interzicându-i chiar și obținerea diplomei, dacă ar obține o diplomă din străinătate.

Pe vremea stăpânirii maghiare în 1908 a suferit 2 săptămâni închisoare ordinară pentru un articol apărut în gazeta Poporul român. A executat pedeapsa la închisoarea dela Kőbánya.

În 1913 a trecut în vechiul Regat, unde s'a înrolat în regimentul 80 inf. luptând între altele la Oltuz. A fost făcut prizonier de unguri și dus în tabăra dela Sopronnyek, unde a fost descoperit că e originar din Transilvania și era amenințat a fi spânzurat. Sărășitul războiului îl salvează, în lagărul de prizonieri a înființat o bibliotecă, căutând a face ca soldații români să nu piardă contactul cu slova românească.

Peste un an împlineste 40 de ani de luptă românească neobosită pentru neamul său, pentru care a sacrificat și a suferit mult.

Cum am devenit ziarist?

de Lucian Bolcaș

La început am făcut ziaristică îndemnat de pasiunea pentru zburile publice, mai târziu așezându-mi s'a adăugat, nerăbdarea de a-mi câștiga pâinea de toate zilele. Evoluarea cea mai simplă la celalalt ceva mai complicat și hotărârea s'a făcut cu destule peripecii și prin concurs de fapte și împrejurări, pe cari aș dori, să le pot pune într-o coloană și jumătate, dar simt, că amintirile se revărsa pentru vîncălece.

Prin tradiție familiară și prin prințipa părinților mei aș fi fost destinat carierei preoțești și de-aș fi urmas, dacă n'aș fi fost datul epocii memorandiste și dacă suflul meu n'ar fi sorbit cu sete dorul de luptă cu armele epetății testamentul eroului ideal Bram lăncu, pe care acea epocă mi l'infăptuie sub ochii mei. Am și preoți, cari s'au distins în primele rânduri ale luptei: glasul lui Vasile Lucaciu, pe mi a fost mai târziu ca un rînte sufletească și în același timp, director de redacție — buia ca o furtună; iar Gherasim mîde din Rodna Veche, care a devenit socru și Augustin nea din Blaj, cu care m'am menit într-o controversă — de fel fără nici o consecință tuldătoare — pe chestiuni de isie și politică bisericească, ne reau exemple de statornicie înfrîntă și de măreție română. Tuși vedeam, că lupta națională se da mai ales cu arme jace și ca urmare, după o săptămână de dogmatică în seminul din Oradea, mă înscrisei — Sept. 1895 la Academia de pt din acel oraș, unde stuse și tatăl meu prin anii '0-7'. Dar câtă deosebire! Nu l'există „Societatea de lectură unimei române”, care Dumneștie cu câte greutate se ednicie a edita almanahurile Bihorului” (1854) și „Fe” 1865, nu mai erau marii natori Alexandru Roman, Diou Pășcuțiu, Iustin Popfin. Oul brăzdat altă dată voince- era înțelenit și plin de buru- Când am ajuns eu la Ora- studenții români de acolo raseră doar tradiția de a a-

ranja în fiecare iarnă câte un concert urmat de bal. Se punea multă străduință în aranjarea acestor petreceri și fama lor străbătuse dela Viena până la Brașov. Ne veneau încurajări și de peste Carpați — cam rare; dar ce încurajări. Regele Carol I, diplomatul sever și pedant re trimitea câte 200 lei, ofrandă scumpă, care era stropită cu lacrimi de mândrie și de însuflețire.

Dar la petrecerile acestea, cărorora câțiva dintre noi am fi dorit să le dăm importanța și caracterul unor manifestațiuni naționale, erau invitate și câteva familii maghiare și de dragul acestora se vorbea ungurește și se dansa câte un „csárdás”. Cu promiscuitatea aceasta, noi nu puteam crea conștiința națională. A fost o luptă epică, până când am detronat ciardașul, am ostracizat promiscuitatea socială româno-maghiară și am reușit să impunem limba română între studenți și în oarecare măsură și în unele familii cu sentimente românești, dar cu limba de conversație mai mult maghiară.

Din anul al doilea, după ce am cunoscut mai bine împrejurările, am stărnit să înființăm din nou o societate culturală a studenților din Oradea, să prilejuim întâlnirii, să mergem mai des cu bătrânii, să mergem la sate cu coruri, iar ca încoronare a acestor străduiri ceream, ca „Astra” să și organizeze desgarțeminte și să țină o adunare generală în Bihor, „Societatea pentru fond de teatru.” al cărei președinte era orădan: Iosif Vulcan să facă la fel și mai stăruim și pentru înființarea unei bănci românești. Eram de 19 ani, când am pornit acțiunea aceasta cu un program care trecea peste puterile și peste sfera de activitate a tinereții. Nu eram sigur. Din 50 studenți români, câți eram în Oradea, cam 30 erau într'un gând cu mine, — ceilalți mai indolenți. Dar o sută și mai bine de ani fi fost, fără o campanie viguroasă în presă nu i-am fi putut pune în mișcare pe bătrâni. Mă făcui deci corespondent mai mult sau mai puțin al tuturor ziarelor, ce le aveam atunci în Transilvania și Banat; dar mai ales al

„Tribunei” din Sibiu, în ale cărei colecții din anii 1896 și următori poște fi urmărită pas cu pas acțiunea ce am desfășurat. Aceasta mi-a fost intrarea în presă, fără angajament, fără obligație și bineînțeles, fără salariu, cu o contribuție voluntară, cam cum mă tăia capul dat; ziarurile, cu cari eram în legătură știau, că au pe cine conta în Oradea. La rândul lor — îndeosebi regretatul director al „Gazetei Transilvaniei” Dr. Aurel Murășianu și directorul „Tribunei”, Dr. Ilie Dăianu mi-au acordat, pe lângă lărgă ospitalitate a ziarelor și un concurs prețios, care trecea uneori peste coloanele ziarelor. Dar n'a fost numai atât. Contagiunea a trecut și asupra publicului. Când era câte-o chestiune palpitantă, primeam de undeva, dela vre-un fruntaș câte-o scrisoare să scriu, să pun în mișcare tinerimea. Imaginația publicului începea a-mi atribui puteri peste puterile mele. Legendele sunt periculoase. Se întâmplă că ecoul nu poate face față și este dat jos de pe pedestal. Dar numai mulțumită acestei atmosfere am putut exercita acea presiune morală, în seama căreia societatea studenților români a luat ființă în scurt timp în mod semiclar destin, — căci de o autorizație formală nu putea fi vorba, — ciardașul a fost eliminat dela petrecerile noastre, invitarea Ungurilor interzisă categoric, fără nici o excepție, într'un an, sau doi „Astra” s'a organizat în Bihor și și-a ținut adunarea generală în Beluș — o adunare memorabilă și pentru Asociațiunea și pentru Românii din Bihor; iar la Oradea a luat ființă banca „Bihoreană”, subscriindu-se de două ori capitalul proiectat.

A venit o vreme, când aș fi fost bucuros, să-mi găsesc pâinea de toate zilele în slujba „Bihorenei” născută nepe seama propagandei mele neobosite și care în câțiva ani ajunsese printre băncile cele mai importante ale Românilor de sub stăpânirea maghiară. N'am cerut, n'am solicitat, dar domnii, cari ședeau în fotoliile băncii știau bine, că aș fi avut nevoie și știau mai bine ce li-am făcut, dar se făceau a

nu înțelege. Dumnezeu să-i ierte. Partea aceasta a vieții am cunoscut-o cu prisosință.

Cam la un an după începerea colaborării la „Tribuna” și la alte ziare, tot în Oradea, la „Foaia Literară” editată de savantul Wilhelm Rudow și soția sa Lucreția născută Suciu, am cunoscut frigiditate redacționale, teroarea zefărului care cere manuscris sau corectură și bucuria, când sosea câte un manuscris de preț dela Cosbuc, Bogdan Duică, Maria Cunțan s. a. Despre „Foaia Literară” am mai scris în „Almanahul Presei Române” apărut în 1926.

Ca să nu rămână nici o îndoială în privința efectelor acțiunilor mele studențești și a încetărilor de gazetărie schitate mai sus, guvernul ungar s'a gândit să le dea o confirmare oficială, cam năbădăioasă, dar cu atât mai categorică. Ministrul președinte era atunci faimosul Desideriu Bánffy, iar ministrul al instrucțiunii publice Iuliu Wlassits, amândoi gata a salva pa-

D. Lucian Bolcaș

tria în fiecare moment. Eram în al 4-lea an, aveam 7 semestre împlinite și trebuia să primesc absolutul orol, în locul căruia am primit eliminarea din toate școlile superioare din Ungaria, cu adausul, că nu mi-se va nostrifica nici o diplomă câștigată în străinătate. Citez din actul de eliminare liberat la cererea mea în limba latină, ca să-l pot prezenta la universitatea din Viena, unde m'am înscris pe urmă:

„idem Dominus Lucianus Bolcaș tenore intimati excellentissimi Ministri regii Cultus et publicae Institutionis de dato die 12—0 januarii anni scholastica 1898/9 sub numero 2 propter discordias inter variarum linguarum nationes excitatas ex omnibus scholis superioribus Regni Hungariae semel pro semper exclusus est”.

Actul de eliminare primit în limba maghiară este mai explicit. Reproduc în traducere parțea dispozitivă:

„Deși Corpul Profesorat a prepus numai îndepărtarea D. Voastră dela Academia regală de drept din Oradea, Excelența Sa Dl. Ministru, luând în considerare ca fapt cu deosebire agravant atitudinea, ce ați manifestat-o, după încheierea cercetării disciplinare, în congresul studențesc din Torino, unde în modul cel mai nepatriotic ați nîzuit a vă valida tu nu ca un membru al studenților din țară; ci ca reprezentant separat al studenților români, numai ca și prin aceasta să manifestați contra caracterului unitar și național al statului ungar, V'a exclus din toate școlile superioare maghiare odată pentru totdeauna, cu adausul, că crice absolutoria, sau diploma ați câștigat la vre-o școală superioară din afară de Ungaria, nu va fi valabilă în Ungaria și

nu se va nostrifica”.

17 colegi au publicat o declarație de solidaritate de 3—3 rânduri. Toți 17 au fost eliminați dela Academia din Oradea și s'au înscris la facultatea din Cluj. Dau ca exemplu generațiilor viitoare numele colegilor, cari cinstindu-și conducătorul s'au cinstit pe ei înșiși prin gestul lor de hotărâre și abnegațiune: 1. Alexandru Aciu, Cluj, 2. Cornel Beșan, mort. 3. Leontin Boros, mort. 4. Ioan Ciordăș, asasinat oribil de bolșevicii unguri. 5. Vasile Ghetie, mort. 6. Demeșoiu Lascu, București. 7. Iulian Luchici, jud. Timiș. 8. Iosif Maiorescu, mort. 9. Augustin Mircea, Arad jud. Satu-Mare. 10. Vasile Nicoruța, Răieni, Bihor. 11. Gheorghe Novacovicu, mort. 12. Aurel Petrovici, mort. 13. Alexandru Pop, Satu-Mare. 14. Eugen Șimonca, mort. 15. Dușan Spăriosu, (?). 16. Mihail Spăriosu, Banat. 17. Coriolan Șteer, mort.

S'a întâmplat în vacanțele Crăciunului, când mulți erau duși acasă, altfel declarația ar fi avut 34 iscălituri, nu 17.

Deciziunea guvernului ungar a fost pe viața. În orice caz îi suport și azi consecințele în România M.a.e. De 17 ani am avut printre miniștri șefi de resort și subminiștri prieteni. colegi de școală, sau, măcar contemporani, cari mă cunoșteau deaproape. Nimeni nu s'a gândit, că nu s'ar fi putut da o reparație pentru lovitura ce mi-a dat-o guvernul lui Bánffy. Ar fi trebuit să o cer eu? Cefito-ule. Te rog, să ai puținică răbdare: ajungem și la asta. Până în anul trecut a mai răsunat în Oradea Academia de drept, din care am fost eliminat. Acum câțiva ani s'a sărbătorit acolo o comemorare, cred, de 30 ani a eliminării mele, despre care eu am aflat numai pe urmă din ziare. Nici aranjorii acelei comemorări — cine îi știe cine au fost! — nici profesorii Academiei nu s'au gândit, că Academia, pe care o reprezentau, sau nu știu cine, ar putea avea vre-o obligație față de acela, ale cărui fapte le sărbătoreau. Am tăcut 17 ani și cât am putut m'am retras, să nu fiu în calea nimanui. Acum pot vorbi liber, fiindcă reparația, care altădată mi-ar fi fost binevenită, nu mi-ar mai fi de nici un folos. Totuși, am avut odată invitația de a cere facultății de drept în Cluj să mă admită la riguroase, prezintându-mi certificatele de studii cum se cuvine și arătând, că sub stăpânirea maghiară intrunisem condițiunile legale spre a obține absolutul refuzat pentru motive politice, cari n'au răsunat de a fi în România Mare. În plus, mai arătăm și câteva semestre urmate la facultatea din Viena.

Facultatea din Cluj m'a refuzat cu două rânduri scrise la masină, obligându-mă să ascult încă un semestru în Cluj. Pentru asta erau calapoade vechi, pentru cazul meu însă, care era numai unul în țară, eu s'a putut găsi nici un calapod. Auzor calapodoasei deciziuni cred, că nu mai este în viață, deci putem închide în pecetii acest episod al calapoadelor, din cauza căruia pierduri firul cronologic, la care prefer să mă întorc cu atât mai mult, fiindcă mai am de lămurit faptul „cu deosebire agravant”, de care m'am făcut vinovat după ancheta din Oradea, adică participarea mea — fără nici un calapod — la cel dintâi congres studențesc ținut în Torino în Noemvrie 1898. Recomand aceste amintiri cu deosebire atențiunei studenților de azi și sper că altă-dată le voi putea expune mai amănunțit, — simțindu-mă oare cum vinovat,

ARDEALUL

de Vasile Culică

elev cl. VIII. la Liceul „Șt. O. Iosif” Odorhei

Moșie păzită de șapte cetăți
Ne'nvinsă de vreme și iureș
Măreșă ca'n ziua trecutelor dăți,
Sfințită prin jertfa vitejilor Moși
Și'n cânt de Târnave și Mures;

Din codrii de-aramă, bătrânii copaci
Sunt umbre, nici când pieritoare;
În față-le dușman, te'ntreci și tsci;
E oastea măreașă a pletoșilor Daci
Și-i suflet în orișice floare,

Iar luna aprinde pă'aul de-argint
Și'n aur îmbracă tot dealul;
Din stâni se înalță un cântec de-alint
Și roua sclipăște pe alb mărăgint
Și-i plin de vâpae Ardealul.

Vor neamuri străine pă'nânt din bătrâni
Dar fi-vom mai aprigi ca lefi;
Nici colb de pe drumuri n'om da la păgâni
Căci el e al altor, mai vașnici stăpâni,
Sunt: Dacii, Romanii, sunt zeii...

Mușca-vor din stâncă cu ochii holbați,
Pluți-vor pe unde de Stix...
Traian readuce spătoșii soldați
Și vocea lui tună: Romanii, apărați
Hotarele, „Daciei-Felix”.

Și timpul în valuri se scurge mereu
Barbarii în valuri se stinse;
Luptară strămoșii de zor și din greu
Și'nvinse credința în marele zeu
Și dorul moșiei ne'nvinse.

Trec ani în vârtejuri pe plaiuri pustii
Și Moșii prind coasa și durda;
La Horea avântul a noui vitejii
Și lancu, străjerul cu aceleași solii
Urmează pe Mihnea la Turda...

Acum, când pe glie e soare și cânt,
Când sângele scurs ne e aur;
Acum de va'ncepe furtună și vânt
Și hoarde-ar pretinde mănșul pământ
Și-al moaștelor sfinte tezaur,

Român, te ridică cu'avântul de ieri
Și glia să geamă sub tine,
Trecutul eroic și-aducă puteri
Și do ul titanice din piept de lăncieri
Pământ le va da să-i aline...

Nu-ți pese că sânge se varsă'n ogor
Părinții căzuți și-au dat sânge;
Și grăul ce seceri e sângele lor...
Revarsă-l pe brazdă și-așa'nviitor
Copiii grău bun își vor strânge.

Dece frica morții când alții s'au dus
La sânul de humă iubit?
Strămoșii pieriră cu frunțile sus
Și'n sânge'nchegară: „De tot mai presus
Ardealul în veci nestirbit!”

Cum falsifică ungrul situația etnografică din România. Teritoriile notate cu negru sunt prezentate ca nelocuite, pentru ca teritoriile locuite de Români să poată fi reduse cât mai mult.

Srăștească din dinți acei ce-l mai cer!
Ne este mareț idealul...
Căci jertfele scumpe ard încă, nu pier,
Ni-l leagă trecutul cu lanțuri de fier,
E sfânt, și-i al nostru Ardealul.

În lucrarea ungrească de propagandă revizionistă, scrisă de profesorul universitar maghiar Lukinich dela Universitatea din Pécs, românii din Ardeal sunt prezentați după cum se vede mai sus, ca niște călăi ai ungrilor pe care îi taie cu ferostrăul.

Botezul focului

Vitalitatea poporului român n'a încetat să se manifeste nici în cele mai grele vremuri de oresiuni. Conducătorii eșii din sânul acestui popor plin de viață, au purtat totdeauna aprinsă făclia idealului național, a conștiinței unui trecut glorios și a credinței nestrămutate în viitor de aur al neamului românesc, descendent din gloriosul popor roman și dărzul și demnul popor dac.

Dascălii noștri bătrâni, îngropați între brisoave, tălmăceau mereu trecutul, în semnele căruia citeau cele ce aveau să urmeze după șirul nesfârșit de suferințe stropite cu sângele cald al martirilor, a căror nume ni l-a păstrat istoria, cum și acelor ce au rămas eroi necunoscuți.

Bătrânilor dascăli le-au urmat mănuiitorii condeiiului de mai târziu, cari găsind drumul pregătit,

și-au făcut un crez din lumina sa, rea marelui maso răsirate pe pământ, turie mănoase ale Daciei această bune, și din pregătirea ei pentru marea zi de sărbătoare, Săraci, modești, fără pretenții, fie că se găseau în'un sat, sub pădure, fie în chiliile întinse, coase de călugări, sau la umbra zidurilor din marile orașe, acei același suflet mare, erau condus de același ideal, care în mormă de putea să-i ducă, dar să-i împerece de ce în opera lor de apostolniciodată.

Pe măsură ce conducătorii gării de ieri inventau și mai draconice măsură, pentru suprimarea în fașe a oricăror mișcări românești, pe măsură mijloacele de represiune se erateșeau, iar cărturarii și scriitorii noștri ajungeau în ultima instanță jertfa propriilor lor vingeri, încheindu-și activitatea și de multe ori sfârșindu și vie, în temnițele ungrești, noui apăsători se iveau, noui martiri în specrisului luau locul celor trecuți în istoria neamului, jertfa cel dintâi fiind sămânța noilor celen.

Evenimentele își urmau cursul, precipitându-se, iar războiul mondial puse căluș scrisului mâneric în Ardeal. Toți dascălii noștri, toți scriitorii fără deosebire au ajuns să înfunde pușcăriile, sau dacă li favoriza norocul, să treacă Carpații, atunci despărțitori de trași. Oresorii credeau mai mult ca când că s'a încheiat o epopee a dispărut un popor.

Destinul nostru se scria data asta numai cu foc și sânge. Acesta curgea din abundență pentru a sfinți pământul făgăduitor; iar focul pentru a curăța tot răul, tot păcatul care a putut rămâne unui popor trăit în suferință și a-l reda astfel în cat în haina noului botez al vieții noui de liberate.

Recunoștință veșnică celor s'au stins și omagiu acelor care trecuți prin botezul focului putut ajunge să fie azi sărbătoriți.

Dr. I. Roșu
președintele L. A. R.

Treiscuna.

că n'am făcut-o până acum, deși ar fi fost bine, spre a păstra mai multă continuitate sufletească între generațiile, cari se duc și acele, cari vin.

Am plecat la Torino aproape împins de spate de colegii mei din Oradea. Bani nu avram; dar nu înțelegeam să ne împiedecăm de atâta lucru, — în câteva zile s'au găsit banii. Mai mult mă supăra, că abia încurcam cu mare greutate câteva cuvinte italienești și franțuzești. Nici vorbă de conversație, de a improviza discursuri — și mai puțin. Nici acest amănunt nu putea fi un obstacol după părerea colegilor. Pe urmă: programul congresului excludea orice discuții politice și religioase, iar pe noi plimbară prin străinătate fără posibilitatea de a pleda cauza Transilvaniei — nu ne interesa. Nici această perspectivă negativă nu putea opri un avânt, căruia, pe semne, instinctul îi spunea mai mult, decât i-ar fi putut spune rațiunea. În ziua constituirii congresului am fost în Torino. Congresul a ales câte un vicepreședinte de fiecare națiune reprezentată, care au format consiliul Federației Internaționale a Studenților „Corda Fratres” înființată în acel congres. Italianii au ales pe Cesare Piccoli din Triest; Românii m'au desemnat pe mine. Ungurii au protestat arătând, că fiind cetățean ungar n'ași putea reprezenta România în consiliul congresului. După două zile de discuții aprinse, în cari chestiunea Românilor din Transilvania a fost discutată pro și contra — uitând cu toți de interdicția programatică a discuțiilor politice — congresul a votat propunerea delegatului francez Dr. Jean Basile Paul Tossier:

„După declarațiunile studenților români și maghiari din Bolcaș este acceptat ca reprezentant al Românilor din România”.

Tot la propunerea lui Paul Tossier, la care s'a alăturat și președintele congresului dr. Eflisio Giglio Tos s'a votat cu o fortună de aplauze ordinea de zi:

„Congresul Internațional al Studenților exprimă toată simpatia sa delegațiilor români și afirmă respectul sau față de aspirațiunile lor naționale”.

Delegatul ungar Paul Wolfner devenit mai târziu Farkas Pál — cu o întorsătură — a declarat în numele studenților maghiari, că primesc și ei moșneasa exprimându-și simpatia pentru delegații români și pentru aspirațiunile naționale ale poporului român și ale tuturor popoarelor.

Guvernul din Budapesta n'a apreciat simpatiile de circumstanță ale colegilor ungrilor dela Torino; ci a crezut, că are motive să mi taie posibilitățile unei cariere în Ungaria. Mi-ar fi fost mai ușor, să mi caut pe urmă un adăpost ca alăția alții în Vechiul Regat; dar eu țineam morțiș să român în Transilvania și să încerc a mi câștiga pâinea de toate zilele ca ziarist. După ce mi-am făcut stagiul în armată, în 1903 am editat ziarul săptămânal „Voința” în Bistrița. Pe urmă... — povestea lungă și nu e totdeauna veselă. Une-ori am reușit. De multe ori am răbdat. S'a întâmplat să rabd și câte 2—3 ani în șir cu nevastă și copii atât sub stăpânirea asupritoare maghiară, cât și în România Mare. Avântul lupă anevoe cu atâtea încercări și privesc și eu îndărăt cu aripile cam zmulse și cu regretul de a fi realizat prea puțin după un început, care, oricum, promitea mai mult. Minuni la asfințit de soare nu se prea face; dar mai am de scris o pagină în bilanțul, cu care mă voi înfățișa la Sfântul Petru.

Ziaristii din Ardeal și problema naționalizării presei din țară

de dr. Aurel Gociman
președintele Sindicatului
Presei Române din Ar-
deal și Banat.

Chestiunea naționalizării presei fără îndoială o problemă de mare actualitate și în acest timp de mare necesitate.

Înainte de a ne ocupa cu această chestiune, va fi însă foarte instructiv să facem o reprivire asupra presei românești din Ardeal dinaintea de război.

Dacă veți lua colecțiile celor noastre ziare, între care s-au numărat Gazeta Transilvaniei, Triunghiul, Românul, Telegraful Român, Lupta și altele, veți avea constatat că ele au fost scrise exclusiv de români. Ziaristica românească dinaintea de război a cunoscut presă românească scrisă de ziaristi de altă naționalitate, decât cea românească. Este un fapt asupra căruia nu insistăm, căci el este îndelung cunoscut. În schimb insistăm asupra cauzelor și măsurilor acestei stări de lucruri.

Prin natura ei și prin forța prejudecăților presa românească din Ardeal dinaintea de război a fost o presă politică. Gazetele românești din Transilvania se aflau sub directivele conducătorilor politici ai românilor din această parte a țării, care se învoiau de existența ei, achiziționând foarte multe ori din averea proprie deficitele acestor ziare.

Conducătorii politici ai ardelenilor, între cari dr. Ioan Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, nu ar fi putut concepe, ca de altarele românismului, să erau ziarele acestea, pe linii străine.

Dar la drept vorbind, nici linia nu s'ar fi îmbulzit să ia urile de redactori și mai ales redactori responsabili ai acestor ziare, — pentru că ziaristica românească dinaintea de război era o mucenicie.

Acela, cari ar fi vrut să tragă din ziaristică, se răzgându-lă la timp și se îndreptau pe alte ocupațiuni mai rentabile, pentru că gazetarii din presa românească nu aveau decât o perspectivă foarte puțin surzătoare — închisorile ungurești.

Un celebru publicist al românilor din Ardeal, de pe vremuri, Eugen Popovici, vorbind despre persecuția otrăvitoare românești din Transilvania, în cartea sa: „Die nationale Frage in Siebenbürgen und Ungarn“ (pag. 90), a urmat următoarele:

„Cărțile cu jurăți din Cluj au fost în timp de 9 ani (1885-1894) vre-o 50 procese de președinți cari au fost condamnate la jumătate de sută de persoane, și bine de 50 de ani închisori de 1000 florini (800.000—N. R.) amendă“.

După aceea regimul presei a înăspriț și mai mult. Dacă face o totalizare ai anilor de închisori, împărțit cu marea cantitate de justiția maghiară și știrilor români, am obține rezultate fantastice dar reale de sute de ani de închisori și amenzi de milioane.

Și bine, la un asemenea sacrificiu nu puteau fi capabili deplin neamului nostru, cari cu regimul de teroare ungurească făcând datoria lor de onoare și de conștiință față de ne-

mul, căruia li aparțineau nu numai cu numele, dar și cu sângele și cu toate fibrele simțirii lor!

Este tot atât de adevărat, că doctorul Ioan Rațiu ori Gheorghe Pop de Băsești, deși au avut averi întregi pentru presa românească din Ardeal, ei nu ar fi avut un singur ban pentru

D. dr. Aurel Gociman

străinii, cari ar fi încercat să se încuibeză în presa noastră. (Dacă s'ar proceda și astăzi așa, mulți negustori de ziare, originari din Gălățiu, ar trebui să-și mute terenul activității lor pe alte meleaguri. Din nefericire însă azi se găsesc mai multe fonduri pentru acești ziaristi străini decât pentru români.)

Vremurile mai dinaintea de război, cari au dat generația politică măreață a memorandiștilor, a dat o generație tot atât de glorioasă de gazetari români.

Mulți, foarte mulți dintre ei, s'au mutat în lumea celor dreți dar mai avem printre noi numeroși ziaristi, care au cunoscut vremurile acestea istorice. Teodor Păcăteanu, nestorul gazetărilor români din Ardeal, care a ilustrat prin scrisul său Telegraful Român, fiind condamnat pentru primul volum al „Cărții de aur“, la opt luni închisoare, trăiește încă la Cluj, și privește retras, modest și resemnat vremurile noi, în cari negustorii de opinie publică de origine galiciană fac averi enorme, în timp ce el, după un trecut glorios, la vârsta de peste 80 de ani trebuie să ducă un trai mai mult decât modest.

Cine se mai gândește azi la acest mucenic al ziaristicii române din Ardeal și la tovarășii lui, pentru cari profesiunea de ziarist, a fost doar o datorie de onoare față de națiune?

Nu mai cu astfel de generație de ziaristi a putut să ajungă poporul românesc din Ardeal la acea treaptă a conștiinței naționale și a solidarității de neam care a uitit și pe unguri și care a contribuit în cel mai înalt grad la păstrarea patrimoniului nostru național pe vremurile cele mai vitregi din istoria neamului nostru.

Aceasta a fost situația presei românești din Ardeal dinaintea de război.

Astăzi situația s'a schimbat. Ziaristica din Ardeal începe să fie năpădită de balăria străinilor, cari țin să profite de faptul că gazetăria nu mai este un sacrificiu. În locul marilor noștri ziaristi, cari și-au lăsat sănătatea prin închisorile ungurești dela Vacz și Seghedin, apar profitorii

pentru cari zaristica este o negustorie ca oricare alta. Prin diferite orașe din Ardeal apar decendenții lui Iuda, și ca mâine ne năpădesc, încât ziaristica românească dinaintea de război va rămâne doar o amintire frumoasă.

Singurul punct luminos, care caută să păstreze prestigiul ziaristicii de odinioară este Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat, în care străinii nu s'au încuibat, și care și-a închis din bună voie porțile în fața lor.

Succesor al fondului de ajutorare al ziaristilor români creat de doctorul lor Mihai în anul 1911, înțelege să rămână și pe mai departe în linia generației istorice dinaintea de război, — o asociație a ziaristilor români!

Dintre cei 91 de membri activi, 34 membri stagiați și 50 membri afiliați ai acestui sindicat nu se găsește nici un străin și nu se va găsi nici în viitor.

Văzând năvala pe care o dau străinii profesiunii de gazetari. Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat a decis a se menține în vechea sa tradiție românească și într-o ședință a comitetului a decis ca să înscrie în Statutele sale, că nu va admite ca membri decât pe ziaristi români de sânge. Străinii nu au ce căuta în acest sindicat, nici acum, nici pe viitor.

Hotărârea aceasta a Sindicatului cu siguranță va pricinui multe discuții și va fi răstălmăcită cu rea credință din partea străinilor în fața carora instituțiunea și-a zăvorât porțile. Noi știm însă un lucru. Dacă presa românească din Ardeal a știut să și facă datoria cu atâta cinste pe vremuri grele, dacă ea a dat generațiile de sacrificiu din trecut, creând o opinie publică națională-sănătoasă, pentru care a plătit cu mulți și grei ani de închisoare, — ea nu poate preda acum locul ei unei presei pentru care naționalismul este doar un lucru de răs, iar sacrificiul este înlocuit cu profitul.

Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat, învățând din pilda trecutului, își dă seama că în Ardeal este necesară o presă care să fie demnă de ceea ce odinioară și că opinia publică nu poate să fie îndrumată decât de aceia, cari simt românește și pentru care opera aceasta este o datorie de conștiință și o obligațiune de ordin național iar nu o problemă de tocmeală, de negustorie și de profit.

Întă de ce hotărârea noastră nu este nici chiar recentă ori influențată de curente la modă, — ci e dictată de interesele superioare naționale, așa cum le-am înțeles și ne-au învățat înaintașii noștri și cum le înțelegem și noi.

De sigur, nu facem nici-oosebire în ce privește presa din celelalte părți ale țării. Părerea noastră este, că ziaristica românească să fie făcută exclusiv de români. Opinia publică a acestei țări nu este permis să fie îndrumată de străini de neamul nostru, de oameni pentru care presa nu este decât o negustorie.

Așa cum în Ardealul dinaintea

de război străinii nu s'au îmbulzit la o sarcină națională grea, la care de altminteri nici nu ar fi fost admiși, așa ei nu trebuie admisi nici azi.

Se va zice că toți cetățenii acestei țări au aceleași drepturi. Da. Nu suntem împotriva. Dar cu o condiție. Românii să facă presa românească, unguri

pe cei ungurească, evreii pe cea evrească. Noi românii nu am pretins și nu vom pretinde a îndruma prin ziare evreiești ori ungurești opinia publică evrească ori maghiară. Este o regulă de ordin național și de bun simț, a cărei respectare nu se impune numai românilor, — dar și străinilor. Mai ales lor.

Întă un desen de propagandă revizionistă ungurească. Textul ungurec înseamnă pe românește „Venii odată!“

Ecoul Procesului Memorandist în sufletul unui copil

Era în 1894 la Arad. Metropolitul Meșianu, pe atunci episcop, pleca la Budapesta pentru solemnitatea deschiderii Parlamentului. În sala de așteptare a gării. Preasfințitul stătea, înconjurat, de oficialități. Din nefericire tot acolo se găsea întâmplător și „lășpanul varmediei“.

D. prof. Mihail Șerban

Tatăl meu și cu mine ne întorceam la Seghedin după o vizită făcută nașilor mei, lui Nicolae Onacu și doamnei Letiția, care era una dintre cele mai proeminente personalități ale vieții românești din vremurile acelea.

Metropolitul Meșianu văzându-mă pentru întâia oară, drept un semn de bucurie pentru cunoașterea primului născut a unui bun prieten al său mi-a dat spre amintire un galben.

Eu, care nu văzusem galben până atunci, am mulțumit Preasfințitului pentru „creșterul“ frumos. La lămurirea tatălui meu asupra valorii darului, Metropo-

litul, voind să reducă importanța lui, observă giumeț, că dacă mă târguesc bine pot să cumpăr și jumătate din Seghedin cu banul acela. La auzul acestor cuvinte voiu fi făcut o față atât de mirată încât l-am tentat, se vede, pe fiertatul Meșianu să pună întrebarea, care jumătate aş cumpăra-o? La aceasta răspunsul a urmat prompt și cu vocea tare: „Jumătatea în care se găsesc temnițele ungarilor, ca să pot elibera pe di Rațiu, pe Părintele Lucaciu și pe baciul Coroianu“.

E lesne de închipuit situația creată prelatului român și judecătorului minoritar, în jurul cărora se strânsese în timpul acestui dialog toată oficialitatea prezentă.

Preafectul temperându-și revolta se mărginește a-și manifesta indignarea spunând o maximă ungurească, ai cărei senz îl redă în parte proverbul nostru: „Ce din pisică naște soarece mână“. Totuși tatăl meu fiind om de temperament, numai cu multă greutate și diplomatie s'a putut evita „din considerație la prezența înaltei fețe bisericicești“, ca întâmplarea să nu ia proporții mai mari și deci fatale pentru aceia pe cari li privea mai de aproape.

Întă una din multele dovezi caracteristice pentru ecoul profund ce l-a stărnit în sufletul tuturor Românilor — până la acei din fragedă copilărie — marele eveniment național al Procesului Memorandist.

Dintre cei în viață o mai știe întâmplarea aceasta numai Preasfințitul Roman Ciorogaru, venerabilul Episcop octogenar al Orăzii.

Cluj, Decembrie 1935

Profesor Mihail Șerban.

Românii desnaționalizați din Săcuime

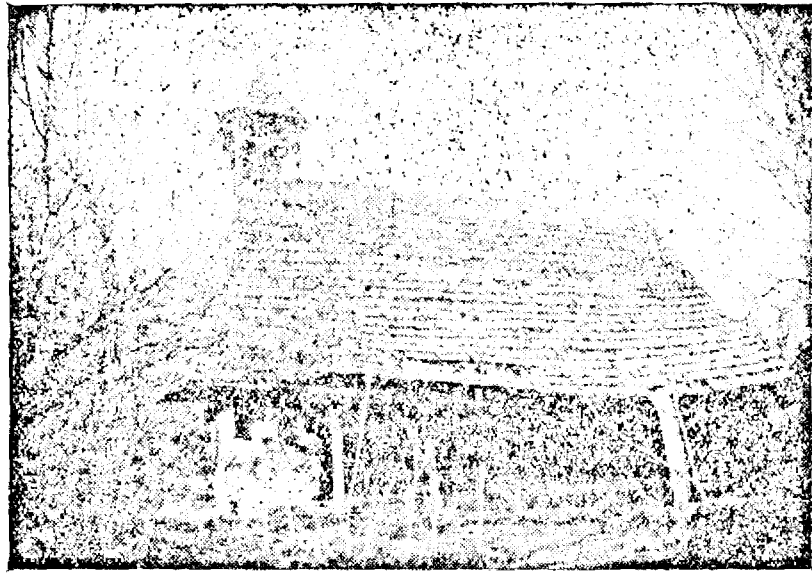
În aceste timpuri grele și cum-pănitoare clipe pentru pacea lumii, când mințile cele mai iscusite și inimile pătrunse de cel mai cald și nobil patriotism se zbat să potolească pojarul ce stă gata să izbucnească, se găsec și nenumărați făcunari, cari poartă mereu materiile inflamabile nu numai prin țările lor, ci le duc în sânul celui mai înalt for de pacificare internațională: la Liga Națiunilor, încercând prin vâlcările și prin minciuni să înșele buna credință a lumii. Nădăiduesc, că minciinoasele lor plângeri vor reuși să schimbe starea de fapt a așezării de azi a țărilor și națiunilor și le va reda posibilitatea de a-și continua opera de distrugere și măcinare a popoarelor din trupul și sângele cărora și-au îngroșat numărul în trecut.

Noi ceice trăim în ținutul așa zis „secuiesc“ și cari am scăpat numai ca prin urechile acului de nu ne-am pierdut ființa națională, privim și astăzi cu înfiorare în jurul nostru și nu vedem decât ruinele românismului aici, unde odată era o masă puternică și unitară și nu înțelegem: cum se poate, că nici după 17 ani de unire nu se găsec nimeni în această țară care să pătrundă problema importanței elmerului desnaționalizat din secuime. Toate problemele, chiar cele mici și de meschine și egoiste interese locale își găsec stegari fanatici, cari le frământă și le în mereu la suprafața tuturor puternicilor zilei, ciupind sau storcând intervenția statului și înburătăindu-și situația. Nu vrem să bagatelizăm chestiunea meilor, nici a șomajului din Maramureș, nici a colonizărilor cari se fac sporadic și fără sistem, dar ne gândim la rândurile de cerneală ce au curs pentru apărarea drepturilor materiale ale diferitelor comunități de avere: Spiridonia din Iași, Eforia dela Sinaia, Fondurile grănițarești dela Năsăud și alte probleme și mai mărunte pentru cari opinia publică a fost rescalită, mobilizată etc. Cu recăștigarea zecilor de mii români din Secuime însă: nu-și bate capul nimeni. Câteva articole patriotice, câteva discursuri și blonatiche, o anchetă, un raport, o constatare cu șefii autorităților din secuime, schițarea unui gest de înțelegere prin acordarea unor neînsemnate ajutoare de a se clădi o biserică sau o școală pentru a cărei clădire și botez se bat frunții tuturor partidelor: iată ce s-a făcut efectiv până acum pentru acest ținut.

Dacă slăbirea elementului românesc din aceste ținuturi ar fi fost rezultatul firesc al procesului de asimilare istorică și de contopire a minorității în majoritate: n-am avea nimic de reclamat. Procesul de desnaționalizare de aici însă es rezultatul unei politici de stat: bine chibzuită, sistematic întocmită și primită ca program de activitate unică de stat, dela care nu s-a abătut nici un guvern unguresc, ci în care s-au supralicitat fie-oare în a da și a răsda.

Ațiunea de desnaționalizare sistematică a început îndată după 1867, după votarea legii naționalităților. Ea însă a oscilat și n-a fost concretizată decât între anii 1893—1902, când s-a concretizat în programul societății culturale Emke (Astra ungurească din Transilvania.) Această

societate a avut o secție specială care s'a ocupat cu situația secuilor sub denumirea de Székely aktio". Această secție cultural-economică s'a organizat și a funcționat în Budapesta, Cluj, Tg. Mureș și alte orașe, tirzând în primul loc la culturalizarea masselor secușii, la împiedicarea emigrării secuilor, prin fortificarea economică a statului și a ținutului secuiesc. După con-

Ruina bisericii românești din Sărata (Mureș)

gresul dela Tușnad din 1902, care a durat 6 zile și la care au participat toți frunții vieții politice și economice a statului maghiar, unde s'a stabilit în amănunte și definitiv programul tuturor secțiilor, Statul s'a ocupat în chip oficial și cu cel mai mare efort de problema secuiesc, înființând o „Expozitură secuiescă“ (Székely Kirendeltetés), cu sediul în Tg. Mureș, având în frunte un comisar al guvernului, înzestrat cu puteri discreționare și concursul tuturor ministerelor și autorităților publice, care avea menirea — la suprafața — de organ al organizării și îndrumării economice a întregului ținut (județele: Mureș, Ciuc, Treiscaune, Odorhei, Brașov, Turda, Târnava Mică și Târnava mare) în realitate însă era laboratorul din care trebuia să iasă ștergerea tuturor naționalităților și contopirea lor în masa ungurească.

Ar fi greu de înșiruit într'un articol tot arsenalul întebuit spre atingerea scopului propus. Prin cooperativele de consum, prin înșoțirile economice, financiare, industriale, prin ridicarea puterii de cultivare și valorificare a produselor țărănești, prin înființarea, clădirea, înzestrarea și susținerea de biserici, școli, cooperative, case culturale etc., mearse pentru cei ce vorbiau l. ungurească și pentru cei ce aveau religia ungurească s'a ajuns, ca în curs de câteva decenii satele românești să fie decimate, unele înjumătățite iar altele complet desnaționalizate. Jertfele materiale ce le-a adus statul și le-a făcut prin această societate trec într'un singur an de 800 000 coroane aur.

În monografia Vechiului Scar n a Mureșului apărută la 1910 autorul Barabásy E. constată cu mândrie progresele uimitoare ale maghiarizării prin sistemul economic-cultural aplicat cu atâtea succese și arată abia în câțiva ani satele din imediata apropiere a orașului Tg. Mureș (Coronca, Iedul etc.) au trecut aproape în întregime în masa ungurească „doar religia

gr. catolică decât le mai trădează trecutul valah.“ Pentru că să dispare și această amintire a trecutului, în anii următori 1911—12 se înființează vicariatul secuiesc al episcopiei de Hajdudorogh cu sediul în Tg. Mureș, pentru ungurii catolici de rital grecesc, cari n'au existat până atunci în istoria și conștiința publică ungurească.

Prin aceste procedee a reușit

Contribuția presei române din Ardeal la Unirea

Dacă rostul clopotului este cel exprimat în cuvintele clasice:

Vivos voco
Mortuos plango,
Fulgura frango . . . !
Chem pe cei vii,
Pe cei morți îi plâng.

Fulgerii îi frâng . . . atunci presa română din Ardeal a avut rostul clopotului național în slujba deșteptării conștiinței românești de dincoace de Carpați, în anul premergătorii Unirii.

Vivos voco . . . În turnurile de veghe ale presei românești din Ardeal recantent suna clopotul sfânt, intonând energic o rugă și o poruncă către toți fiii neamului: deșteaptă te române!

Deșteaptă te, iubindu-ți neamul și legea. — biserica și școala, — graiul, portul, obiceiurile și cântecile strămoșești!

Deșteaptă te, iubindu-Vă unul pe altul, uniți în cugete, uniți în simțiri, căci

„Avem un vis neimplinit
Copil al suferinții,
De dorul lui ne-au răposat
Și moșii și părinții . . .“

Vocea clopotului ne-a aprins flacăra nădejii și am așteptat cu răbdarea vremii . . .

Mortuos plango . . . Și plângem presa cu noi, lacrimi omare, în cadre de doliu, de câte ori primeam grove levituri prin pierderi de stegari, sau harnici ostași, — prin slăbiri de drepturi sau răpiri de poziții, . . . dar plânsul dura numai un moment, necesar pentru reculegere, ca presa să-și continue rostul de

Fulgura frango . . .
Căci mobilizat au asupritorii neamului toate puterile icăului contra noastră pentru a ne sărpi scu a ne contopi în rândurile lor.

Dat au novală peste școli și biserici, — opritu-ne-au a ne vorbi limba, a ne îmbrăca portul, a ne cânta doina, — opritu-ne-au întrunirile de manifestare, de protest și apărare, — împiedecă-tune-au de o intra în funcții, de a câștiga pământ, bolezatune au cu nume străine, bațjocoritune au graiul, legea, neamul, eroii și martirii, înșipt au în noi cutitul până la os și când totul părea pierdut . . . sunat-a clopotul de alarmă al presei noastre, trecând zângănitul lui nu numai până la frații de dincolo de Carpați, ci mai departe, până la ouzul popoarelor civilizate ale lumii . . .

Și la sunatul de alarmă ne am strâns rândurile, ne am oșelit

sujletele, ne-am fortificat — ne am unit în cuget și simțiri — stâncă de granit ne am jăcut înfrângând fulgerii să ne distrugă și ne am mearse pe vaira străbună până tivit pe piscurile Carpaților

D. dr. Aurel Hetco

regelui Ferdinand în onând sul dezrobirei . . .

Treceți batalioane române

Inainte cu arme și flori
Vă așteaptă izbânda
Vă așteaptă și frații
Cu armele la trecători . . .

Voi vrednicii clopotari ai mului, cari din turnurile românești din Ardeal a Ti mereu clopotul de deșteptare reculegere și de alarmă al țării noastre subjugate, — poezii, gazetarii, scriitorii subși, pentru munca, jertfa curajului vostru de atunci, neamul și pleacă steagul nostru în fața Voastră . . .

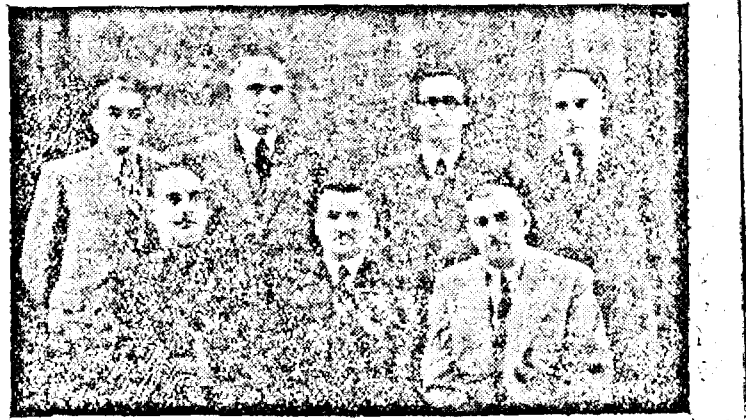
Nu uitați însă, ca ideea națională încă nu e desăvârșită. Neamul mai are nevoie Voi!

Continuați deci a intona departe clopotul magic, chema la muncă constructivă și la suferință pe toți românii din grănițele sfinte ale Patriei astre pe veci întregite.

Cluj, la 1 Decembrie 1935

DR. AUREL HETCO

președintele f. gară și legionari românești luptători pentru înălțarea neamului din 1918—1919.

Comitetul din Petrosani al L. A. R. cu harnicul lui președinte, d. Ing. Tiberiu Timoc, director general de muncă

Septimiu Popa

S'a născut la 21 Ianuarie 1885 în comuna Selcău din Târnava Mare.

A intrat în gazetărie în 1907. Cea dintâie manifestare artistică a sa fiind un reportaj apărut în ziarul Lupta din Budapesta, despre o mare adunare de protest a românilor ardeleni împotriva legii Apponyi, ținută la Blaj în 1907. De atunci a continuat să colaboreze la ziarul Lupta dela Budapesta, apoi la Gazeta Transilvaniei dela Cluj și la Unirea din Blaj. După război a colaborat la zărele, Universul Literar, Un versul copiilor și la gazetele culturale, Gazeta Poporului pe care a condus o în calitate de director și la Foia Noastră pe care o conduce și astăzi în calitate de director.

Este membru al Societății Scriitorilor Români, având numeroase scrieri literare apărute în diferite edituri.

A avut un rol preponderant în opera de culturalizare a maselor țărănești din Ardeal și în dezvoltarea gazetăriei locale.

În anul 1916, fiind acuzat de spionaj și complot a fost internat de fosta stăpânire maghiară, fiind purtat în jurul lunii de zile prin diferite închisori.

Este absolvent de teologie, preot și profesor de religie în școlile secundare din Cluj.

Decorat cu „Răsplata muncii pentru biserică” clasa I. Anul acesta împlinește 28 de ani de gazetărie.

Doi ochi albaștri

— Cum am devenit gazetar? —

de Septimiu Popa

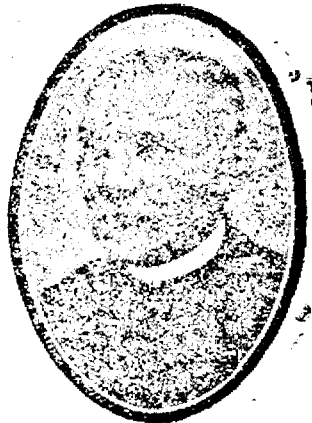
M'am întrebat de multe ori: cum am ajuns să intru în împărăția binelui și a răului? Cum m'am născut să alunec pe poartile... gazetăriei?

Uneori îmi închipuiam, că primul vinovat pentru această alunecare e răposatul meu tată. Cu toate că era numai la șaptezeci și cinci de ani, el primea foaia săptămânală „Unirea” cu foarte multă încredere. Într-o zi de Octombrie s'a scos din viață și bunul meu tată a oprit expediția gazetei în poșta, încredințându-mă să o duc eu în fiecare Sâmbătă la administrație, iar a doua zi să expediez prin vre-un om din orașul nostru.

Importanța misiunii ce mi s'a încredințat mi-am înțeles-o cu toată simțămîntul și tinerescă râvnă a unui adolescent de clasa a cincea liceului.

Încântat de succesul „întreprinderii” mele abonați și cititori din Trina din Sibiu, lăsa să vină pe la casa părinților mei. De-acum tatăl meu era „în curent” cu vremea și mersul lumii. Prin regulat gazetele, dar... de întotdeauna de băutul său de cafea. Eram „în curent” și eu cu ceea ce se petrecea în lumea noastră, adeseori mult mai în cunoștință decât... afurisitele de

lecții. Așa s'au scurs patru ani de zile, iar după ce cu toată dragostea mea pentru gazete, am

D. Septimiu Popa

terminat, totuși, liceul, făcând și bacalaureatul, într-o bună zi băatul tată mi-a descoperit marea secret, că a făcut din mine „postar” cu gândul lămuritor de-a mă constrânge să devin vrând-avevrând un sărguincios cititor de gazete.

S'am mai scurs apoi și alți ani, unul după altul. Din satele unde am fost copă redacțiile zărele și revistelor primeau necerșit mîndre de manuscrise. În sfârșit, după realizarea idea-

lului național am ajuns în redacțiile gazetelor. Am scris, am scris, mereu, lucruri bune și rele plăcute și neplăcute, câștigându-mi pe-a puțin prieteni și prea mulți dușmani... Adeseori, când cu »gene ostenite» și după ce împăcam pe băatul dela tipografe cu două-trei file, îmi apăindeam reglementarea țigărilor, ochii mei urmăreau în neșire rotocoșele de fum, iar gândurile mele alergau la un moment scump...

O, tată, dragă tată...

Nu există mîzgălior de hîrtie, care să nu și fi inaugurat născuturile cu... versuri. Port și »crima» aceasta pe sufletul meu, dar principialul vinovat e fostul meu profesor de literatură maghiară, mult regretatul Ion Rădu. Tot într-o zi de Octombrie, în clasa a șaptea, drept lecție pentru ora viitoare el a cerut clasei întregi să traducă în versuri românești »Testamentul» lui Eötvös.

Ora viitoare a fost o oră de versuri mai mult ori mai puțin răsuite, mai mult ori mai puțin delicioase. Într-o atmosferă de ne mai pomenită veselie, fiecare »student» și-a citit... »poezia». Numai profesorul a rămas »serios» până la sfârșit. Din când în când se va fi strecurat și pe buzele lui vre-un zîmbet, dar zîmbetele lui erau... invizibile. La sfârșitul orei a făcut apoi declarația solemnă, că cele mai răsuite versuri sînt ale lui Alexandru Rusu, Septimiu Popa, Aurel Esca și Ion Duma.

Clasa avea așadar patru »poetici» cîri de-acum s'au avîntat și la poezii... originale. Unele dintre acestea se vor găsi, desigur, între actele »Societății de cultură» a liceului din Blaj. Aș da acum o lîmbe să-mi pot recit... măcar una.

Bine înțeles, nu scriam »poeziile» numai de dragul Societății de lectură. În istoricul orașel de pe malurile »blondelor Târnave» nu trăiau numai profesori și studenți, ci și alte soiuri de ființe. Trăia între altele și o »minune blondă cu ochi albaștri», care în clipe ne-gădite primea dela mine cărți postale ilustrate cu... »versuri o ignaie de amor». Numi mai aduc aminte: cum erau versurile? Știu numai, că amorul era adânc, adânc, ca orice amor încuibat într-o inimă de șaptesprezece anișori. Uneori vre-un profesor mă prindea cu lecția neînvințată.

Atunci, mai uitam cu jale la mîna lui, care însemna în catalog prea puțin dragălași »patru» dar dăd sbor gândurilor către »langerul cel blond», către înconștientul autor al cumplitei nenorociri...

Răspuns la ilustrate nu așteptam. Mă mulțumiam numai cu dulcele zîmbet, ce se trecura în colțul străng al fermecătoarelor ei buze, de câte ori ne întâlneam.

Acest zîmbet îmi spunea, că mi-a citit poeziile... La »balul studenților», în sborul unui »vals» a riscat să mă întrebe: de ce ou public poeziile în vre-o gazetă?

O, întrebarea aceasta! Amedul de puternice motive, ca să n'o uit niciodată. Sub imboldul valsurilor, al poezilor și al celui de-al doilea cadru încă a doua zi am așezat într'un plic patru »poezii» iar plicul l-am trimis prin poșta la »Unirea».

Au urmat de-acum patru săptămîni de înfrigurată și zadarnică așteptare. Cu redactorul responsabil al gazetei, Aurel C. Domșa, un bun prieten al tatei, căruia lumea îi mai zicea și A. B. C. D., mă întâlneam destul de des. Eu îl salutam respectuos iar el îmi zîmbea, spunându-mi

Tineretul din Cluj manifestează pentru președintele Ligii Antirevizioniste Române d. Stelian Popescu

cu zîmbetul lui, că mi-a citit poeziile. Abia după patru săptămîni m'a oprit în colțul străzii Plăcintelor.

— Dragă Septimie, — mi-a zis, zîmbându-mi cu neprefăcută dragălașie, — și-am citit poeziile. Mi-au plăcut foarte mult, dar de publicat nu le pot publica. Mă tem, nu cumva să le citească și stăpâna ochilor albaștri.

Că de le citește, Nu te mai iubește...

Rog pe oricine să-și imagineze starea sufletească în care m'au adus aceste două versuri răsite ale lui Aurel C. Domșa fost și el poet, când era în clasa a șaptea. Bunul om m'a vindecat însă defîntiv de boala poeziei. Pentru această vindecare îi sunt de-apururi recunoscător, dorind din toată inima:

Să îmi răspundească Dumnezeu, Că-i bun și mare...

Nu m'a vindecat însă de boala »amorului». Pe minunea cea cu ochi albaștri am continuat să o iubesc, dar... cu versuri de Enescu... Nici cei-alți trei »poetici» ai clasei n'au urcat Parnasul. Singur Aurel Esca a publicat câteva poezii în »Lucăfărul», văzându-și însă mai apoi de alte treburi și devenind... director de Banca Alexandru Rusu a devenit gazetar, iar azi e... escop. O leacă de gazetărie a făcut și Ion Duma, Azi e protopop, dar eu nu-i doresc înălțarea la treapta episcopiei. E căsătorit omul și... își iubește nevasta...

Al treilea vinovat este Alexiu Vicu, pururi neuitatul meu profesor de limba și literatură română. În clasa a opta, la sfârșitul lunii Septembrie el ne-a cerut să facem o lucrare, dezvoltînd subiectul: »Credința poporului român oglindită în baladele sale». Cu răvna sfîntă a acelor vremuri toți »ociavanii» ne am pus pa muncă. Lucrarea »s'a făcut», profesorul a strâns caietele, iar noi, vreme de două săptămîni am așteptat rezultatul. Eu aveam conștința, că lucrarea mi-a fost de primul rang, dar voiam să o aud aceasta din gura profesorului meu.

Și vedeți, n'am avut parte de această fericire. Într-o zi m'am îmbolnăvit și... nu m'am dus la școală. Invelit la cap cu o căpăodă »șeptam» reîntorcerea colegilor. Voiam să aud dela ei: ce a mai spus cutare, ori cutare profesor.

Colegii au sosit și s'au apropiat de patul meu, dar făcînd să se intereseze de mersul bolii, cum făceau cu prilejul altor îmbolnăviri.

— Bravo, frate! — îmi strigă toți, într'un glas. Lucrarea ta la română a fost cea mai bună în clasă.

Mi-au spus apoi, că încrearea mea a fost citită în clasă și că profesorul nu găsis e cuvînt,

pentru a mi o lăuda îndeajuns. Ei ciul a fost, bine înțeles, graba mea reîntoasă a șoare. La școală, alți colegi mi-au spus aceeași poveste adevărată, iar eu nu-mi puteam da seamă: sunt pe pămînt, în aer, ori doar, chiar în cer... Declarația sa, profesorul Alexu Vicu n'a mai repetat-o și în fața mea.

S'a mărginit și el numai la zîmbete... Cu zîmbetele lui m'a împins către... proză. M'am apucat să scriu povestiri și studii de folclor, citindu-le apoi la Societatea de lectură.

Pe »minunea cea blondă» n'am uitat o. Știam că ea citi și revista »Familia» din Oradea. Am scris o povestire înfidelă »Cel din urmă prinos». Era povestea unui tînar care s'a călugărit din cauza unui »ingeras cu ochi albaștri». Revista mi-a publicat o iar ea, a citit-o. De-acum, tot la două săptămîni »Familia» publică vre-o povestire scrisă de »nou» prozator. Blonda stăpână a ochilor albaștri îmi spunea mereu, că le-a citit și că... i-au plăcut...

V'am spus până acum multe, ca ori ce gazetar, ce se respectă. Dar nu v'am spus: cum am ajuns gazetar?

După terminarea liceului am trecut la teologie, continuînd, bine înțeles, colaborarea la »Familia». De-acum, pe stăpâna ochilor albaștri o pomeneam și în... rugăciunile mele. Odată publicasem o schiță veselă, cu amor până dincolo de... Blaj, de care a răs toată lumea.

— Am citit-o, — mia zis ea. — Înainte de citire eram bolnavă, iar acum, n'ai idee, cât mă simt de sănătoasă...

— O să scriu de-acum numai schițe vesele, — i-am răspuns. — Vreau să te văd de-apururi sănătoasă și frumoasă, așa... cum numa'n vis

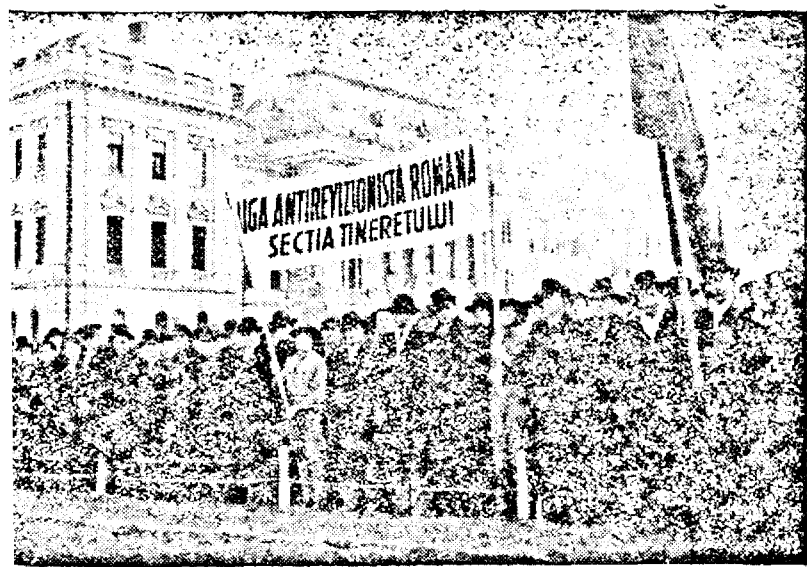
Un inger se arată...

Ca teolog citeam toate zărele ce apăreau în Ardeal, plus »Voinea Națională» din București. Într-o zi de Noembrie, anul 1904, am citit împreună cu alți trei colegi un articol pe pagina a cincea, apărut în »Tribuna» din Arad. Eu eram de părerea, că articolul e prost scris. Părerea colegilor era însă alta. Ei îmi spuneau că n'am competența să critic articolul, plus, că eu n'ăș fi în stare să scriu nici măcar un astfel de articol.

— Articolele tale nu le-ar publica »Tribuna». — îmi zicea unul dintre ei. — Le-ar aminti numai la »Posta Redacției».

Îleșindu-mă din sărite, am făcut cu colegii rîmășeg pe o lîtră de vin, (ce aveam să o bem în »dormitor»), că o să scriu un articol mai bun decît cel din chestie și că »Tribuna» o să mi-l publice...

Cu însuflețirea tînarului de

Manifestația tineretului antirevizionist din Cluj dela 1 Decembrie 1935

D. Emil Bulbuc doctorand în medicină vorbind la masă la manifestația tineretului antirevizionist dela 1 Decembrie 1935

douăzeci de ani încă în sara aceleiași zile am scris un articol intitulat „Să nu ne împărțim”, dovedind, ca împărțirea Românilor de dincoace de Carpați în „activiști” și „pasiviști” e o adevărată nenorocire națională. Am scris articolul și l-am trimis la Arad.

După patru zile, când a sosit presa, numai Dumnezeu știe, cu ce mâini tremurânde am desfăcut „Tribuna”. La pagina ultimă nu m'am uitat. Aceasta era pe atunci pagina „reclamelor”. În pagina 8 se publicau știrile zilei plus... poșta redacției. Acum acestei pagini am aruncat o privire fugăre, răsuflând apoi ușurat. Rând pe rând am trecut apoi la paginile 6, 5, 4, 8 și 2. Nimic nimic, nimic...

— O să apară, poate, într'un alt număr, — îmi zisei, oftând din greu, când un coleg îmi amuse gazeta din mână, să se uite la pagina 1...

Ce credeți? Articolul meu era publicat ca articol de fond... Nu știam: sunt pe pământ, ori între stele. Colegul a citit articolul în auzul tuturor, iar după citire m'au felicitat chiar și teologii de anul al patrulea, întreg seminarul a fost mândru de triumful meu, iar cei patru colegi au plătit vinul... O finereță, dulce nevinovată tinereță!...

Au urmat patru zile de plătire printre noui și de sboruri printre stele. A doua zi am băgat de seamă, că și profesorii mei mi-au citit articolul. Acum îmi zămbesc și ei, de câte ori mă întâlniesc așa cum nu-mi mai zămbiseră nici odată. În ziua a treia teologul, care aducea poșta, mi-a spus că a întâlnit în clădirea oficiului postal pe un profesor de liceu cu că acesta l-a întâmpinat cu cuvintele:

— Ah! Văd că aveți în seminar un ziarist, care dă „națunii” directive politice...

Cum Blajul e mic, în câteva zile toată lumea a știut, că eu am publicat un articol de fond în „Tribuna”. Articolul a fost învrednicit chiar și de conenarii, cu toate că autorul nu împlinise încă douăzeci de ani și era numai teolog pe anul al doilea.

Toate acestea însă pe mine nu mă multumeau. Atunci nu știam ceea ce știu acum. Nu-mi închipuam, că Rusu Șirianu, fie iertat, va fi primit manuscrisul meu tocmai în vre-un moment, când era molest de băiatul dela tipografie și de culegători. Citind repede articolul, văzând că e bine stilizat și că nu cuprinde prostii, plus, ne-cunoscând vârsta autorului, îi va fi dat bine înțeleș, drumul. Dimpotrivă, îmi închipuam, că el a citit articolul cu multă atenție și că a rămas nimit de frumusețea lui...

— Iată, adevărata glorie! — îmi ziceam — Ce sunt povestirile publicate în „Familia”? Nește fleacuri, bune numai pentru fete cu ochi albaştri și pentru mătuși venerabile... Dintr'un articol de ziar însă, mai ales când e și de fond, te cunoste toată lumea...

Pe domniul din Blaj îmi era, totuși, necaz. Toți aveau pentru mine numai zăbete. Nici unul, nici chiar Alexiu Viciu, ori Aurel C. Domșa, nu și permiteau lui să mă oprească în drum, să mă bată pe umăr și să mi spună:

— Ți-am citit articolul... După patru zile m'am dus la „mirunea cea cu ochi albaştri”, dar fără nici un gând lăturălnic. Dela ea n'asteptam nimic, nimic. Eram prea convins, că articolele de fond nu sunt de nasul fetelor. Și când colo... tremurându-mi „sărut mâna” ea i-a răspuns cu veșela exclamație:

Ți-am citit articolul din „Tribuna”! Mi-a dat apoi fatul să scriu, să scriu mereu, proorocindu-mi, că voi deveni un bun gazetar. Chiar și numai de drăgul ochilor ei am primit acest sfat...

Ajung acum la sfârșitul epovedaniei mele. E un sfârșit destul de trist. Eram teolog în anul ultim, când într'o zi frumosă de Aprilie cei doi ochi albaştri s'au închis pentru vecie. Să nu credeți, vă rog, că eu am fost cauza acestei nenorociri. Pe atunci iubirea era dătătoare de viață, nu de moarte. dar, exista și pe atunci blestematul baccil al lui Koch...

În micul Blaj se întâmpla foarte rar să moară vre o fată mare. În cazul urei a'at de cumplite nenorociri, la înmormântare erau trimiși și câțiva teologi ca să cânte și să cnească eceniile. Pe mine m'au repartizat la ecenii. Mișcând cădelnița eu trebuia să zic:

— Încă ne rugăm pentru odihna sufletului răposatei servitoare a lui Dumnezeu A...

Am făcut însă totul, ca să fiu înlocuit cu altul, iar eu amestecat printre cântăreți:

Plângând în taină am păstrat tăcere...

Să fiu iertat pentru această falsificare a textului unui vers. Numai eu știu, ce uriașe sforțări a trebuit să fac, ca să nu plâng cu hohote, în văzul și auzul lumii. Dela groșpă m'em întors tot în tăcere, dar simțind că sufletul meu fredonează versurile:

— Ochii albaştri, ochii albaştri, Totul este trist în lumea...

Ajung apoi în seminar m'am sfârșit pe deplin. Abia după această sfârșită mi-am dat seama: cât e de cumplită dure-

rea fără lacrimi... Reportajul trimis la „Tribuna” despre „Inmormântarea unei fiice alese a Blajului” a fost scris în triluri dureroase. Fiecare cuvânt era... o bătaie a unei inimi...

Cine poartă așadar vina alunecării mele pe povârnișul cazezării? Tata? Ion Ratiu? Alexiu Viciu? Colegii cu rânășagui? Ion Rusu Șirianu?

Desigur, își vor fi avut și ei partea lor de vină. Adevăratul

răspuns ru va l pot da decât atunci, când uit toate recăzurile în cari m'a înfundat gazetăria și toate dușmăniile înverșunate, ce mi le-a acuzat aluna carea condeiului meu pe răbdura hăste... În clipele scelez fericite, chiar și fără considerare la oamenii, cari eventual sunt de față, mă trezesc fredorând în neștiire:

— Doi ochi albaştri...

Dare de seamă asupra activității Ligei Antirevizioniste Române din județul Maramureș

Inițiativa dlui Stelian Popercu de a se organiza adunări, cu caracter antirevizionist, în toată țara, în Maramureș însă, a avut ecou puternic, care s'a concretizat în următoarele manifestări:

1. Adunarea din Sighet ținută la 1 Decembrie 1932. Au participat o mulțime de peste 2000, compusă din intelectuali și țărani, veniți din toate satele Maramureșului. Oratorii au fost: dr. Titu Doros avocat, fost prefect, Ilariu Boros, vicar, dra dr. Floru Juga, profesoară, dr. Gavrilă Juga, avocat fost prefect, Mușoi Jiboteanu ziarist, Aurel Micu profesor, Ioan Biliu Dancus profesor, Grigore Slijeriu institutor, Tărasie Pușcă profesor, Ion Șerbu student, Petru Lenghel Izaru ziarist, Mihail Bologa funcționar și alții.

2. Adunarea din Sighet ținută la 28 Mai 1933. Au participat peste 6000 de intelectuali și țărani din tot județul. Au rostit cuvântări Ilarie Boros, vicar, Ion Biliu, profesor, Vasile Federuș primar din Decești, Petru Pop primar din Ciulești, Grigore Câmpiru notar, dr. Zigmurd Pop deputat, Eugen Durca director învățător, dr. Vasile Ilea medic, Liviu Patachi, profesor, Traian Biliu profesor, Mihail Munteanu protopop.

3. Adunarea din Vișeu ținută la 28 Mai 1933. Au fost inițiată și organizată de dr. Faust Sălăgăru, dr. Gavrilă Juga și dna dr. Juga. A participat un număr de peste 3000 intelectuali și țărani din plasa Vișeuului, cărora le a vorbit cei amintiți mai sus și alții.

4. Liga Antirevizionistă din Maramureș a'ă constituit oficial în ziua de 26 Noembrie 1934, în baza hotărârii adunării generale din aceeași zi, ținută în sala festivă a prefecturii. La această dată s'a constituit și comitetul ligei compus din: dr. Vasile Chindriș președinte, Mihail Șerban vicepreședinte, Liviu Patachi secretar general, dr. Ion de Kovats dr. Alexandru Balint, Sava Mărgineanu, dr. Gh. Tite, Mihail Munteanu, Ilarie Boros, Gavrilă Mihali, dr. Vasile Ilea, Ion Biliu Dancus, Nicolae Barbucescu, dr. Mihail Marina, dr. Artur Anderco, Vasile Orosan, Petru Butuc și Mihail Bologa membrii în comitet.

Acest comitet a funcționat până în 22 Ianuarie 1935, la care dată Liga s'a constituit statură în modul următor: președinte dr. Ion de Kovats prodecanul baroului, vicepreședinte Mihail Șerban, directorul liceului Dragoș Vodă, secretar general Liviu Patachi, profesor, actualmente demisionat mutat fiind la Oradea, în locul lui funcționează Mihail Bologa secretarul general al Asociației Presei din Maramureș și funcționar la primăria orașului Sighet, casier dr. Gh. Tite avocat, membrul în comitet dr.

Alexandru Balint, președintele orașului, Sava Mărgineanu și judecător, Mihail Munteanu protopop, senator.

D. Ioan de Kovats

Tot atunci s'au proclamat de președinți de onoare ai Ligei din Maramureș următorii: Simion Balesa, protopop din Sapința, Nicolae Doros, protopop din Sușgatiș, dr. Gavrilă Juga avocat din Vișeu, dr. Ilie Kiridriș prim-procuror din Sighet și dr. Vasile Kiridriș avocat din Sighet.

Acești cinci președinți de onoare împreună cu președintele activ al Ligei dr. Ion de Kovats sunt singurii supraviețuitori din falnica falergă de luptători naționaliști din Maramureș, din vremea cărmuirii urgurești.

5. Liga Antirevizionistă a participat în mod oficial, prin secretarul ei Liviu Patachi la comemorarea centenarului mucenicilor Horia, Cloșca și Crișan din 28 Februarie 1935.

În aceeași zi asociația presei a organizat un cenei, la care a participat toată suflarea românească din Sighet.

Deasemenea societatea „Altarul” femeilor ortodoxe române din județul Maramureș a aranjat balul de anul nou, 1935, sub

auspiciile Ligei. Veniturile acestor două manifestări sociale și naționale serveste pentru cercetarea și strângerea datelor personale referitoare la „Desrobitorii” Maramureșului, cari și-au dat viața pentru ei: soldatul Ion Viziș, sublocotenent Dumitru Popescu, soldat Mihail Andrun, soldat Gherasim Pop, sergent Iosif Gabor, toți din armata română de robitoare. Acruștia își dorm somnul de veci în cimitirul românilor din Sighet. Interfa Ligei este a publica biografia acestor eroi într'o broșură specială. Chipeșii vor fi lucrate de artistul pictor maramureșan Traian Biliu.

6. În ziua de 16 Aprilie 1935, dr. prof. Onisifor Ghiu în cadrul unei impozante adunări Ligei în sala festivă a prefecturii și a dezvoltat o conferință despre mijloacele folosite de țărani în propaganda lor comunistă. Au mai vorbit dr. Ion de Kovats și dr. Mihail Marina. A impresionat deosebit de prezența la conferință, al înțelesului corp ciferesc din garzoană în frunte cu colonel Ciucu, Curcuțescu, Popercu, Mociurechi, Lăzăroiu și Coman.

7. Liga a avut deosebită activitate de a primi în 13 August 1935, vizita dlui Șerban Popercu, cu care ocazie s'a ținut o adunare la prefectură, în fața căreia dl Popa a ținut o suflărită vorbire.

În ziua de 6 Octombrie 1935, Liga a avut aceiași plăcere de a primi vizita dlui dr. Aurel Goman secretarul general pe Transilvania a Ligei.

Distinșii oșpeți au cercetat problemele naționale din Maramureș făcând câte o vizită momentele desrobitorilor Maramureșului, unde au depus de flori.

8. Gazeta „Graiul Maramureșului” publică articole cu caracter antirevizionist, în mod tematic, scrise de dlui Patachi, dr. Mihail Marina, Mihail Bologa, M. Josivas, Andrei Bologa.

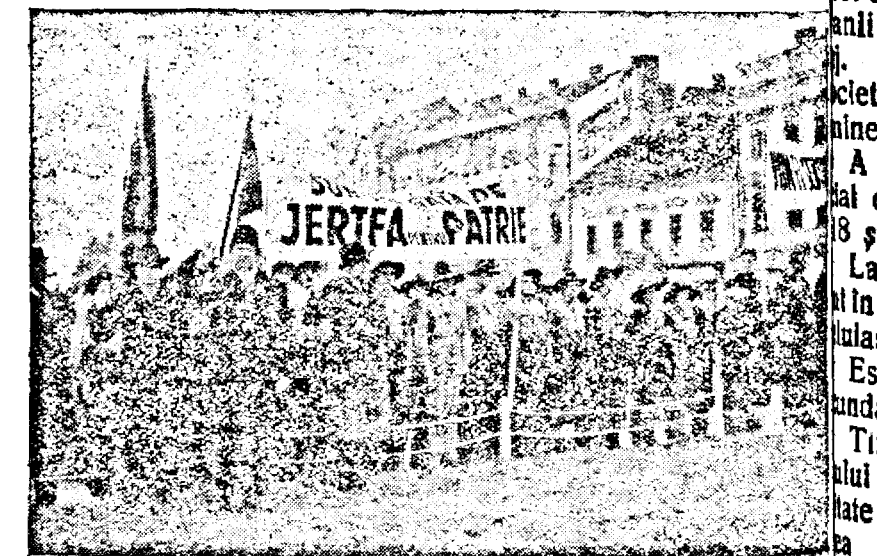
Despre manifestările mai înșinate su publicat căre seamă ziarele: Universul, Cuvântul, Călerdarul, Astra din Maramureș.

9. Insuflești, tot de sentiment antirevizioniste, tineretul intelectual român în colaborare cu noi cu cei mai în vârstă pus bazele primului cămin cultural comuna Bărsana județului Maramureș, dându-i numele „Ioan de Kovats”. Acest cămin este afiliat Fundației Culturale Principele Carol din București.

Acestea sunt în mod rezumat înfăptuirile Ligei Antirevizioniste Române din județul Maramureș până în ziua de azi.

Sighet la 12 Octombrie 1935

Dr. IOAN de KOVATS președintele comitetului din Maramureș al L. A. R.

Manifestația tineretului antirevizionist din Cluj dela 1 Decembrie 1935

Victor Branîșce

S'a născut la 26 Martie 1874 în comuna Cineul Mare 1874 jud. Făgăraș. A început activitatea ziaristică în anul 1894 în calitate de corespondent dela Budapesta al ziarului „Dreptatea” din Timișoara. Plecând la Cernăuți, a făcut parte din redacția ziarului „Patria”, până la 1899.

În anul 1900 a trecut în Moldova fiind profesor de limba germană. De aci a continuat să trimita corespondență ziarului „Drapelul” din Lugoj și „Gazeta Transilvaniei” din Brașov.

În anul 1902 s'a înapoiat la Brașov, intrând în redacția ziarului „Gazeta Transilvaniei” unde se găsește și azi. A colaborat la ziarul Universul, Curentul și la numeroase reviste.

Din cauza atitudinii intransigente a ziarului „Patria” din Cernăuți, contra tendințelor de desnațional-

D. Victor Branîșce

și primare a elementului românesc din Bucovina, a fost exilat împreună cu fratele său, Valeriu Branîșce, întorcându-se în țară. Pentru articolele sale apărute în „Gazeta Transilvaniei” care critica faimoasa lege școlară a contelui Apponyi, în 1908 a fost condamnat la 8 zile închisoare, în 1909 la 3 luni închisoare și în 1910 la 6 luni închisoare și amendă de 1200 de coroane (1000 lei). Prima condamnare a ispășit-o la Brașov, iar celelalte la închisoarea din Seghedin.

În 1916 când armata română a ocupat Brașovul, s'a pus la dispoziția autorităților militare scoțând un număr frumos al ziarului „Gazeta Transilvaniei”, cu tricolorul românesc pe frontispiciu.

„Gazeta” a continuat să apară până la retragerea armatei române, fiind împărțită în mod gratuit printre soldații români de pe front. Odată cu retragerea armatei române a plecat și el în vechiul oraș, făcând parte din comisiunea pentru recrutarea voluntarilor din Siberia. La Irkutsk, a redactat organul oficial al voluntarilor din Siberia, „Gazeta Transilvaniei și a Bucovinei”, în lipsă de grafie cu litere latine, gazeta a fost scrisă cu mâna și litografiată în tipăritorie. După ce a fost însoțit de un batalion de 46 de zile pe mare s'a înapoiat prin Vladivostok în România.

Fost senator în două rânduri în 1928 și 1932.

Decorat cu „Crucea comemorativă de război”, (1916—18) „Crucea României”, în grad de ofițer, ordinul „Ferdinand I” în grad de cavaler, „Medalia Ferdinand I”, „Vulturul României” în grad de cavaler, „Medalia Peleş.”

Anul acesta împlinesc 41 de ani de gazetărie.

Nicolae Bratu

Una dintre figurile reprezentative ale gazetăriei populare din Ardeal, care conduce ziarul Foia Poporului de aproape 20 ani, în calitate de proprietar al acestei foi.

Are marele merit de a fi salvat această publicație de neamul românesc în momentul când ea era să cadă în mâini străine și când românismul din Ardeal avea cea mai mare nevoie de ea.

Cu muncă plină de perseverență și de sacrificiu a susținut existența menționatelor publicații, contribuind în mare măsură la ridicarea culturală a țărânilor români din Ardeal și la sporirea sentimentului ei național.

Ion Clopotel

S'a născut la 22 Noembrie 1892 în comuna Polana, județul Brașov.

A început gazetăria în anul 1910 în calitate de colaborator al ziarului „Românul” și mai târziu la „Gazeta Transilvaniei”. Între anii 1911—19 a fost redactor, apoi redactor al ziarului „Românul” din Arad. În 1919—21 a fost director al ziarului „Gazeta Transilvaniei” dela Brașov. În anii 1927—30 a fost director al ziarului „Patria” din Brașov. De la 1924 începe să editeze și conduce revista „Cetatea de Mâine”, colaborator al ziarelor Adevărul și Adevărata.

A tipărit numeroase scrieri literare și cu conținut economic. Cea mai importantă este: „Revoluția din România și Unirea Ardealului cu România”.

La începutul anului 1918 a fost arestat de unguri și închis în închisoare până la izbucnirea revoluției din toamna anului 1918.

Este absolvent al Academiei teologice și profesor de teologie.

Un timp de mai mulți ani a fost președinte al „Sindicalității Presei Române din Ardeal și Banat”, și în această calitate s'a distins printr-o luptă neobosită pentru ridicarea prestigiului presei și a profesiunii de ziarist.

Decorat cu „Coroana României” în grad de ofițer, ordinul „Ferdinand I.” și „Leul Alb Cehoslovac”.

Anul acesta împlinesc 25 ani de gazetărie.

Povestea unui gazetar

de dr. Gheorghe Stoica

Nu era tocmai ușor pe vremea regimului unguresc, să fie cineva gazetar român. Trebuia ca cel apucat de vraja ziaristică, să aibă pe lângă anumite aptitudini necesare scrisului și o puternică doză de curaj. Condeiul era socotit pe vremurile acelea ca și sabia. Prins odată în mâna de scriitor, acesta intra vrând nevrând în lupta pe moarte și pe viață.

Ziaristul din vremea ungurească se asemena întrucâtva cu actorii de pe vremea veche. Mulți dintre aceștia din urmă mureau crucificați aveau din obiceiurile pieșe din viața mântuitorului. Dar câți ziaristi de-ai noștri n'au închis ochii pe perna de paie a închisorii maghiare, sau nu și au dat sfârșit în urma răzmeriilor primite între zidurile umede și întunecate ale acestor cazemate?

Pe vremea intrării mele în acțiune, cam prin 1905, existau în Ardeal și Banat patru fortărețe puternice de presă românească. Era „Tribuna” din Arad, cea mai expusă focului dușman. Apoi „Gazeta Transilvaniei” din Brașov „Libertatea” din Orăștie, și „Drapelul” din Lugoj. Afară de aceste cetăți temute, cari aruncau spaimă între dușmani, se mai găseau presărate pe ici, pe colo, în cuprinsul locuit de români, mici metereze, pline și ele de un înocent eroism, dar și suse ale aceleași ucigătoare prigoane.

Ucenicia scrisului mi-o făcusem la unele reviste din Țară și anume la „Ovidiu”-ul macedoneanului Petru Vulcan din Constanța; la „Sămănătorul” din București precum și la „Luceafărul” din Budapesta al tinerețului universitar român, de sub conducerea lui O. Goga și Octavian Tăslăuanul. Iar mai târziu la „Viața Literară” a lui Ilarie Chendi. Așa că în momentul când mi-a sosit sorocul, de a intra cu condeiul în mână în arena luptelor naționale, eram oareșicum, inițiat în ce privește tehnica războiului de presă. Și sorocul cum zic a sosit în 1905. M'a asentat Chendi la ordinul lui Ion Russu-Sirianu. Intr-o bună zi de primăvară pretenul meu Ilarie mă primește cu o mutră serioasă, ceea ce nu era în obiceiul lui, la Cafeneaua „Kubler” din București:

„Să pleci imediat la Arad. Te cheamă Russu și Bocu la „Tribuna”.

Aceste vorbe erau pentru mine un ordin. Fiecare ardelen cu o leacă de demnitate în suflet, era obligat, să treacă prin furcile caudiene ale presei, atunci când avea oarecare chemare pentru aceasta. Și așa mi-am făcut bagajul și am plecat la post. Pe Bocu îl cunoșteam mai de înaintea. Pe Russu însă nu. De aceea, când am intrat în localul „Tribunei”, o cașă scundă și puțin arătoasă — «palatul» zidit în urmă — eram cuprins de oarecare emoție, care s'a spulberat însă în curând în atmosfera de largă și sinceră frățietate, ce domnea înăuntru.

Directorul Russu-Sirianu m'a primit cu o sgomotoasă exclamație de bucurie. Pentru că m'ar fi cunoscut. Fața lui bronzată și plină de expresie, umbrită de un păr bogat, lucios, râdea într-o prieteniească transfigurare în toată fizionomia ei. Fără să se ridice, — suferea de un picior, — mi a întins dreapta fină, de muncitor al condeiului.

„Fi bine venit! Mi spune dânsul și mă dă în primire lui Bocu, care abia își ridicase ca-

pul din scripte.

Pe atunci gazetăria nu era o distracție. În vremea când eu am intrat la „Tribuna” lucrau în redacție doi inși: Russu și Bocu. Eu eram al treilea. Venisem în locul lui Ilie Minea, care plecase ca profesor în Caransebeș. Azi e profesor universitar la Iași. Un ziar ca „Tribuna” răzimat pe trei condeie. Și totuși gazeta aceasta era spaima ungarilor. Ea băgase groază între guvernânți, și începuse a neli-niști cercurile sociale din Arad. Am auzit doar cu urechile mele exclamația inspectorului școlar ungar, când trecea într'un grup de cunoșcuți pe la ferestrele redacției: „De câte ori trec pe aci mi se revoltă întreagă firea, Foia asta murdară — ez a piszkos ujság — prezintă un pericol permanent pentru ideea noastră unitară de stat”. Și ungarul avea dreptate. Căci „Tribuna” îndeplinea un mare rol în opera de d.robire națională, care avea să pornească în acel an, odată cu intrarea noastră în activitatea politică.

După câteva momente de camaraderescă discuție, am trecut la partea oficială. Un dram de timp nu poate fi pierdut, când mașinile umbli. Mi s'a recomandat masa și scaunul și mi s'a pus condeiul în mână. De aci înainte frunțile se descreșiau numai în clipele scurte de recreație. Și atunci printre glume și râsete se băgau mereu fâțuri, îngrijorătoare ironii la adresa zilei de mâine.

„Acum îi vine rândul lui Gh'ță la temniță” — spunea cu seriozitate ascunsă directorul, iar Bocu întărea sentința:

„Desigur, orice gazetar care se respectă, trebuie să-și facă stagiul în pușcărie.

Adevărat, că și Russu și Bocu gustaseră și până atunci din amarul temniței unghurești. Russu fusese condamnat pe vremea când redacta în Arad „Tribuna Poporului”, iar Bocu în 1903, când a primit odată 15 zile închisoare ordinară și altă dată șase luni temniță de stat.

Ambele pedepse i s'au cumulat și comutat în trei luni de carceră, executată în închisoarea din Arad. Bocu a mai fost pedepsit și în 1909 în alte două luni carceră. În acest an încă din vară bietul Russu Sirianu, sub amenințarea unei noi încarcerări a fost silit să ia drumul exilului. Împreună cu familia s'a refugiat peste munți în România, unde în același an, prin Decembrie a încetat din viață, răpus de rănile unui îndelungat și istovitoare munci ziaristice. A închis vicii lui ochi tocmai în vremea când Ungurii îl pândeau pentru a-l trage din nou la răspundere pentru cartea sa scrisă cu multă obiectivitate istorică: „Jobăgia”.

„Voința Națională” din București, a scris cu ocazia acestui trist prilej următoarea „Veste tristă”.

„Russu-Sirianu a murit. Cu el s'a stins încă unul din vajnicii luptători ai neamului, unul dintre cei mai însuflețiți ziaristi ai românilor de peste munți. Cel mai curajos soldat al adevărului și al dreptății. Vitregia vremurilor și justiția ungurească l'au făcut să moară departe de satul lui, de Siria lui bogată în tradiții de vitejie și de fapte mari. Era condamnat pentru opera sa „Jobăgia” și sânătatea lui sdruncinată n'ar mai fi putut suporta lunile sau anii de pușcărie, ce i l'ar fi dictat jurații dela Cluj sau Oradea Mare.

El a fost sufletul, care a elec-

trizat masele românești, chemându-le la viață, arătându-le drepturile lor. El a fost acela care după decenii de pasivitate a chemat pe Românii ardeleni în lupta parlamentară, lupta, care a avut ca urmare trimiterea actuaților deputați români în parlamentul din Budapesta.

Ca director al „Tribunei”, din Arad el a dat un mare avânt acestui ziar, făcând dintr'ansur unul din cele mai bune ziare românești. În diferite rânduri, temnițele unghurești au căutat, să pună stavilă acestui suflet entuziast. Zădarnic au fost însă încercările. Astăzi însă autorul „Moarei din Vale”, al „Jobăgiei” și al eminentului studiu asupra „Românilor din Statul ungar” a fost învins de eterna stăpână a tuturor (V. N. 27/XII. 1909).

Prima mea etapă la „Tribuna” n-a fost de lungă durată. În primăvara timpurie a lui 1907 întâlnindu-mă în propagandă electorală la Bocșa-Montană, — unde candidasem în alegere parțială dr. Valer Branîșce, — cu Sebastian Șanța, pe atunci redactor al „Luptei” din Budapesta, acesta îmi făcu propunerea, să mă angajez și eu la foia aceasta. Am acceptat în principiu, rămânând să fiu chemat oficial. Nu peste multă vreme am și primit o invitație telegrafică, în care mi se comunica dorința dlui dr. A. Vaida-Voevod, pe atunci deputat în Casa Țării, de a mă prezenta în redacția „Luptei”.

Ziarul acesta se prezenta în cele mai bune condiții tehnice și redacționale. El fusese înmănat în vedere desfășurării activității noastre parlamentare, care dela 1905, odată cu părăsirea pasivității, luase proporții tot mai mari. Primul număr rivaliza cu foile unghurești de tiraj mare, așa încât provocase consternare în cercurile politice unghurești. Aproape un an de zile foia s'a prezentat în condițiuni excelente așa că merita cu prisosință titlul pompos de organ oficial al partidului naționalist român. După o epocă oarecare entuziasmului în jurul foii a scăzut și cu el odată și forma ei exterioară. Dela 32 pagini s'a redus la 24, apoi la 16, la 8, la 4, — ba într-o vreme scăzuse chiar la două — până când în cele din urmă și-a dat sfârșitul, în al treilea an. — mi se pare — al sbuciumatei sale vieți.

Invitația primită dela Budapesta era pentru mine oareșicum un ordin. Noi ziaristi ne consideram ca soldații disciplinați ai marelui armate angajate pe frontul luptelor naționale. De aceea imediat ce am primit telegrama, m-am prezentat cu ea la directorul Russu-Sirianu, care cu aceeași față zămbitoare mi-a dat binecuvântarea.

„Du-te, căci ori unde vei fi, te vei găsi în slujba neamului. Băgați de seamă însă și lucrați cu prudență. Să nu vă angajați prea adânc într-o luptă neegală, din care surprizele nu pot lipsi, mai ales în focarul acela de șovinism aprins și îndăjit”.

Directorul meu făcea aluzie la avântul nostru tineresc, care de multe ori se angajase în sboruri dificile, nepotrivite cu plâpânde noastre aripi.

Și avea dreptate să ne recomande prudență, căci pe vremea aceea condeiele nu prea puteau juca pe hârtie după polta inimii. O simplă spășătură mai tare atrăgea asupra ei toată furia parchetelor unghurești. De aceea prevederea a fost bună; sufletul însă a rămas același: înfăcșurat și îndrăsnit.

(Din Cartea „Calvarul unui gazetar” de dr. Gh. Stoica).

Situația presei românești din Ardeal înainte de Unire

— Persecuția sălbatecă împotriva presei românești și a ziaristilor români — O listă de pedepse aplicate ziaristilor români — Răspuns revizioniștilor maghiari

În lucrarea ireidentistă „Dreptate Urgariei”, (ed. Soc. pentru afacerile externe maghiare, pag. 247) între altele sunt scrise următoarele atât duri despre presa maghiară din statele succesoare:

„Lup'ele presei maghiare de pe teritoriile desmenbrate și merita cu adevărat să ne ocupăm cu ele într'un volum aparte. De la forța brută, până la măsurile cele mai viclene, au fost bune legiunile de obstacole în fața libertății

Să examinăm acum mai de aproape situația presei maghiare din Transilvania și pentru aceasta să vedem care a fost situația pe vremea stăpânirii maghiare și care este astăzi. Fără îndoială o statistică în privința acestei va fi mai convingătoare decât criticismul ireidentistilor dela Budapesta, cari nu recunosc nici cel mai evident adevăr.

În 1918, pe vremea stăpânirii maghiare, în Transilvania au apărut 4 gazete zilnice maghiare și 7 săptămânale.

Față de aceste publicații, la începutul anului 1934 Biblioteca Universității din Cluj ține în evidență 42 gazete zilnice ungurești, 52 gazete săptămânale maghiare, una bilunată și 9 lunare!

Comparat cu situația din 1918, aceasta înseamnă, că în Transilvania de sub stăpânirea românească apar peste zece ori mai multe gazete zilnice maghiare decât pe vremea stăpânirii maghiare și 7 și jumătate ori mai multe gazete săptămânale!

Intrebăm acum pe orice om de bună credință: aceasta înseamnă persecuția presei maghiare din România?!

Progresul acesta enorm al presei maghiare din Ardeal reclamă două condițiuni: o libertate de presă perfectă pentru minoritatea maghiară din România și o bună stare economică a ei.

Să vedem scum care este regimul presei în România și care era cel din Ungaria. Să începem cu situația din Ungaria.

Până în anul 1914 în Transilvania a fost în vigoare legea presei XVIII din 1848. Legea aceasta impunea două condițiuni pentru ca să se poată înființa vre-o gazetă politică: autorizație prealabilă și garanție. Autorizația putea fi refuzată fără nici un motiv. Garanția pentru gazetele zilnice era de 10.000 florini (cca. 800.000 lei), iar pentru celelalte 5000 florini (cca. 400.000 lei).

Dacă ziarul, sau vre-un colaborator al lui erau pedepsiți, amenda ee reținea din garanție. Garanția trebuia însă completată în timp de 10 zile, altfel ziarul nu mai putea apărea.

În anul 1914 s'a votat noua lege a presei, (legea XIV din 1914), care la art. 18 prevedea aceeași obligație de a depune garanție, pentru cel ce intenționa să publice un ziar. Suma garanției ce se impunea, era ca și în legea din 1848. „Garanția servește pentru acoperirea cheltuielilor de judecată, la cari ar fi condamnat ziarul pentru vre-o publicație apărută în ziar”, se spunea în lege.

Neanunțarea ziarului la autoritățile administrative, se pedepsea, cu o lună închisoare și amendă dela 100 la 1000 coroane. Publicarea ziarului fără garan-

ție, sau fără a o fi completat la timp, cu un an închisoare și amendă dela 200 la 2000 coroane.

De acum nu trebuie să ne mai mire faptul că pe vremea stăpânirii maghiare în Transilvania numărul ziarelor era mult mai redus decât este în România. Căci cire putea oare depune garanția enormă de 800.000 lei pentru a publica un ziar, și mai cu seamă cire era dispus a lăsa această garanție la bunul plac al autorităților maghiare, care așteptau cu zădărnici de mii de lei mai cu seamă gazetele naționaliștilor?

Dispozițiile draconice ale legii de presă maghiară din Ungaria, au făcut ca numărul ziarelor românești să fie foarte redus și adesea chiar cele puține existente au fost puse în imposibilitate de a mai apărea din pricina amenzilor insuportabile și a faptului că le erau înfățișate redactorii.

Acum să vedem regimul presei din România: Consiliul Dirigent înră în anul 1919 a scos din vigoare printr'un decret dispozițiile legii presei maghiare cu privire la garanția ce se impunea ziarelor. Singura dispozițiune care a rămas în vigoare a fost aceea a obligației de a anunța ziarul, dar și aceasta nu ca o măsură vixatorie, ci ca una de simplă evidență.

Art. 25 din Constituție garantează în spirit larg denocrația în chipul următor libertatea presei din România:

„Constituțiunea garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și publicațiile și opiniile lor prin graiul, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codicele penal, care în orice caz nu va putea restrânge dreptul în sine. Nici o lege excepțională nu se va putea înființa în această materie.

Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea vinderii, sau distribuțiunea ori cărei publicații nu se va putea înființa.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea ori cărei publicații.

Nici o cauziune nu se va cere dela ziaristi, scriitori, editori tipografi și litografi.

Presă nu va fi pusă nici odată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat.

Din compararea regimului presei din România de azi și din Ungaria de ieri (și chiar de azi) se poate vedea că în timp ce regimul maghiar era caracterizat prin mijloace coercitive, polițiste, în schimb regimul românesc se caracterizează prin cea mai largă democrație și toleranță.

Iată cum se face, că sub regimul românesc numărul ziarelor ungurești este de zece ori mai mare decât chiar sub regimul maghiar și astăzi în Transilvania apar mai multe gazete zilnice ungurești decât în întreaga Ungarie liberă!

Să trecem acum mai departe și să vedem pedepsele aplicate ziaristilor români de către regimul unguresc, făcând apoi o comparație cu situația ziaristilor maghiari din România.

Iată mai jos, de sigur numai o parte, din pedepsele aplicate de justiția maghiară de pe vremea ziaristilor români din Tran-

silvania:

1. În zilele de 11—12 Mai 1886 s'a judecat în fața Curții cu jurați din Cluj procesul de presă al lui Cornel Pop Păcurariu, redactor responsabil al ziarului „Tribuna” dela Sibiu. Pentru două articole, scotite ca având conținut agitator, el a fost condamnat la 1 an închisoare.

2. La 17 Septembrie 1888 s'a judecat de Curtea cu jurați procesul generalului în retragere din armata austro-ungară Traian Doda, un român bătrân înimos. Fiind ales deputat, generalul a refuzat să intre în parlamentul maghiar, spunând că parlamentul unguresc este o furtună și alegețile o parodie complicată cu brutalități țărănești. Părerile acestea le-a comunicat guvernului din Budapesta iar alegătorilor săi pe cale de manifeste, prin cari le spunea că „românii nu au nici un loc în corștițele maghiare”, deci nu are nici un rost ca dda să primească locul de deputat.

Pentru acest manifest însă intentat proces de presă și cu toate că generalul era bolnav a fost judecat în lipsă, avocatul lui (un maghiar dela Budapesta) nefiind admis în instanță și bătrânul general, vârstă de 66 ani a fost condamnat la doi ani închisoare și 1000 florini (cca 300 000 lei) amendă.

3. La 10 Noiembrie 1888 a fost condamnat Ștefan Albu, de Reșița, pentru un articol apărut în „Run-ânische Revue”, la 3 luni închisoare și 300 florini amendă (cca 24.000 lei).

4. La 2 Martie 1889 a fost condamnat Ștefan Bobancu dela „Gazeta Transilvaniei”, din Brașov, la 4 luni închisoare, pe cari le-a făcut la închisoarea din Văczi.

5. I. V. Barcianu dela ziarul „Luminătorul” din Timișoara în anul 1890 a fost condamnat la 6 luni închisoare.

6. La 11 Septembrie 1890 s'a judecat procesul de presă intentat împotriva lui Jean Macavel din Năsăud, pentru un articol răspuns publicat în „Tribuna” ziarului maghiar „Nemzet”, care a atacat pe români. El a fost condamnat la un an și jumătate închisoare, pe care a făcut-o la închisoarea din Seghedin.

Tot atunci a fost condamnat la 6 luni închisoare redactorul responsabil al ziarului „Tribuna” Septimiu Albini, pentru faptul că a permis publicarea articolului lui J. Macavel. El a făcut pedeapsa la care a fost condamnat la închisoarea parchetului tribunalului dela Sibiu.

7. În anul 1890 a fost condamnat la 1 an închisoare Traian H. Pop, pentru un articol scris în „Gazeta Transilvaniei”. El a și executat pedeapsa la închisoarea din Seghedin.

Tot atunci a fost condamnat Dr. Aurel Muresianu, directorul ziarului „Gazeta Transilvaniei”, la 6 săptămâni închisoare ordinată.

8. În ziarul „Foaia Popului” a apărut un articol cu următorul conținut, fiind scris de Vasile Moldovan:

„Țara aceasta, care dela început a fost românească, și în case românilor totuși duce o viață de câine, a fost din nou subjogată, car revoluția tot a avut un rezultat, căci poporul s'a trezit din letargie, și împăratul a înlesnit situația robagilor. A doua scântea a căzut din cer în anul 1848, când împăratul a chemat în ajutor pe românii săi fideli,

împotriva auzitorilor ce nu și mai încăpeau în piele, și ro-mânii la Blaj au jurat credință împăratului. Zilele dela Abrud, Arad etc. sunt pagini luminoase ale istoriei moderne a românilor.”

Pentru simplul fapt, de a se fi adresat împăratului Austriei, iar nu regelui Ungariei, (rotaji bine că Franz Josef era împăratul Austriei și regele Ungariei într'o periosă), Vasile Moldovan a fost condamnat la 4 luni închisoare.

9. Talentatul publicist al Românilor Ardeleni de pe vremuri Eugen Bote, vorbind despre persecuția împotriva presei Românești din Transilvania, în cartea sa „Die Rumänische Frage in Sieberbügen und Ungarn” (pag. 90) scrie următoarele:

„Cartea cu jurați din Cluj a judecat în timp de 9 ani (1885—1894) vre-o 50 de procese de presă, în cari au fost condamnate vre-o jumătate de sută de persoane, la mai bine de 50 de ani de închisoare și 10000 florini (800.000 lei) amendă.”

10. La 25 Mai 1894 s'a început faimosul proces al Memorandumului. 14 dintre conducătorii românilor din Ardeal au fost condamnați pentru instigație comisă prin înlocuirea și îșărțarea memoriului către împăratul Austro-Ungariei, prin care românii nu făceau altceva, decât să cerză a li se face dreptate. Iată numele celor condamnați în acest proces:

Dr. Ioan Rațiu, 2 ani închisoare; George Pop de Bărești un an; dr. Vasile Lucașu 5 ani închisoare; Demetriu Corșu 3 ani; dr. D. P. Barcianu 2 ani și jumătate; Nicolae Cristea 8 luni; Iuliu Coroiaru 2 ani și 8 luni; Patriciu Barbu 2 luni; dr. Teodor Mihali 2 ani și jumătate; Aurel Suciu un an și jumătate; Mihail Velciu 2 ani; Rubin Paștea 2 ani și jumătate; Gherasim Domide 2 ani și jumătate; Dănilie Roman 8 luni închisoare.

Nu mai în acest singur proces au fost condamnați 14 români, la o pedeapsă totală de 29 ani și 4 luni!

11. La 30 August 1893 s'a judecat faimosul proces intentat împotriva publicistului român plin de talent și de excepționale calități publicistice: Aurel C. Popovici. Curtea cu jurați din Cluj l'a condamnat la 4 ani închisoare și 500 florini (cca 40.000 lei) amendă.

Tot atunci a fost condamnat Nicolae Roman, la un an închisoare și 300 florini (cca 24.000 lei) amendă.

12. La 24 Noiembrie 1902 s'a judecat în fața Curții cu jurați dela Cluj procesul intentat împotriva publicistului Teodor V. Păcășanu, autorul cunosutei și valoroasei scrieri „Cartea de aur”.

Au'oritățile maghiare au țiruit să se lege chiar de primul volum al lucrării. D. T. V. Păcășanu, ajutat de avocatul Coriolan Brediceanu dela Lugoj, a fost condamnat la 8 luni închisoare și o amendă considerabilă. Casația a redus pedeapsa la 6 luni, pe care publicistul român a și executat-o la Seghedin, iar amenda l'a fost încasată prin execuție.

13. În 1905 Silvestru Moldovan dela „Foaia Popului” a fost condamnat la 6 luni închisoare și 1000 coroane (cca. 40 000 lei) amendă.

14. D. Victor Lazăr pentru un articol scris în „Foaia Popului” ca fost condamnat la 5 luni în-

chisoare, pe cari le-a și făcut la Seghedin.

15. Plugarul Petru Cr. Dăschin publicând un articol în ziarul „Poporul Român” dela Cluj, a fost condamnat la un an și jumătate închisoare.

16. Dimitrie Birăuțiu dela Iași ziar, a fost condamnat la un an și jumătate închisoare.

17. Vasile Macrea, redactor responsabil al ziarului „Popul Român” a fost condamnat la un an și jumătate închisoare și 3000 coroane (cca. 120 000 lei) amendă.

18. Ziarul „Libertatea” Orăștie, al părintelui I. Măntău, între anii 1903—1909 a avut procese de agitație prin care împotriva statului. Redactorii acestui ziar au fost condamnați la 57 luni închisoare și 4400 coroane (cca. 176.000 lei) amendă.

19. La 1 August 1908 a fost închis dela d. prof. univ. dr. Ioan Paș, președintele comitetului general pentru Transilvania și Liții Antirevizioniste. Reclama D-sa a stat închis trei luni și zile pentru un articol cu titlul „Toate figurile umbra”, publicat în publicațiunea pentru „Și în țara noastră” dela Sibiu, care conținea evenimentele dela 1907 din vechiul Regat.

20. Inausti Georges Clouvișescu în ziarul său „La Justice” (No. din 12 Mai 1894) un articol cu titlul „Lutte des ziaristi” scrie următoarele:

„Libertatea presei (în Unghia N. A.) este absolut iluzorie. Într'un singur an au fost înscrise 19 procese de presă în „Tribuna”, ziar românesc dela Iași, care conținea trei din trat, torii ziarului s'au văzut corecții la un total de 8 ani de închisoare. Va conveni ficționarilor că totul este destul de puțin deosebit.”

Iar acum să vedem cum este în Transilvania, după 1918, și dacă este adevărat ceea ce scrie revizioniștii dela Budapesta că ar fi nevoie de un volum pregătit pentru a descrie persecuțiile dreptate împotriva presei maghiare de către statele vecine.

Noi credem că presa maghiară din România, deacătusată de către regimul zbirilor dela Budapesta ar trebui să ne fie recunoscută pentru libertatea pe care a dat o României, grație căreia bucură de mai multă libertate decât în săși presa din Ungaria. E Transilvania în nici un caz nu se poate asemăna cu tratatul brutal de care a avut parte un românesc de pe vremea stăpânirii ungurești.

Cei ce cred însă că presa maghiară apreciază în adevăr libertatea de care se bucură regimul românesc, greșesc. Mai mare parte a presei maghiare din Transilvania a fost în mod grosolan de ea și de dește că nu merită libertate care i-o acordă regimul românesc.

Dr. Gheorghe Stoica

S'a născut la 5 Septembrie 1877 la Tebanul Vechiu jud. Braşov.

A început profesunea sa de ziarist la „Tribuna” din Arad în anul 1906. De atunci a colaborat în calitate de redactor la ziarul „Tribuna” Arad, Lupta (Budapesta), Zărilor (Bucureşti) şi Gazeta Transilvaniei, în calitate de corespondent, apoi la Vre-
Nouă din Cernăuţi, Patria (Cluj), Foala noastră (Cluj), Naşunea Română (Cluj), în calitate de redactor, şi la revistele Ovidiu (Constanţa), Viaţa Literară, Semănătorul (Bucureşti), Luceafărul (Budapesta şi Sibiu), Revista cooperăţiei (Bucureşti) Cosăzeana (Cluj) etc.

A publicat numeroase lucrări literare dintre care piese teatrale, schiţe şi nuvele. Una dintre cele mai valoroase lucrări este „Calvarul unui gazetar” prin care descrie în detaliu viaţa sbruciumată a gazetarilor români de pe vremea stăpânirii maghiare, între stăruinţele dela masa redacţională şi martirajul din închisorile ungureşti.

A fost unul dintre ziaristii români de mare curaj, la 8 Februarie 1908 fiind condamnat pentru un articol în ziarul Lupta din Budapesta la un an şi jumătate închisoare, imediat arestat şi deus la închisoarea dela Budapesta din Marko-utca. De acolo a fost dus la închisoarea din Seghedin.

Din cauza persecuţiilor maghiare în 1913 s'a refugiat în vechiul regat, unde a luat parte la campania de desrobire între anii 1916-20 în calitate de voluntar.

Este licenţiat în drept şi doctor în ştiinţele politico economice, avocat.

Decorat cu „Steaua României” în grad de ofiţer, Ordinul Ferdinand I. în grad de ofiţer, „Crucea de război” şi Medalia Regale Ferdinand I. pentru voluntari.

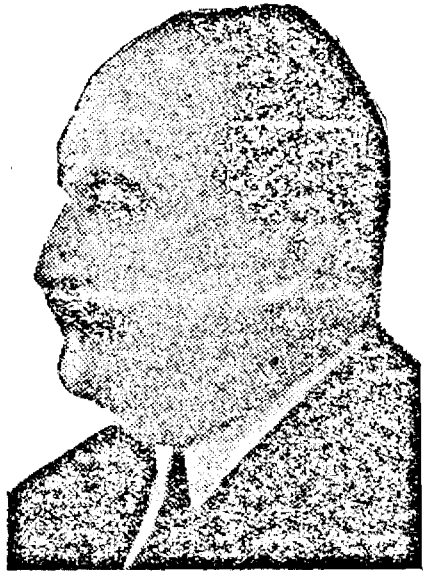
Anul acesta împlineşte 29 de ani de ziaristică.

In prinsoare ungurească

De dr. Gheorghe Stoica

Deodată îşi face apariţia Curtea.

Preşedintele era un magnat ardelen de un şovinism feroce. Fotoliul ministerului public era

D. dr. Gheorghe Stoica

ocupat de procurorul Bilázs Elemér, un român renegeat, care nu visa pe vremea aceea, că va ajunge vechiul Consilier de Casaş e în România Mire.

Se citeşte lista de prezenţă a juraţilor şi se procedează la formarea juriului. N'am recizat pe nimeni. Era dealtcum orice atitudine a înpejărilor de prisos. Procesul a durat până la orele patru după amiază, într'o atmosferă clocotitoare, în care ura de rasă se ticlerea reciproc. Faptul că refuzam să vorbesc ungureşte a îndârjit şi mi-a mult enervarea juriului întruiva mea. Parcă acum văd cum mă privea de mâinos unul cum roşcat la păr şi la mustaţi, provocându-mă ostentativ în diferite rânduri, să vorbesc ungureşte.

— Aveţi tălăciu jurat, (era un avocat român) care vă explică toate cuvintele mele — răspundeam eu liniştit. Eu am venit aici, să-mi apăr drepturile, între cari şi pe acele, de a vorbi în limba mea înaintea instanţelor judecătoreşti. Nu înţeleg deci, să nesocotesc legile ţării, făcând aci anumite concesii, cari ar putea bleşa demnitatea neamului meu. Rămân la jurii, aprobări din cap şi din ochi la tribună.

Rechizitoriul destul de calm şi, aş putea chiar spune, original al procurorului, mi-a lămurit şi mai mult situaţia în care mă gă-

siam.

— „Domnilor juraţi — a spus în esenţă renegeatul Bilázs Elemér — niciodată atribuţiunea mea n'a fost mai uşoară ca în acest proces. N'aveţi decât să citiţi articolul, el însuşi e un ade-vărat rechizitoriu.”

Şi l'a cerit respicat şi cu em-fază teatrală, odată, de două ori, apăsând şi silabisind părşile grave, în murmurul de indignare al juraţilor.

În pauza ce a urmat, am observat dispariţia din antecameră a paltonului şi a pălăriei mele, precum şi prezenţa a doi panduri, cari îşi aşteaptă victima. Nu mai încăpea nici o îndoială, că voi fi deţinut imediat după terminarea procesului. Am comunicat bănuala mea apărătorului, care a împărtăşit-o emoţionat.

După pauză a vorbit Erdéi Cu vervă şi energie, într'o ungurească ireproşabilă. Şi-a spus cuvântul cu hotărâre. A fost chiar îndrumat la ordine în câteva rânduri şi pedepsit şi cu bani de preşedinte. Cu toate acestea vorba lui a răsunat două ore în sală, propagând dreptatea cauzei, ce o susţinea în aprobarea publicului şi poate chiar a Curţii, care l'ascuta cu ochii pecaţi şi îngădurată. În urmă l'a felicitat chiar prin glasul procurorului.

Sorţea mea însă a fost pe-călită. În baza răspunsurilor juriului Curtea m'a condamnat la un an şi jumătate închisoare de stat şi două mii de coroane amendă. Iar procurorul a cerut deţinerea imediată, avându-se în vedere evantumul pedepsei şi probabilitatea dispariţiei mele peste graniţă.

Fişte că, Curtea a aprobat cu vie satisfacţie propunerea reprezentantului ministerului public. În proximal moment au apărut din antecameră cei doi gardieni, pentru a mă lua în primire, bă-tându-mă cu asprime pe umăr, şi adresându-mi cu glas poruncitor cuvintele:

— Maga itt marad!

Amintirea acestui moment mă tagoreşte şi astăzi.

M'am despărşit înduioşat de apărătorul meu, care m'a îmbră-ţişat cu ochii umezi de lacrimi. Apoi am ieşit din sală prin nişte uşi doşnice şi m'am pierdut pînă neşte labirinturi, condus de porunca aspră a celor doi sbiri

până în cancelaria temniţei, unde mi-am regăsit pălăria şi paltonul. După facerea toaletei de rigoare, dispoiat de guler, de cravată, de şireturile dela gheţe şi de toate mărunţişurile de pînă buzunare, am fost înscris în registre sub numărul curent 385, care avea să-mi slujească mai mult de trei luni de zile şi ca nume de bottez şi ca nume de familie.

Un an şi jumătate am stat apoi în dozul „gratiilor” ungureşti. Şi la Budapesta şi la Seghedin. O ironie a sorşii a făcut, ca acuzatorul meu, renegeatul Bilázs Elemér, să ajungă Consilier la Curtea de Casaş e a României întregite. Fost-a acest gest al oficialităţii române un act de ironică revanşă la finalul procesului nostru milenar, sau un dispreţ al celor mai elementare simţuri de dreptate, nu ne putem da seama. Destul că ridicarea acestui călău al românismului, — căci Balázs fusese şi grefier la procesul Memo-

randului, — în sea mai puată treaptă socială în Statul român întregit, a fost o lovitură peste obrazul mucenicilor căzuşi odidinoară sub călcăul maghiar.

Cât despre noi modestii simbriaşi ai condeului — ne mulţumim cu aprecierea lui Robert de Jouvenel, care în tratatul lui despre jurnalism ne descrie într'o formă măgulitoare, ce e drept, dar destul de jăinică în acelaş timp, în felul ce urmează:

„Aceşti oameni oneşti (redactorii) cari sunt adeseori oameni de valoare, şceptici în aparenţă şi totuşi entusiaşti, îndăgostăi de meseria lor, contra căreia se indignează zi de zi, fără să renunţe la ea, au numai obligaţiuni şi nici un drept. Patronul, care li plăteşte rău, li ignorează şi nu le descopere existenţa, decât atunci când din întâmplare greşesc.”

Aşa trăim noi mucenicii scri-sului zilnic şi aşa ne vom pierde.

Din trecutul luptelor Ardelenilor pentru libertate

De prof. Gheorghe Moroianu

În nici o ţară, la nici un popor profesunea de ziarist n'a fost aşa de trudică, aşa de plină de răspunderi şi de grele jertfe, dar mai ales aşa de rău răspătită ca la noi Români din Ardeal înainte de războiu, în timpul luptelor noastre pentru libertate. Aşia din cei cari s-au pus condeul, ca ziaristi în cauza cauzei noastre naţionale au avut parte de temniţele ungureşti, al căror aspru regim la care se mai adăogau şi privaţiunile numeroase la care l'expunea un salar sărăcăcios. — au lăsat asupra lor urme adânci care le-a alterat sănătatea, aruncându-i pe mulţi dintre ei înainte de vreme în mormânt. Aşa a fost cazul cu Grigore Muior şi cu Traian Popredatori pe vremuri la Gazeta Transilvaniei din Braşov, cu Silvostru Moldovanu, care a scris la Gazeta şi la Tribuna din Sibiu. Aşa s'a mai întâmplat şi cu un preot dai noştri de mare talent cu părintele Macavei, mi-se pare din jurii Sibiului, care scria acum vîo patruzeci de ani articole foarte frumoase — inspirate de cea mai căldă iubire de neam — în Tribuna din Sibiu, care fiind condamnat de justiţia maghiară pentru unul dintre cele doi ani de temniţă grea — (şi se ştie foarte bine la ce aspru regim erau adeseeri supuşii în temniţele ungureşti condamnaţii noştri politici) — în care a contractat oîca şi s'a prăpădit curând după ce a ieşit din închisoarea dela Seghedin. Şi căi alţi au avut aceeaşi tristă soartă.

De aceea nu putem decît felicită Sîdicatul Presei din Ardeal că a înţat sărbătoria celor şaisprezece ziaristi dai noştri, cari au o activitate de cel puţin 25 de ani în această ramură de activitate, muncind deci şi sub vechiul regim şi opresiune maghiară — şi din care unii sunt cu pietele cărunte ca Teodor Păcăţianu, ca Părintele Moşa, ca Vicor Branşte, şi chiar Horia P. Petrescu şi alţii ceva mai tineri ca Ion Agribicsanu, scriitorul fecund care a îmbogăţit cultura neamului cu attea pagini luminate ieşite din străfundul sufletului său românesc, şi toţi ceilalţi cuprinşi în lista sindicatului printre cari neobosiţii şi talentaţii conducători de ziare populare, de reviste meritoase destinate clasei noastre intelectuale, etc. cari toţi merită recu-

noştinţa şi omagiul nostru, pe care în ce mă priveşte li l'aduc azi aici cu toată cuvinţa, şi cu toată aprecierea nu numai în numele Observatorului Social Economic, revistă pe care am iniţiat-o şi-o public de cinci ani, cu concursul mai multor colegi dela Academia Com. din loc; dar le aduc acest omagiu celor sărbătoriţi şi ca unul care am făcut şi eu pînă ziaristică intermitentă pe timpul studenţiei mele deacum patruzeci ani şi nu fără oarecare succes. Am făcut însă numai ziaristică naţionalistă la Anvers, la Bruxell şi la Paris, — aşa cum a l'aduc de altfel şi alţi contemporani dai mei ca Alexandru Vaida Voevod de pildă care în cei vîo cinci sau şase ani cât i-a trecut ca student în medicină la Viena se frământa mult pentru chestia naţională pe care a servit-o chiar de pe atunci cu mult elan şi cu multă înţelegere a oamenilor şi lucrurilor, colaborând la unele ziare opoziţioniste, în special creştin sociale ca Reichspost şi altele, cari arătau simpatie şi interes luptelor Ardelenilor împotriva maghiarismului cutropitor şi opresor, căci cele guvernamentale iudeo-germane, ne erau vrăşmaşe lătocmai ca şi suratele lor din Budapesta.

De altfel cei din generaţia mea au trăit epoca cea mai vijelioasă a istoriei luptelor noastre de emancipare de opresiunea streină — glorioasa epocă a Republicii lui Aurel C. Popovici şi epoca Memorandului, — şi era deci şi natural ca unii dintre noi măcar să ne mişcăm, să acţionăm în această luptă, lăsând la o parte interesele noastre personale şi gândindu-ne numai la interesele superioare ale unui neam asuprit şi oropsit cum era neamul nostru, pentru al căru viitor mai fericit toţi împreună şi fiecare din noi în parte, aveam datoria imperioasă de a ne mişca, — de a acţiona cu toată puterea sufletului nostru, ple-dând în faţa opiniei publice a streinătăţii dreptatea cauzei românismului, — acei puşini Ardeleni măcar cari am avut norocul să ne ducem viaţa de student în unele centre depărtate ale Europei apusene, cum a fost cazul şi cu mine care am stat cinci ani în Belgia şi Franţa.

Pentru reabilitarea elementului românesc din viața economică din Ardeal și Banat

— Conferința d-lui subsecretar de stat dr. Valeriu Roman despre anteproiectul de lege pentru pregătirea profesională, exercitarea meseriilor și comerțului

La 8 Dec. ora 10 și jum. în sala Teatrului Național din Cluj, dl dr. Valeriu Roman, subsecretar de stat la ministerul muncii și sănătății a ținut în fața unui public foarte numeros o conferință interesantă despre „economia anteproiectului legii pentru pregătirea profesională, exercitarea meseriilor și a comerțului”.

Alături de conferențiar pe scenă se găseau d-l dr. Eugen Dunca prefectul județului, P. Bucoveanu deputat, dr. I. Meșter senator, dr. V. Chirilă, dr. A. Rațu președintele Reuniunii comercianților și meseriașilor români din Transilvania, dr. Partenie Dan președintele Camerei de comerț și industrie, Ștefan Peneș și profesor V. Candrea deputat.

Conferința s-a ținut în cadrul cercului de studii al Camerei de Muncă din Cluj.

D. subsecretar de stat Valeriu Roman a început conferința sa vorbind despre concepția despre muncă în diferitele timpuri. Pornind de la părerea pe care o avea lumea din antichitate despre muncă, dsa a arătat evoluția acestei concepții în cursul evului mediu până în zilele noastre.

În trecut munca a fost considerată ca o pedeapsă și ea era în contradicție cu principiul de libertate. Concepția persană față de aceasta este un progres, iar creștinismul a dus și mai departe la evoluția concepției generale despre muncă.

Reglementarea muncii naționale

Trecând apoi la discuția concepției despre care vorbim în cursul veacurilor al 18-lea și 19-lea, dsa a arătat cum s'a ajuns la concepția modernă a muncii.

După această introducere interesantă, dsa a vorbit despre reglementarea muncii naționale.

Anteproiectul de lege actual pentru pregătirea profesională, exercitarea meseriilor și comerțului, tinde spre această reglementare. Anteproiectul legii a fost trimis tuturor organizațiilor profesionale pentru ca ele să și dea avizul. Pentru prima dată când se face un adevărat plebiscit cu privire la un anteproiect de lege.

În scurte cuvinte noua lege tinde spre repararea nedreptăților trecutului din comerț și meseriile din Ardeal și Banat. Dorim să dăm posibilitate poporului românesc, a spus d. subsecretar de stat, ca el să se ridice acolo unde are dreptul să se găsească.

Din cauza antagonismelor dintre categorii sociale, cari compun viața economică, a trebuit să se facă o operă de armonizare și de sinteză, ceia ce a fost greu de realizat, dar este atât mai ușor de criticat. Totuși la baza anteproiectului se găsește interesul național atât de puternic, încât în fața lor orice critică trebuie să amuțească.

Acea cărora principiile naționale dela baza anteproiectului nu le-au fost pe plac, au tipat și critică violent anteproiectul, iar glasul acelora care-l apărobă, ori aceștia sunt toți românii din această țară, este mai puțin auzit.

Reabilitarea elementului românesc

Legea despre care vorbim tinde

spre ridicarea bunei stări economice a țării întregi și odată cu ea la reabilitarea elementului românesc din viața comercială și industrială. Mijloacele prin cari sunt urmărite aceste scopuri sunt: ridicarea randamentului muncii, organizarea și disciplinarea ei.

Pentru crearea unei clase de mijloc românesc

Nu mi-e frică să o spun pe față, a continuat d. dr. Valeriu Roman, anteproiectul are și un scop specific românesc. (Aplauze). Nu mi-e frică să spun acest lucru, căci nici nu-mi este teamă nici nu-mi este rușine de a fi român în țara românească. (Aplauze furtivoase).

Din cele trei părți constitutive din care se compune corpul unei națiuni, noi românii nu avem decât două: picioarele, cari sunt jărănimea, și capul, care este pătura noastră intelectuală condusă călăuzită. Ne lipsește clasa de mijloc. Ori clasa aceasta de mijloc nu o constituie numai funcționarii, cari din punct de vedere economic nu pot reprezenta o forță, ci mai ales pătura comercială, care dispune de rezerve economice. Această pătură la noi este în mare majoritate străină. Fie că ea constituie în bună parte orașele, acesta este motivul pentru care centrelor noastre orașenești ne-au scăpat din mână.

Orașele acestea trebuiesc cucerite pentru elementul românesc. Aceasta nu se poate face însă decât printr-o muncă colectivă și ordonată. Iată motivele cari au determinat întocmirea anteproiectului de lege despre care vorbim.

Anteproiectul se întemeiază pe trei mari principii: unul dintre acestea este principiul democratic. Noua lege va conține dispozițiuni categorice pentru protejarea muncii calificate.

Ea va da apoi apărare celui mai slab, pentru a opri exploatarea lui din partea celor mai tari.

Se va înlătura abuzul de până acum, ca patronii să lucreze numai cu ucenici, lăsând pe drumuri pe muncitorii calificați.

Executarea legii va fi dată în mâinile însăși a organizațiilor lucrătorilor și meseriașilor, cari sunt Camerele de Muncă, ceia ce este o nouă dovadă a spiritului democratic ce călăuzește această lege.

Un alt principiu tot atât de important, care stă la baza ei este ideea organizării și disciplinării muncii, și apărării elementelor calificate împotriva claudesimismului.

A treia mare idee care stă la baza anteproiectului, este ideea națională.

Situația jalnică a tineretului român

Eu nu am putut să evadesc din această idee pentru a fi pe plac anumitor cercuri străine cu interese meschine din țara aceasta, a continuat vorbitorul.

Am fost obligați să ajutăm tineretul românesc de a putea ieși din întunecimea satelor și pentru aceasta i-am pus la dispoziție căminuri și posibilitate de lucru. Tineretul român, bursier al comunelor, orașelor, și județelor va fi impus patronilor

pentru a fi specializat.

Toată lumea știe cât de jalnică este astăzi situația tineretului român din meserii, căci el colindă patronii străini dela un capăt la altul al orașelor, pentru a găsi de lucru, dar este refuzat sistematic de minoritari în țara lui. Este nevoie ca astăzi să intervină unii inspectori de muncă înimoși, pentru ca prin trecerea personală pe care o au să poată plasa câte un ucenic român în industrie și meserii, dar cine nu știe în ce situație mizerabilă se găsește acești tineri persecutați și urmăriti pentru ca patronii minoritari să poată scăpa de ei. Ori aceasta este o situație desonrantă pentru noi, poporul alcătuitor de stat, căreia a trebuit să-i punem capăt.

Totuși nu am impus nici o sarcină nimănui. Statul dă hrană și locuință tinerilor necalificați și nu cere patronilor minoritari, decât să-i admită la lucru, ceia ce de fapt este în beneficiul lor, pentru că introducându-i în meserii, după un timp oarecare ei vor avea muncitori grațioși, pe timpul de ucenic al tinerilor.

Totuși minoritarii se plâng zi de zi împotriva acestui anteproiect și susțin că el este călăuzit de spirit de șicană împotriva meseriașilor minoritari (voci din sală: rușine! jos cu ei!)

Plaga specialiștilor străini

O altă chestiune care trebuia reglementată este aceia a specialiștilor străini. Plaga aceasta se datorează faptului că patronii străini au refuzat și refuză în mod sistematic de a iniția pe români. Poporul românesc nu mai poate tolera însă de a fi sabotat astfel. Specializarea tineretului român va fi impusă.

Astăzi suntem cutropiți de tot felul de așa numiți „specialiști” străini. Orice falit evadat din țara lui vine la noi și se numește „specialist”. În timp ce românului i se impun fel de fel de condițiuni, străinului, până acum, nu i s'a cerut nici una. Aceasta este motivul pentru care s'a impus reglementarea situației specialiștilor străini, cerându-li se o serie de dovezi cu privire la pregătirea și la situația lor personală.

Destințarea Corporațiilor Industriale

Anteproiectul de lege mai prevede desființarea Corporațiilor Industriale din Ardeal și Banat. Se știe că aceste instituțiuni au fost create de stăpânirea ungurească, pentru maghiarizarea meseriilor. Spre rușinea noastră le-am tolerat și după unire, timp de 17 ani, pentru ca acum ele să aibă curajul de a se împotrivi ideii de naționalizare a vieții economice din România.

Instituțiunile acestea potrivnice ideii de stat român mai trebuiau desființate și pentru motivul că ele sunt necunoscute în legislația celorlalte provincii ale țării și nu putem admite ca un-gurii și șasiții din Ardeal și Banat să aibă o situație privilegiată față de români.

Așa după cum odinioară stăpânirea maghiară se baza pe aceste corporații așa și azi se ba-

zăm acum pe vechile noastre Reuniuni ale comercianților și meseriașilor români, cu un trecut național atât de frumos. Se impune ca autoritatea de stat să vină cât mai mult în sprijinul lor. (Aplauze).

Acum veți înțelege, a continuat d. subsecretar de stat Valeriu Roman, pentru ce anteproiectul a fost atât de viu criticat de cercurile minoritare.

Criticile acestea însă nu pot să deruteze pe nimeni și mai ales nu trebuie să impresioneze pe aceia, cari sunt chemați să

se îngrijesc de soarta viitorului a elementului național din viața economică a acestei țări. subsecretar de stat Valeriu Roman a încheiat interesanta conferință asigurând că în interesul clasei mijlocii românești va duce la bun sfârșit anteproiectul de lege întocmit de dsa. Asistența numeroasă compusă din toate straturile românești din Cluj și din diferitele părți din Ardealului, a primit cu evlavie nesfârșite conferința plină de sentimente românești înfrănte ale conferențiarului.

Nici-o brazdă!

Din apus, dinspre pusta maghiară
De pe stepe pleznite de vânt
Ne sosește puhoi de ocară
Răbufniță în ritmuri de cânt.

Și ei vor să ne smulgă Ardealul
Ce e leșgănul nostru pe veci,
Când mai pânge pe plaiuri cavali
Și nici morții nu sunt încă reci.

Mai trăiesc încă 'n inima noastră,
Și trăi-vor eternul velea!
Miriști de țâra albastră,
Pentru țarină ne-am cununat.

Și ofanii mai plâng pe la ușe
Sunt copii de maritri și eroi!
Am uitat... dar mai ard sub cenușe
Răzvrătiri de dureri și nevoi!

D. I. Al. Bran Lemeny

Nici-un bulgăr din brazdele țării!
Nici-un pumn din pământul străbun!
Noi zărim pe redutele zării
Strălucind tricolorul român.

Și cu lacrimi stropitu-ne-am glia.
Și cu sânge eroic de dac
Pus-am țării pe veci temelie
Să dureze din veacuri în veac.

Vie orice furtună 'ncleștare,
Dorobanți străjuiesc la hotar;
E cu noi Dumnezeu cel Mare,
Și în suflet ni e țara altar.

Nici-un bulgăr din brazdele țării!
Nici un pumn din pământul străbun,
Noi zărim pe redutele zării
Strălucind tricolorul român....

I. Al. Bran-Lemeny

A apărut

Calendarul Ligii Antirevizioniste Române (secția Ardeal)

pe 160 pagini cu 50 de clișee, cu un conținut foarte bogat și material documentar antirevizionist valoros

Prețul 12 Lei

Se poate comanda dela Comitetul Regional al Ligii Antirevizioniste Române CLUJ, Calea Regele Ferdinand 110

Amintiri din închisorile de stat

...cere să scriu ceva pen-
...arului festiv al „Gazetei
...zioniste“ în legătură cu
...roastre naționale înalte
...Este această, temă a at-
...să, sunt astăzi ani de fră-
...la cari mi a fost dat să
...te, în cât nu știu care ca-
...de această epocă ar putea
...cânteze mai bine și mai
...calvarul neamului și în-
...pe cel al exporțiilor
...celvar, înre cari era pe
...și gazetarul profesionist
...
...locuri la ordinea zilei
...le din Cămeră ale contelui
...președinte partidului
...d. Româria și mai cu
...răspunsul primpt și vije-
...ministrului nostru de ex-
...d. Titulescu, dat eșilor
...te, cari pioduc azi stă-
...și consternare în presa
...Budapesta, recot că e ri-
...ă evoc, ca martor al sap-
...precierilor noastre de cdi-
...zi, azi transformati în rev-
...și obraznici, unele crâmpeie
...mintiri, cari evidentiază acele
...de penură, pe cari reviz-
...șii de azi par a le fi dat
...ul uitării.

la serviciul divin din Capela in-
chisorii, fapt care produse, cu
m era și firesc, o mare enă-
răciure și revoltă în sufletele
fruntașilor rezinți întru în-
...
Eu sfând despre această em-
dat alarmă prin ziarle noastre,
alarmă înregistrată și de ziarle
maghiare. Directorul închisorii
primind prealabil vreo observație
de la minister și fiind convins că
numai eu am putut divulga fapta
sa necredincșă, s'a răzberat
asupra mea oprindu-mă să vizi-
tez pe fratele meu.

Dezba după câteva săptămâni
de intervenții, mi s'a admis din
nou accesul în temniță. A urmat
însă alt bucluc. Autorizația dată
de directorul închisorii ce-a pu-
tea realiza vizitele mele era con-
diționată de faptul că să vorbesc
cu fratele meu numai în limba
maghiară și în prezenta gardia-
nului urgur, iar cu ceilalți în-
ten nișaji să nu mai am nici un con-
tact.

Când am intrat din nou în
închisoare și când gardianul i-a
acut la curșitură fratelui con-
dițiile directorului, fratele m-a
pofitit afară din închisoare spu-
rând gardianului să raporteze
directorului, că dânsul n'a vorbit
niciodată în viața sa cu fratele
său ungurește și nici n'au vorbit.

Când a stat directorul de cu-
tezarul rebului încredinșat pazei
sale, era să turbe căci așa ceva
nu-i se înșin pluse acestui ceber.
A urmat o serie de șicane. Sub
diferite proteste a fost oprit să
fumeze, să scrie, să citească, ba
chier să facă baia prescrișă de
medic, fiind suferind.

Neuitatul meu frate, o fire
calmă, le-a suportat toate aş-
teptând momentul ca la rândul
său să se răzbuze. Și a zosit
ceșul.

În luna Iunie 1896, împlinit
3/4 din pedeapsa de 2 ani, frate-
le a fost grațiat. Când i s'a
adus la cunoștință actul de cle-
merță, fratele a răspins directo-
rului că, necerând grațierea sa
Regelui, nu pleacă din închisoare
pe care vrea s'o împlinescă
pără la sfârșit. Orice intervenție
a directorului cu vorbe bune, ba
cu rugăminti, au fost zadarnice.
Fratele s'a arătat neînduplecat.

În cele din urmă directorul,
având ordin strict să libereze pe
înțeles, a fost nevoit să-l
evacueze cu forța pe fratele...

Ce mici și răi erau opresorii
de odinicară în fața de astfel de
caractere! În ura lor fără mar-
gini urgului de pe venuri, nu
se mulumeau numai cu orădele
grele dictate celor ce-și jubea-
neamul și legea, ci le mai amă-
resu zilele înțerrării răpindu le
chiar și mângâierea sufletară
de-a se ruga lui Dumnezeu în
zilele de mai prâznic creștin și il

După câțiva ani petrecuți în
Bucovina ca redactor al ziarului
„Patria“ înțințat la Cernăuți de
fratele meu, de unde am fost
ambii expulzați pentru activitatea
noastră politică — pe sen ne ca
autoritățile austriece să nu ră-
mără în urma veteilor lor tova-
răși dualști din Ungaria — m'am
stabilit în anul 1902 la Brașov
înțând ca redactor la „Gazeta
Transilvaniei“ pe care o servesc
neîntrerupt până în ziua de azi:
În această calitate, fiind și gi-
rantul ziarului, am suferit în anii
1908—1911 trei condamnări la
închisoare de stat, dintre cele
două din urmă le-am împlinit în
temnița Seghedin. În acești
ani temnițele maghiare erau po-
pulate exclusiv de condamnări
politici ai naționaliștilor rema-
ghiare. Ungurii și evreii cari ve-
neau din când în când pe câteva
zile pe la Seghedin, nu erau

condamnați pentru delictul politic ci
peru paima duclului. Recordul
li deținem ro. cărturarii și țā-
renii români, urmau apoi frații
slovaci, sâbi și șvabi.

Întă câteva „delictul politic“
peru cari au fost condamnați
treci dintre numeroșii țārani, cu
cari am pătimit în preună în în-
chisoarea dela Seghedin. Sunt
cazuri absolute autentice și în
aceiași timp foarte caracteristice
peru furia turanică.

Întă după însemnările mele de
pe-atunci ce mi a povestit Badea
Petru, țāran român dintr'un să-
tuleț de lângă Beiuș condamnat
la 3 luni închisoare de stat. Re-
produc întocmai povestea păi-
mirei sale așa cum mi a spus o

În primăvară am căpătat noi
vreo treizeci țārani peruncă dela
Beiuș să mergem la casa satului,
câci vine o comisie ca să slobo-
zim pământurile noastre, pișpe-
cului dela Orade. Venise în acea
zi la noi în sat fișcalul „pișpe-
cului“ și un „jarașbirău“ dela
„tek köryv“ să ne asculte. Noi
am spus d-lor din Beiuș, că nu
slobozim locurile noastre, căci
așa ne-am pomenit cu ele din
moși-strămoșii noștri și așa știm
că sunt ale noastre. După ce
toți am spus așa, jarașbirăul a
zis notarului să re scoară afară
din casă, ca d-ni să poată lucra.

Ceilalți au eșit, dar eu am rămas
în casă, așezându-mă mai în fund
pe o leviță să văd ce fac. Domnii
văzând că nu ies, jarașbirăul a
spus birăului să mă scoată și
pe mine afară. Eu însă n'am
mers. Le-am spus că de aia am
venit aci fiindcă m-au pofitit dnii
și le-am mai spus că am dreptul
să stau în casa asta făcută din
banii noștri. Beusem ca omul,
puțină palincă, dar — să mă
crezi d-le — n-am strigat, nici
nu m-am certat și nici n'am
sudit, ci am stat liniștit la lo-
cul meu.

Văzând jarașbirăul că nu ies,
s'au dus domnii luând toate
procoalele și hârțile. Am eșit
apoi și eu. Dnii s'au pus mai
târziu pe mănecare și beutură,
iar seara au plecat la Beiuș. Ce-o
fi vorobit ei între ei atunci, nu
știu, știu însă că la câteva zile
m-au băgat în judecată, că așa
fi spus oamenilor din sat să nu
sloboadă pământurile. Și m-au
dus apoi la judecată pe la Beiuș
și pe la Orade, m-au judecat și
amu sunt aici... Întă ce-am păt-
it, d-le și toate aceste pentrucă am
părțnit satul.

Alta! Pătîmirea țāranului slo-
vac Ioan Besterczi, ce-ăjean al
orașul Szarvas din Slovacime.
În primăvara anului 1909 se în-
trunise sinodul bisericei luterane
slovace din Szarvas, din care făcea
parte și Ianos baci, cum li nu
meam noi. La acest sinod a luat
parte ca membru și Ianos baci
vroid să-și spună și păsurile
sale, căci lucrurile biserice și
ale școlii, cum îmi spunea el
cu multă amărăciune nu prea
mergeau bine. Începându-se des-
baterea ceruse cuvântul la în-
demnul mai multor țārani vār-
sându-și tot necazul ce-i apăsa
sufletul. A spus între altele că
nu le trebuie preot maghiar ci
preot slovac care să le predice
în limba mamei lor, a mai cerut
că, copiii slovaci să fie instruiți
în școala susținută de ei în limba
slovacă și o mai fi spus încă și
altele, ce i-au venit pe limbă în
eele clipe agitate. Țāranii l-au
aprobat, cer dnii de a masa cea
verde l-au mustrat și în cele din
urmă l-au dat afară din biserică.

Epilogul a fost un proces de
„agitatie“ care s'a sfârșit cu con-
damnarea lui Ianos baci la 4 luni
închisoare de stat și 100 coroane
amendă în bani.

În același an venise în închi-

soare și un țāran șvab mai bine
instărit cu numele Gusti
Handloser din orașul Biserica
Albă, azi în Jugoslavia. Fusese
condamnat la trei luni închisoare
peru agitația făcui la alegerea
de deputat din circumscripția Bi-
serica Albă, în calitate de
propagandist și aderent al can-
didatului peoral german opozi-
ționist Steinacker. Era un om
nervos pe care-l puteai scoate
ușor din fire. De această slăbi-
ciune omerească s'au folosit
dușmanii săi șvabi guvernamen-
tali și într'o bună zi, în toial
propagandei electorale l-au
încurcat în cărciumă, la o partidă
de biliard. Săcându-l neîntru-
rupt în decursul jocului, Gusti
H. a pierdut partida, care mer-
gea pe 1 coroană. A plătit banii,
dar și-a vărsat apoi răcăzul a-
supra celor cu care jucase. În
cele din urmă unul dintre juca-
tori vroid să i dea înapoi co-
roana, șvabul s'a înfuriat și a-
runcat coroana ce-i s'a întina,
i-a strigat că se... pe coroană.
De-aici un proces mare de
agitatie cu numeroși martori gu-
vernamentali cari au fasionat la
judecată că bietul Gusti a spur-
cat cu vorba coroana sacră a Sf.
Ștefan al Ungariei...
Bietul șvab căzuse în cursa

pe care i-au întine-o adversarii
săi politici iar curtea cu juraj
s'a pretat să sancționeze o astfel
de mistificare grosolană.

Am așternut pe hârțile aceste
amintiri din vremuri pe cari nu
trebuie să le dăm uitării mai eu
seamă azi când hidra revizionis-
mului își scoate din nou capul
uitând crimele politice săvârșite
în trecut căutând azi să denunțe
poporul românesc atât de împi-
lat în trecut și astăzi atât de
tolerant față de opresorii de odi-
nioară.

În fața ochilor mei sufletușii
defilează azi sutele de țārani și
cărturari cari, pentru libertate și
dreptate, pentru dragostea lor de
neam și lege, au fost aruncați în
beciurile șovinismului maghiar.

Detractorii de azi au uitat că
din temnițele ungurești dela Văcz
și Seghedin a răsărit libertatea
naționalităților oprimate prăbu-
șindu-se un imperiu putred și
imoral și că aceasta divină liber-
tate, câștigată după atâtea sufer-
ințe, va trăi vecinic.

Brașov, 6 Dec. 1935.
Victor Braniceo
redactor-șef al ziarului
„Gazeta Transilvaniei“

Indemnurile primăverii

De Alexandru Lupeanu-Melin

S a dus țera cu zilele ei vo-
herate. Din văzduh coboară lu-
mina dulce a soarelui de primă-
vară. Peste ogoștile trezite la
vieșă trece un susur fin de vânt
caldut, izbăvitor. Din pejiști se
ridică ciocărlia gureșe și umplu
văile de cântec vesel. Firea în-
treagă se cutremură parcă de

podoaba proaspătă a câmpurilor
înseamnă și pentru noi zovrea
unor alte zile. Dacă avem ochi
și urechi, trebuie să vedem și să
auzim cum coboară la noi, din
mila Tatălui cereșc, mândra cră-
iască, cu coște de Conștuzeană,
dalba Primăvară. Dar nu numai
atât. Ci dacă nu suntem numai
nește suflete deserte și neprice-
pătoare, trebuie să înțelegem și
glasurile ei adânci, indemnurile
ei înțelepte, ale primăverii, pe
cari le samănă în drumul ei de
zână binefăcătoare. Căci doar
bunul Dumnezeu, ziditorul lumii,
a dat grai povăuitor tuturor al-
căturilor sale. Altfel ce înțeles
ar avea toată firea?

D. Alexandru Lupeanu-Melin

fiorul mângâietor al deșteptării.
Vine deacum de Dumnezeu bine
cuvântata primăvară...

E așa de cald gândul trezirii
la o nouă vieșă! Simți parcă
cum țe-se pornește, dela inimă o
undă caldă de înviore, care
ți cuprinde toate vinele și îți z-
lintă toată ființa într-o tresărire
de vază.

Ți se aprinde inima de năvala
vieții. Și cchiu îți strălucesc în o
lumină nouă, necunoscută. Vine
primăvara!

Mugurii în pomii creșpă și
colțisoșii de iarbă își tot saltă
verdeșta p'ăpândă din fața pā-
mântului. Vrăbiile au prins să
cirpească pe coperișele caselor
noastre și să care fulgușori pen-
tru căsnicia lor sprețiată.

Și începe să cânte rotila plu-
gului pe ulițele satelor din adān-
cun de vāi. În sfârșit, alături de
firea, care se gătește la o nouă
vieșă, și de veteștoarele, cari
se bucură de zilele bune, începe
și omul să simtă începutul unor
alte rosturi.

De, cu sosirea primăverii în-
cepem să simțim, frați săteni, că
tinereța soarelui din înălțimi și

oare să se simtă începutul unor
alte rosturi. De, cu sosirea primăverii în-
cepem să simțim, frați săteni, că
tinereța soarelui din înălțimi și

zatei, și pornește pârâșul de la pădure să coboare lărmuitor la vale și să mâne moriștile copurilor, în tot cuprinsul firii se infiripă un zvon năvalnic, care crește tot mai tare, tot mai tare, până se încheagă într-un mărgeț cântec izvoritor din mii de guri. Fluturașul cu aripile zugrăvite în fețe strălucitoare își șterge ochisorii de somnul îndelungat și grăbește peste coline după miros de violele. Albinele desfac gura lipită a coșnișii și, în noi sprâncen, pleacă zorite la lucru. Știeții, mierlele, și privitytoarele, cutreără poalele pădurii să caute locuri pentru cubușoare... Și chiar cucul, sare vesel din pom în pom, cântându-și de treabă... E mișcare pretutindeni, e zbor și îndemn la lucru la muncă! Da, la muncă, căci munca e temelul și taina cea mare a vieții. Munca cea spornică, cea voioasă și cu trager de inimă, cea senină, ca a nevinovateilor fâclari ale lui Dumnezeu.

Munca, frați săteni și dragi Români, iată marea îndemn al prin averiilor Munca cu rândulul și binechibzuită. Dumnezeu a lăsat să vie primăvara ca să ne arde, și după odihna steapă și lenevitoare a iernii urmează trezirea la viață prin muncă. Fără muncă nu este viață, căci viața fără muncă este moarte. Moarte grea și rușinoasă. Albinele lucrătoare omoară trântorii, când ei nu mai vreau să mai muncească. Așa ucide viața pe lenevitori și pe trântorii dintre oameni. Și cu dreptate este.

Noi ținem simțăm marea preț al muncii. De ce se cheamă sătenii, plugarii și coseșii, și purtătorii șepelor, temelul unui popor? De ce gânditorii cei mari al omenirii spun, că lumea se razimă pe palmele aspre ale muncitorilor? De ce noi Români, cei cu simțăminte sănătoase, credem și mărturisim că mântuirea neamului nostru zace în osajii ogoarelor? De ce? Fîndcă ratinui și îndreptățirea traiului omenesc este muncă, întru chiparea ziditorului însuși, care a făcut lumile lucrând...

Ei, dar să ascultăm și șopta stioasă a ghiocelului cu haina albă din marginea pădurii. Ce îndemn pornește de pe buzele lui plâpânde? E curățenia întru pată, chipul cel mai desăvârșit al nevinovăției și al blândei. Și ca dăsu sunt toate florile câmpului, toți crinii, toată verdețea pădurii. Iar primăvara ne găsește prin rostul lor știelnic, stăindu-ne:

— Oameni pământeni, fiți și voi ca noi. Prețuți curățenia sufletelor și a trupurilor voastre, păziți nevinovăția. Căci fără de neam nu-i ferichă viața. N-ai frumoasă. Nu vedeți voi îndestul gîrea și seninătatea cerească scriasă pe fețele noastre curate? Nu simțim împăcarea care se înalță de la noi spre voi, deodată cu mîrețama mirosurilor noastre deosebite? Vedeți, pământeniilor, acestea toate vin dela curățenie, dela nevinovăție. Acestea sunt cele ce ne asemănă pe noi mai mult cu Dumnezeu, bucură și întru. Și printrănele și voi vă puteți apropia de Sfîntia Sa, cel ce este Viața veșnică. Aceasta ne este glasul nostru: curățenia și nevinovăția sunt plerile nestimate ale vieții. Si însemnarea ei...

Așa ne grăiesc, fraților, florile câmpului. Așa. Prin ele ne îndreptăm primăvara ochii spre Dumnezeu, fără de care nu este viață.

Dar primăvara mai are un glas. Să-l auzim și pe acesta. — Ea aduce, odată cu zilele calde, pe dragii crinici alungați dela noi de gerul iernii, stolurile

sprintene de rândunele. Uite soace, în zbor pripit, părechi-părechi, de teagănă o clipă în lumina soarelui, ciripind de bucuria vederii apoi se lasă peste poarta dela uliță și se așază lin pe grinda de sub streșină, la cuibul vechiu. Și încep să-și dapene senina lor viață, tot un cântec și o voie bină, spre bucuria căsenilor și-a satului întreg. Mai mult. Vieța lor întregă este o povăță, un îndemn duios și scîmp, pe care trebuie să-l înțelegem, căci altfel nu suntem vrednici de acești înșenătorii ai zilelor noastre de vară. Nu v-ați trudit nici când să pricepeți cântecul vrăjit al rândunelelor? Nu?

Vedeți, eu am ascultat, desfătându-mă, într-o zi mîndră de primăvară, un pușor cu ochii calzi, și cu pene negre-negre, scriplitoare, cu gugușca roșie. Stam pe prispă la noi și el clîripia voios în cuibșorul dela grindă. Și spunea cu limbușul lui ascuțit.

— Pe mine mă cheamă Rîndunel și sunt pușorul mamei. Am srecut aici în cuib, pe penele mamei, și mi e drag ca ochii din cap, ca sufletul din mine.

Mi-e drag, cuibșorul nostru... În zbor uliul cu ghiozele lui tirane m-ar putea despărți de el, deodată cu moartea. Mi-e dragă măicuța mea scumpă, mi-e drag ca lumina ochilor tot neamul nostru de rândunele. Mi-e drag cântecul nostru pe care ni-l-a dat Dzeu să ne fâlim cu el și să ne deosebim, de vrăbii, de țârci, și de ulii. Și, Doamne Sfîntule, n-aș putea țipa cu uliul sau crîncăni ca corbul, mai bine mor. M-a zidit Dumnezeu cu fiptură mea, cu penele mele, cu graiul meu, așa vreau să trăiesc și să mor. Da, eu sunt Rîndunel, cântăreț vestit, pușorul mamei, copilaș voios...

Așa mi-a cântat pușul de rândunică într-o zi de primăvară. Și eu cred că se cuprinde un sfînt îndemn în acest cântec trimis de Dumnezeu nouă tuturor, prin graiul unei fâcluri ale sale. *Înțelegem să înțelegem?*

E primăvară. Să desfăcăm larg porțile sufletelor noastre, să ne oțărundă suflarea ei și să-i înțelegem îndemnul ei!

„Solia Satelor“, 1912.

Presă pentru popor

— și o istorioară din 1903 —

Presă populară din Ardeal este o armă a culturii naționale. Aceasta a fost în Ardealul robii, tot așaș a rămas și după unire. Ea este credincioasă scopurilor sale de a răspîndi sentimente de naționalism și dor de cultură.

Gazetele pentru popor, modeste ca înfățișare la aparițiile lor săptămânale, erau, și sunt și astăzi, adesea socotite ca niște cenșăre în marea concert de simfonii, de multeori disonant, al presei noastre hibride. Ele muncesc ca albinele, răspîndind polen fecundator și aducînd miere, care nu se evaluiază sub raport material, ci exclusiv ca profit spiritual pentru națune.

Dela 1892 când s'a întemeiat aceia miunată gazetă a fărânimii „Foia Poporului“ din Sibiu, sub conducerea iscusitului gazetar Ion Rădușanu, presa scrisă anume pentru popor a luat în Ardeal avânturi puternice. S'au realizat progrese importante. N'a fost perfectat numai felul de editură, după gustul și posibilitatea de sacrificiu material al țaranului, ci s'a dat o deosebită atențiune scrisului special pentru popor. Dacă ziaristica își are o tehnică a sa, apoi gazetară populară mai cere una în plus, aceea de a scrie în limbajul și mentalitatea poporului. Câte condeie renumite n'au fost puse la grea încercare de aceste desiderate, atunci când s'au încumetat să scrie articole la gazetele populare.

Ce înseamnă a scrie popular, voi povesti — pentru a judeca prin comparație — o întâmplare, ce mi-a narat-o odată d. Al. Vaida-Voevod.

În propaganda electorală a celei dintâi alegeri de deputat român, după pasivism, la Dobra în 1903, o seamă de tineri au înțut o adunare populară într-o comună hunedoreană. Oratorii s'au perindat la tribună. Insu fletind cu alese cuvinte naționale. Spunea unul: „Să mai răbdăm puțin și vom avea un guvern democratic decisiv: „non possumus!“ Altul: „Guvernul morbos din Budapeșta grevează cu noi sarcini țaranul român. Quousque tandem abutere patientia nostra se va întreba Transilvania!“ Și în aceleși ton și expresii mai de-

parte. Tîrînimă a ascultat cuvîntările — soarea dl Vaida — respectuos și liniștit. Presă liniștită chiar. Sententele înșefierii nu se prea vedeau.

A atunci a venit Ion Rădușanu, gazetarul popular, despre care am pomenit, „Fraților — a început el — Pe zi ce trece ne merge mai rău. Stăpîni dela Peșta dau în noi românii cu ciomagul. Dar de aci înainte ne-am hotărât să nu mai răbdăm. Fraților, voi ce ziceți? — Să mai răbdăm?“ „Nu, nu!“ — era protestul unanim al masei care se trezise din inerție; ca electricizată, frî năntădu-se în vâjuri.

— Atunci, — continuă Ion Rădușanu — să ne alegem deputat român, pe dl Vlad, care să ne apere în casa țării!“

Urările de „să trăiască“ n'au mai conștit. Iar poporul a fost fîcic că înșefărit a înțeles că domșorii dela oraș au venit să ajute la mîntuirea lor, deschizănd lupia națională românească întruotiva zbirilor maghării blăstămați.

În răstul presei populare: de a și șine după precizarea fărânimii. Azi sunt destule publicații pentru popor, dar unele sunt scrise în cuvînte înalte și cu explicații savante. Țaranul le ia în mîna dar nu le înțeleg. Nu în presa ardeleană a știut să-și adopte acția manieră specială, care li deschide inima și mintea țaranului. N'au mai gazetarul pentru popor s'a știut specializa în această ramură care cu cât e mai dificilă, cu atîta e mai puțina remuneratorie.

Să nu mai uităm încă o constatare. Presă pentru popor a fost întotdeauna națională, a fost totdeauna românească. Ea a servit integral idealul aspirațiilor neamului.

În orice întreprindere, fie ea chiar și presă, dacă e rentabilă, este asediată de persoane străine de neamul nostru. Între gazetarii populari din Ardeal nu s'a găsit excepție. Într-o vreme decît românii de pur sînge, și pe deasupra idealisti inconșigibili de aceia, cari au mers atît de departe cu acest idealism, încât și-au jertfit rosturi importante spre a munci pentru luminarea satelor noastre.

Între să bătorii de astăzi mai bine de jumătate din vechii gazetari ai Ardealului au muncit și jertfit pentru idealurile naționale, scriind, creind și fortificînd presa populară specifică Ardealului.

Măștrilor scrisului popular prezintăm o magile noastre.

Grațian Branșce
secretarul Asoc.ției Populare din Ardeal și B.

Din vreme eroice

(Continuare din pagina 2 a)

Între il privea pe autorul ardealului, ori pe responsabilul „om de paie“. Amenda impusă ziarului, lefii celor înșefărați, a familiei lor și a redactorilor cari li lălo cunio, cădeau în sarcina administrației.

Diaconovici se orienta după sfatul marelui nostru Birișu: „Uite redactor români trebuie să scrie avînd în fața sa codul penal și știind că la spate li stă jandarmul!“

Totuși, Diaconovici, când cenzura, noaptea, articolele, înainte de a le trimite la tipografie, pricepea să fie foarte larg. Corecturile lui se mărgineau la aplicarea unor eufemisme. D. ex.: „aceste hoarde asiatice, pe cari nici 1000 de ani de viață, în Europa, nu le-a putut civiliza“, era înlocuit prin: „firea oligarhiei a rămas neschimbată“. Ori: „aceste beșii, cu pene de cocoș, aici de data aceasta nu și-au renegat sălbăticia hînică“, se străforma, prin pînă lui Diaconovici la: „jandarmii au dovedit și de data aceasta o lipsă de tact regretabilă“, etc.

Zi după zi, lună după lună trecea, fără ca procurorul să deranjaze „Dreptatea“. Ziarul, în scurt timp, ajunsese la un record de tiraj, cu un număr mai obținuse nici un candid român dincoace de Carpați. Era favorită nu numai a tinerimii, ci a întregului public intelectual.

Dela Diaconovici și Branșce, pînă la cel mai tălar corospondent, toți colaboratorii erau de credința: iată am reușit să facem un ziar în care v brează dăbul țărănesc, care trage în mir încăloșilor ungurești, fără ca procurorul să se poată acța de un singur cuvînt.

dar într-o bună zi s'a năruit itusia noastră. Peste 20 de articole au fost urnărite, iar autorul lor, Dr. Valer Branșce, citat pe banca acuzărilor.

Ceeace a urmat, ținuta lui Branșce, intransigență, de mîrime antică a caracterului, este poate cel mai strălucit fapt în istoria zbuciumată a ziaristilor români, din timpul unguresc. Branșce în tot timpul instrucției, a refuzat să răspundă în limba maghiară.

Aufet instrucția nu s'a putut face decît prin intermedierea unui interpret.

Judecătorul de instrucție și procurorul, cari li cunoșteau și li apreciau mult pe Branșce, nu înțetau să stăruiască, în particular, ca să rețină: la principul de a valid la dreptul limbii române, asigurădu-l, că dacă va răspunde și se va apăra cu ocazia desbaterii procesului în „limba statului“, o să primească o pedeapsă minimală. Dar și-au dat de om. Și astfel, sozind ziua fatală, desbateră procesului în fița curții cu jurați, ziua „pertractării finale“, cum îl ziceam dincoace de munți, a avut loc în următoarele împrejurări conflictul dramatic între „ideia de stat național maghiar“ și între un bărbat de caracter puternic și român neprihănit.

Președintele (ungurește): Numele, anul nașterii... Interpretul repetăză întrebarea românește, Branșce răspunde românește.

Președintele (ungurește): Diploma de doctor la care facultate ai obținut-o?

Interpretul pune întrebarea românește.

Branșce românește: La lăta de filosofie. Președintele (ungurește): Care universitate? Dă cure du?

Interpretul pune întrebarea românește.

Branșce românește: La veritate din Budapeșta, limba și literatura MAOH.

Resultatul a fost, firește: ani de temniță și confiscarea întregii căpușii a ziarului, pînă la sfîrșit, însă pînă la ureagi generație, de a nu abate dela susținerea principului drept, în apărarea țării, în fața cauzei naționale!

Puteam să descriu procesul gazdărești din timpul călătoriei directorului ziarului „Lupta“, team să descriu soarta unui altul gazetar, din nestăruirea de mucenici ai neamului, nesc greu persecutat în Ungaria ori vizitele în temnițele dela Seghedin, Cuj, Sămar, etc.

Puteam descrie procesul politici, procesul pă. Lucrurile relația cu presa neagră și monarhice a presă românească.

Care eveniment nu ar fi însă palid, pe lângă strălucirea și vîrște de Valer Branșce?

Dr. Alex. Vaida-Voevod

Prinos

În robia ungurească ziarul român a fost aproape o săptămîna oțel în permițarea frontul aprigilor lupi ungurești. Așa și ei au murit cu deșul în mîna sib loviturii miloase ale dușmanului, de convingerea că biruința poporului se apropie. Să aci, cu entuziaști și nelăncăși în desăvîrșirea idealului național, aș fost ziarștii ardeleni, cari zi, conșteit, au lucrat în marea grădnicilor dintre frații luminaarea opiniei publice pene la ce privește iadul nitorului de ieri și dreptate libertatea neamului lor. Ei

avantgarda care, înfruntînd persecuțiile, au luptat vite pentru înălțarea unității naționale-politice. Acest mator e atît de mare, încât crește pe toate celelalte aș multe și utile pentru neam.

Ștefan M.

Erată:

Se va citi: „Procesul meu“, Pag. 3 art. 4-lui Agărbicianu, Pag. 4, în art. 4-lui Agărbicianu, Pag. 4 de jos: cauza suprimării, Pag. 6, în art. 4-lui L. Brotea, rândul 4 de sus: puterii, Pag. 9, în art. 4-lui Bolcaș, rândul 34: Stăruit, col. 3, rândul 4 de sus: dar... col. 3, rândul 4 de sus: eroul, col. 3, rândul 41: că mi s'a, Pag. 16, col. 3, rândul 20: fâclă, rândul 20: l'a (în loc de în).